

Zezi Tundunminɔ

KAKPI?ILIGELE

Sɛbɛ Wɛ̀

Sɛbɛ wi tìedi?ɛ gè

Kakpi?iligele Sebe wire 'nyaa Luku sebe siinwuu wè. Ki nyaa sien nuwɔ wire wi 'Kàfɔli wi Tundunminɔ kakpi?iligele caa gèle nè ke sebe nè tórigo Towofiili mé, wi nàgori kpuwɔ wè. Sɛbɛ péliwe nī wè gii míe Zezi wi 'kpí?ile nè tóri duniya nī wè, kire Luku wi 'juu nè tìe. Bà Zezi wi cé kénì yè nè ké nyì?ene nī lè, a wi 'Kuloceliɛ Pìle tìrige lè -wi pìtenmenɛ nē bèle ni de pe sári keke ke mieni nē. A kire tí a pìtenmenɛ pe 'jáa nè Kataanna Sienre jáari dè Kuloceliɛ Pìle fàn?a nē gè. A pe 'sienni?ene taa a pe 'jín Zezi koligo nī gè kàaya sáa nī, a pe 'téngefɔlilɔ gbu?ulo ténge nè mà?a kàaya nī yè.

Nàguɔ gáà pe puu ne ye Pɔli wè, á wi n'è téngefɔlilɔ wu?ɔ bèle, a wire tíime kénì jín Zezi koligo nī gè. A wi 'kò Zezi wi tundunwɔ wáà nè pínɛ, nè séni Kataanna Sienre jáari dè tiere ti mieni nī Zuufulo kùlo nī lè né kùlogolo kálì sienne mé bèle. Pɔli wi 'tán?agele sáa kpí?ile kàaya sáa nī Kataanna Sienre ti jáarige nē gè. A wi 'téngefɔlilɔ gbu?ulo sáa ténge nè mà?a kàaya nī yè.

A ki 'kpí?ile sienre dñ Zezi wi cé juu wi pìtenmenɛ mé bèle wi kárilɛ lèlɛ nī lè nyì?ene nī lè né pe ye dí pe bága puu wire wori ti juufɔlilɔ, bè ki séli Zerizalemi kà?a nī gè, bè tóri Zude ténime nī bè, né Samarii ténime ní bè, fúɔ bè sa nò duniya lá?agele nē gèle, a ki sienre ti 'fori.

Kakpi?iligele Sebe wi kúɔmɔ mé bè we 'ki nyaa kùlo ni yiɛginine pe 'Pɔli cò wè nè tón kasuu nī Kuloceliɛ Sienre ti ju?u kenme nē bè. Kire né ki mieni kire sì Pɔli lá?a wè Kataanna Sienre ti jáarige nē gè?, wire né bili ní bèle?.

We 'sienre ti nyùɔ tiɛye ténge yè náame, bè sebe wi nyùgboliyo tìe yè.

Nè pínɛ, ti?ele gílì sienre yeli 'nyaa we 'sebe yìride dè, tire 'yiri Nyakungenge Li?ɛ Sienre nī wī.

Kakpi?iligele Sebe wi lá?agele tiɛye yi n'nye:

Luku wi 'wi sebe wi tìedi?ɛ juu gè (1.1-3);

Kàfɔli wi Tundunminɔ piyè ne Kuloceliɛ Pìle siri lè (1.4-26);

Zezi Tundunminɔ pe 'kò Kàfɔli wi wori ti juufɔlilɔ Zerizalemi kàʔa mé gè (2.1 - 7.60);

Zezi Tundunminɔ pe 'kò Kàfɔli wi wori ti juufɔlilɔ Zude ténime nī bè né Samarii ténime nī bè (8.1 - 9.43);

Zezi Tundunminɔ pe 'kò Kàfɔli wi wori ti juufɔlilɔ kùlogolo sienfeliye mé yè, bìli pe wè Zuufulo bèle? (10.1 - 12.25);

Zezi Tundunminɔ pe 'kò Kàfɔli wi wori ti juufɔlilɔ Azii ténime wuulo mé bèle, peli né Gireki kùlo wuulo ní bèle (13.1 - 20.38);

Zezi Tundunminɔ pe 'kò Kàfɔli wi wori ti juufɔlilɔ Wurɔmi kàʔa wuulo mé bèle (21.1 - 28.31).

1

Luku wi 'wi sebe wi tìediʔe juu gè

(1.1-3)

¹ Mi siinyeni Towofili, mi sebe péliwe nī wè, mi 'ti mieni juu muɔ mé, keke gíli Zezi wi 'kpíʔile gèle né tenmegèle gíli wi 'ken sienne mé bèle nè ki líe baa sélime nē bè, ² fúɔ nè taa cenge gíli Kulocelié wi cé kénì wi líe nè yège nyiʔene nī lè. Náʔane wi- ke wè, wi pitenmene* bìli wi cé nyíene nè kòn bèle, a wi 'sienre juu nè yaʔa pe mé bèle nè ki juu nè gbènge pe mé Kulocelié Pìle* fànʔa nē gè. ³ Ki nyaa peli nē wi cé sèni wii tìe bà wi cé koli nè nyé nè yiri wiiwe wè, wi wuʔogɔ né wi kùu kàduʔume gè. Wi cé kenme sáa kpíʔile nè ki tìe dí wire wī. A wi ceyè togosiin kúɔ né pe ní, ne nyu né pe ní Kulocelié Kùlofɔligɔ* ki wori nē dè.

Kàfɔli wi Tundunminɔ piyē ne Kulocelié Pìle siri lè

(1.4-26)

Zezi wi 'wi kajuusengele juu gèle wi pitenmene mé bèle

⁴ Cenge káà, pe 'puu pínene tienugo nī, a Zezi wi kénì pe ye: «Ye fãga tí bága líli Zerizalemi* kàʔa nē gèʔ; nyafenige gáà Tuufɔli wi 'líe á yeli ki wori lúʔu dè m'mé gè,

yeri ki siri. ⁵ Ki nyaa Zan^a wi puu ne wi batemi* kpín?ini wè né lu?o ní; yeli sí bèle, ná?ane ceyé yáà cèri ní, yeli batemi wi bé kpí?ile né Kulocelie Pìle* ní.»

⁶ Bili pe 'puu baa né wi ní bèle, a pe 'wi yúgo né wi ye: «Kàfòli*, kire lèlè lire nī lé muo bé koli bè Isirayeli* kùlofòligo téngé gè lé ?»

⁷ A Zezi wi 'pe ye: «Lègele gíli Tuufòli wi 'téngé wire nigbe fàn?a nē gè, yeli wecéne bè? tire dè?. ⁸ Gii sí gī céngé gè, fàn?a káà bága pen yeli mé; Kulocelie Pìle* ni bé tigi yeli kúrugú, bà yeli bé puu mi wori ti juufòlilo Zerizalemi* kà?a nī gè, né Zude* ténime tiere ti mieni ní dè, né Samarii* ténime ní bè, fúo bè sa nò duniya lá?agele nē gèle.»

Nyì?ene tundunminò siin pe 'jo dí Zezi wi bága koli bè pen

⁹ Bà Zezi wi 'tire juu nè kúo dè, a pe 'wi nyaa a wi fali nè yè ne waa nyì?ene nī lè, a kàsadibage káà péni wi tón pe nyaame nē bè. ¹⁰ Bà sí pìtenmene* pe cé yéri né yiye yègè yè nyì?ene nī lè á wi ní ne waa wè, a pe kénì fuu nè nàguo pàli siin nyaa a pe péni yéri pe táanni né buruviire ní, ¹¹ né pe ye: «Galile* nàguo yeli, gáa ye 'yéri ne wéli nyì?ene nī lè mme gè ? Zezi njáà yeli 'nyaa a Kulocelie wi 'wi yègè yeli táanni nè ké nyì?ene nī lè, kire kanumo nē wi bé ní ga pen, majo meni yeli 'wi nyaa wi waa nyì?ene nī lè.»

Pìtenmene pe 'wàa caa nè nyógo Zudasi larige nī gè

¹² A pìtenmene* pe sí yiri nyagurugo koligo nī gè, gàa pe puu ne ye Wolivi Tiire Nyagurugo^{b*} gè, nè koli nè ké Zerizalemi kà?a mé gè. Ki nyagurugo ki wè li?i né kà?a ní gè?, cendenige* tán?ana tónigenme.^c ¹³ Bà pe sèni jín kà?a nī gè, a pe 'tán?a nè jín saata?alige nī gè, baa Pieri né Zanyé pe puu ne kòrí túon túon wè wè, peli né Zaki né Andire, né Filipi né Tomasi, né Batelemii né Matiye, né Zaki Alife jaa wè, né Siimo Zeloti,^d né Zudi Zaki jaa wè. ¹⁴ Pe mieni bálì pe puu ne píné ne kòrí fungo ní gè nigbe níe Kulocelie náari wè, peli né celile ní bèle, né Maari ní wè Zezi yàa wè, né Zezi wi siinyenine ní bèle.

^a1.5 Zan njáà wi puu ne sienne batiize bèle Zuruden lakoligo nī gè wire wī, pe wi ye ne píné Zan Batiisi.

^b1.12 Isirayeli kùlo yasenre táà dī, we bé gbè ti tónminò né lù?ulo ní. Pe nìe ki yasenge pìrime káa bè, nìe ne sùnmo yigi né ki cùile ní lè.

^c1.12 Cèri 'fòn culo nigbe nī: mietirele sirasiceri togosiceri né kpòrigò (890 m). - (Culo wire nyaa mietirele 1.000.)

^d1.13 Míeku?ogò gī **Zeloti**wè, ki kòri wi 'jo sien njáà wī kùlo kaala ni 'kpú?o wi mé wè, á kire laa sien njáà wī fungo ní gè tàn?a gè.

¹⁵ A ki kénì nyaa cenge káà, téngɛɔlilɔ pe cé pìye pínɛ nè sienne tekɔlini kúɔ (120). A Pieri 'yè nè yéri pe sunʔɔmɔ nī bè né jo: ¹⁶ «Nɛ siinyenine, sienre dáà Kulocɛlie Pìle* ni cé tí a Dawuda* wi 'juu nè yaʔa gbínʔene Zudasi wori nē dè baa Kulocɛlie siensebere* nī dè, ki cé yeli ki sienre ti- fori. Zudasi wire wi cé kénì kíni Zezi còvɔlilɔ pe yiʔɛ mé gè nè sɛnì wi tiʔɛ tìe gè. ¹⁷ Wi cé tóri nè nyóɔ weli nī, nè wi liele taa lè baara dáà nī dè. ¹⁸ Wire sí wi cé siʔi suɔ né kolimɔ sàri wali ní wè, né sí kénì tuu ndiile nē lè, a liye yi 'foli a laara ti 'yiri. ¹⁹ A Zerizalemi* wuulo pe mieni 'ki kaala náà ni wori lúʔu dè, a pe sí ki siʔi gáà ki míʔɛ le gè pe kùlo sienre nī dè nè jo *Akelidama* kire kɔri wi 'jo «sìsien siʔi». ^e ²⁰ Bà sí ki yē, Kulocɛlie Gbùʔɔrigɔ Ɔjúnuyo Sɛbe nī wè ki 'jo:

*Wi kpáa ki bé kò waʔa, sien sɔ puu baa ki nī,^f
nè pínɛ wàa wi- wi larige líe gè baara nī dè.^g*

²¹ Kire nē, ye- tí we- sien wáà wéli sienne nī bèle, bàli pe tíi ne gbúʔuro né weli ní bèle nè ki líe bà Zezi wi puu ne tári we sunʔɔmɔ nī bè, ²² nè ki líe Zan batemi* lèlɛ nī lè, nè péni taa fúɔ cenge gí Zezi wi cé kénì yiri we sunʔɔmɔ nī bè, á Kulocɛlie wi 'wi yègɛ nè ké nyíʔene nī lè; ye- tí we kire sien wáà caa ɲàa wi bé puu Zezi wi nyéyirile wori ti cénvɔli wè né weli ní wè.»

²³ A pe 'sienne siin tìe: Yusufu*, n'ɲe pe ye Barisabasi wè níe wi ye ne pínɛ Zusutusi wè, wire né Matiyasi. ²⁴ A pe 'Kulocɛlie náari wè né jo: «Kàfɔli, muɔ ma 'sienne pe mieni funyɔ cén yè; ɲii muɔ ne caa bàli pe siin nī bèle, -wi tìe we nē. ²⁵ Wire wi bé baara larige gáà líe gè Zezi Tundunwɔ* wuʔu gè, gáa Zudasi 'cíi gè, né ké wi nyéni koligo nī gè.»

²⁶ A pe 'bìle wáa lè a ni 'Matiyasi tìe, a pe 'wi fàri Zezi Tundunminɔ kie né nigbe nē bèle.

2

Zezi Tundunminɔ pe 'kò Kàfɔli wi wori ti juufɔlilɔ Zerizalemi kàʔa mé gè

^e1.19 s̀sien siʔi: We bé gbè jo *senari siʔi*.

^f1.20 Wéli baa Ɔjún 69.26.

^g1.20 Wéli baa Ɔjún 109.8.

(2.1 - 7.60)

Kulocelie Pile ni 'tigi

¹ A ki nyaa Pantekoti* cenge gè, pìtenmene* pe mieni pe cé piye píne tienugo nī. ² A pe kénì fuu nè tùmɔ pàà lú?u nyì?ene nī lè ki ní bè káfaligbu?ɔ tùmɔ tíele. A ki káfalige gáà ki péni sa?a ki mieni nyì gè, baa pe 'puu ténine bèle. ³ A jènyigele káli feligele péni yiri pe nē bè kàsunnyige tíele, nè kii wálige wálige nè mà?a nè sèni ténì pe nē pe mieni bèle nigbe nigbe. ⁴ A Kulocelie Pile* ni 'pe mieni nyì, a pe fali nè séli ne nyu kùlogolo káli sienre nī seni, nè yeli né òi Kulocelie Pile ni 'ken pe mé pe- ti juu dè.

⁵ Ki sí nyaa Zuufulo* pàli cé pen nè péni kò baa Zerizalemi* kà?a nī gè. Pe puu ne Kulocelie koligo gbù?ɔrɔ gè; pe cé kón duniya tiere kùlogolo ke mieni nī gèle. ⁶ Bà sí tùmɔ báà pi wori ti cé cèri nè mà?a dè, a sienni?eme pi 'pen nè péni gbu?ulo. A ki 'pe fungo wúɔ kátii bà ki nyaa pe mieni puu ne pìtenmene* pe sienre lúru dè pe kùlogolo sienre nī dè. ⁷ Ki cé tóni nè pe funyɔ wúɔ, nè pe sòngirɔ nya?ami dè. Pe nyu ne cúru né jo: «Bàli pe mieni pe nyu bàli bèle, Galile* wuulo tú?u bè? ? ⁸ Meni sí ki síe á weli ne pe sienre lúru dè weli tíime kùlogolo sienre nī dè, weli we mieni bèle ?»

⁹ Pariti wuulo, né Medi wuulo, né Elami wuulo, né Mesopotamii wuulo, né Zude* wuulo, né Kapadɔsi wuulo, né Pɔnti wuulo, né Azii wuulo, ¹⁰ né Firizii wuulo, né Panfilii wuulo, né Ezipiti* wuulo, né Liibii wuulo bíli pe 'kón Siireni kà?a^h ténime nī bè, né Wurɔmi* kùlo wuulo, ¹¹ né Zuufulo* ní bèle, nè fàri bíli nē pe 'jín Zuufulo pe Kulocelie caagoligo nī gè, né Kireti wuulo bèle, né Arabuulo bèle. Weli ne pe sienre lúru dè, piyē ne nyu weli kùlo sienre nī, ne Kulocelie kakpoliyo nyu yè.»

¹² Ki cé pe mieni fungo wúɔ nè pe sòngirɔ nya?ami dè; wàa ó wàa wi nē jo: «Gàa kire kɔri wi 'jo gáa wī mme gè ?»

¹³ A pàli cénì tuu ne pe tí?e né jo sungbuɔrɔ dī pe nī.

Pieri wi 'Zezi wori juu dè sienni?eme mé bè

¹⁴ A Pieri sí yè nè yéri wire né Zezi Tundunminɔ* bíli kie né nigbe ní bèle, né yékpoli yègè lè náa nyu né sienni?ene ní bèle, né pe ye: «Zuufulo* yeli bèle, né yeli ye mieni bèle Zerizalemi* kà?a wuulo bèle, ye- pìiri yé mi sienre lú?u dè: ¹⁵ Sungbuɔrɔ bè? bàli nī bèle?, majo bè yeli pàli ne ki sòngí gè?, nè ta?a gíi nē, cenge ki péli nè tóri dɔngɔnlele nī

^h2.10 Siireni kà?a kii ná?a Siennewuɔɔ tári nī.

wī ηò wè. ¹⁶ Ki nyaa kaala nfi Kulocelie sienjuuliewe* wi cé juu lè Zoweli wè, lire ni 'fori. ¹⁷ Kulocelie wi cé jo:

Duniya kúwlegelē nī gèle gàa kire ki béri kpín?ini:

Sien ó sien m'bé mi Pile tìrige lè wi nē,

bè yeli jaala bèle né yeli pórilo ní bèle pe bé kò Kulocelie sienjuulo,

nè píne yeli nàgapunminɔ bèle né yeli sinborilo ní bèle,

pe béri Kulocelie keke nya?a gèle de ke nyu;

yeli liélē pe béri Kulocelie keke nya?a gèle ηónidɔ nē.

¹⁸ ?aan, nè píne kire cenyē nyáà nī yè,

m'bága mi Pile tìrige lè mi baakuɔɔ nē bèle,

nàguɔɔ bèle né celilē ní bèle.

M'béri mi keke tí gèle pe nē peri ke nyu,

¹⁹ nè píne m'bága de kakpoliyo yigi nyi?ene nī lè náame gè,

né fiélē ní dàala nē lè:

sìsien né kàsun, né wírlē.

²⁰ Cenge ki bé yi?e bè kò yebilige,

dí yege ki sí yi?e bè kò sìsien tíélē,

séni né Kàfɔli wi kpuɔmɔ cengbu?ɔ ki sí nò gè.

²¹ Kire cenge gè, a sien ó sien wi Kàfɔli wi mí?e yeri gè, sien wi bé suo.ⁱ

²² «Mi siinyeninē Isirayeli* wuulo, ye- mi sienre dáà lú?u dè ! Nazareti* Zezi wè, wire ηáà Kulocelie wi 'nyíene nè kòn yeli nyéni nē lè, né kakpoliyo kpí?ile yè, né fiélē ní bèle yeli sun?ɔmɔ nī bè, yeli tíime nyéni kire cén. ²³ Kulocelie wè, nè yeli né wi nyéni kaala ní lè, né bà wire 'keke cén gèle nè ya?a gèle, a wi 'kɔli lá?a Zezi nē wè, a yeli 'tí a kapiigbi?ilile 'wi kóri tiiparige* nē. ²⁴ Wire sí wī Kulocelie wi koli nè wi yègē nè wi suo kùu wu?ɔgɔ mé gè, né ki cén kíí cí gbè kpí?ile? kùu wi- ce wi cò bè ya?a baa nyegē nī gè wè?. ²⁵ Ki nyaa Dawuda* nyéni wi wori juu dè, wi 'jo:

Mi puu nē Kàfɔli nya?a wè súuri mi yi?e mé gè,

ki nyaa wī mi kàliige mé gè gù ki bé tí mi fǎga de fi?é? bèri fún de yà?ará wè?.

ⁱ2.21 Wéli baa Zo 2.28-32.

²⁶ Kire nē mi yē fundaanra nē, mi fungo kiī ne muguri,
nè pīne mi 'ténge ki nē a mi kénì kùu wè,
mi céri ti bé puu yanyige nē.

²⁷ Nè taʔa gíi nē, mi 'ki cén Kuloceliε, muo sǐ mi pìle yaʔa lè ni- kò baa kusiʔi mé gèʔ,
nè pīne muo sǐ muo sien sínwe yaʔa wè wi céri ti- fúnʔo nyεge nī gèʔ.

²⁸ Muo nyénì tí a mi 'sìi koligo tóridiʔele cén gèle,
mi de muo nyaʔa wè, mi fungo ki bága nyì fundaanra nē.^j

²⁹ Mi siinyenine, ye- tí mi ti juu láʔa yeli nē weli tuuliʔe Dawuda* wi wori dè: Dawuda
wi 'kùu a pe 'wi tón, wi nyεge ki tíin bile we sunʔomɔ nī bè pàngε gè. ³⁰ Bà sí wi 'puu
Kuloceliε sienjuuwo* wè, né ki cén dí Kuloceliε wi cé nyuo kún nè ken wi mé, né wi ye
dí wire bága wi siime tùlugo wuu wàà téngε wi fànʔa nē gè,^k ³¹ a wi sí Kirisi^l* nyéyirile
wori cén dè nè yaʔa, nè ki juu né jo dí wiǐ cí ga kò baa kusiʔi nī gèʔ,^m nè pīne dí fúnʔo
sǐ wi céri cò dèʔ. ³² Kire Zezi nǎà wè, Kuloceliε wi sí nyénì wi yège nè yige kùu nī wè;
weli we mieni yē ki kele ke nyaafólilɔ. ³³ Bà sí Kuloceliε wi 'kpuʔoʔo taʔa wi nē né wi
ténge wi kàliige mé gè, a Tuufóli wi ní nè wi Pìle ken lè wi mé, bà wi cé nyuo fèni ni
wori nē dè. Kire Pìle lire sí wi 'tìrige nàa lè, kire yeli ne nyaʔa níε ki lúru ne pīne gàa
gè. ³⁴ Gii ki 'cén gè, Dawuda* wìl yè baa nyìʔene nī lèʔ; wire tíime ce wi 'ki juu né jo:

Kàfóli wi 'ki juu mi Kàfóli mé wè né wi ye:

«Téni náʔa gè mi kàliige mé gè,

³⁵ fúo bè taa mi ga muo leguulo kpíʔile bèle muo tǎliyɔtaʔadiʔe.ⁿ

³⁶ Kire nē Isirayeli* sienne pe mieni yeli bè ki cén dí Kuloceliε wi nyénì kàfóligo ken gè
Zezi nǎà mé wè, nè ní nè wi kpíʔile wire Siennyienegonwo* wè,^o wire yeli 'kóri
tiiparige* nē gè.»

^j2.25-28 Wéli baa Ijún 16.8-11.

^k2.30 Wéli baa Ijún 132.11; 2 Sam 7.16.

^l2.31 Kirisi míʔe ki kóri wi 'jo Kuloceliε Siennyienegonwo.

^m2.31 Wéli baa Ijún 16.10.

ⁿ2.34-35 Wéli baa Ijún 110.1.

^o2.36 Gireki sebere nī dè pe 'jo «Kirisi», ki kóri wire wì Kuloceliε Siennyienegonwo wè.

Sienne sirakie né kogunɔ (3.000) 'jín Zezi koligo nī gè

³⁷ Bà sienne pe 'sienre dáà lú?u dè mmɛ gè, a ti 'pe cò funyɔ nī yè kátii, a pe sí Pieri yúgo wè, wire né Zezi Tundunminɔ* bíli ní bèle, né jo: «Gáa sí weli yeli bè kpí?ile, siinyenine ?»

³⁸ A Pieri wi sí pe ye: «Ye- yi?e yeli funyɔ nī yè, yé sí pa batemi kpí?ile wè ye mieni nigbe nigbe bèle Zezi Kirisi* mí?e nē gè, bà Kulocelie wi bé yeli kapi?ile kàsulugo suo gè. Bà yeli bé Kulocelie Pìle* taa lè kpu?ɔɔ. ³⁹ Nè ta?a gíi nē nyafenige gáa Kulocelie wi cé kpí?ile gè yeli wu?u gī, né yeli pìile ní bèle, né sienne bíli mieni bíele li?i bèle, a ki taa yē weli Kàfòli Kulocelie wire wi 'pe yeri nē pen wìi mé bèle.»

⁴⁰ Pieri wi cé sienre sáa kòn nē juu pe mé nē tònì nē ki juu nē lá?a pe nē, né sí juu nē lèbaanna nyógo pe ní né pe ye: «Ye- yìye suo yiribiile náà mé lè díe !»

⁴¹ A pàli 'taa nē Pieri sienre cò dè né fundaanra ní, a pe 'batemi* kpí?ile wè, a ki nyaa kire cenge gè sienne sirakie né kogunɔ (3.000) felige cé fàri téngefòlilɔ nē bèle.

Téngefòpelile pe tán?agenmɛ bè

⁴² Nè ki líe kire cenge nē gè, téngefòlilɔ pe cé tònì nē yi?e le ne Zezi Tundunminɔ* pe tenmene lúru lè. Pínenyenige 'puu pe sun?ɔmɔ nī; pe wúu ne líi nīe Kulocelie náari wè.

⁴³ Kulocelie fíere 'puu pe mieni nigbe nigbe nī bèle, a kakpoliyo nì?eyɛ né fiɛɛ sí ne kpín?ini Zezi Tundunminɔ* pe kiyɛ nī yè. ⁴⁴ Téngefòlilɔ pe mieni pe cé pínɛ nē puu tienugo nī, a pe 'pe yerɛ ti mieni pínɛ dè. ⁴⁵ Pe nê cé pe kòliyere pári dè, nìè ki wali liele wè: pe mieni nê taa nē yeli né pe màakuunyuoɔ ní gèle. ⁴⁶ Pe puu ne pínɛ ne kòrí cenge ó cenge Kulocelie Gbù?ɔɔsa?a* nī gè, sòngirɔ ní dè pe mé nuro, pe ní ne pínɛ ne líi saaya nī yè, ne suro tórigi pìye mé né fundaanra ní né funviige ní. ⁴⁷ Pe puu ne Kulocelie gbù?ɔɔ wè, a pe kenmɛ míeni pi 'sienne pe mieni déni kà?a nī gè.

Cenge ó cenge Kàfòli wi nê cé téngefòlilɔ pàli suo fɔnminɔ nē fàri wi wuulo nē bèle.

3

Pieri né Zan pe 'loli wáà pu?ɔ

¹ Cenge káà cengu?ɔ, cenge ki cé cèli nē nò Kulocelie náari lèle nī, a Pieri né Zaki a pe 'ké náarige mé gè Kulocelie Gbù?ɔɔsa?a* mé gè. ² Nàguɔ wáà 'puu baa sa?a wìile yi?e mé gè tɔliyo ní yè nē mɔnigɔ wi nē; wi cé sii né yi ní bè wī. Pe puu ne wìile náà yeri lè ne pínɛ *Wícenne* lè. Cenge ó cenge, pe nê cé sèni wi ténge baa wìile náà táanni lè, wiri

sienne náari bèle a pe gbénè péni je jíin Kulocelie Gbù?wɔsa?a* nī gè. ³ A Pieri né Zan a pe péni yiri, bà pe je jíin bèle, a nàguo ñàà wi 'pe náari. ⁴ A Pieri né Zan ní wè a pe 'yiɛye le yè wi nī nè wi wéli, né kénì wi ye: «Te weli wéli.»

⁵ A wi yè ne pe wéli, nīe sòngí wire bé yakaa taa pe mé.

⁶ A Pieri sí wi ye: «Wali wè m'mé?, bé né ga jo tie?; gii sí mi 'taa gè m'bé ki ken muo mé: Zezi Kirisi* mí?e nē gè, Nazareti* kà?ayé wuu wè, yè mari tári !» ⁷ Né fali nè wi cò kàliige nē gè nè yège seni, a yédafɔbiyo yè né tɔliyo ní yè a yi fali nè 'liri.

⁸ A wi 'yo nè yè nè fali ne tári seni, nè sèni jíin né pe ní Kulocelie Gbù?wɔsa?a* nī gè, ne tári nīe yogi ne Kulocelie gbù?wɔ wè. ⁹ A sienne pe mieni 'wi nyaa wi tári mme gè nīe Kulocelie gbù?wɔ wè. ¹⁰ Bà pe kénì wi nyaa nè cén wè, né ki cén nàguo ñàà wire wi puu ne kòrí baa Kulocelie Gbù?wɔsa?a* wìile yi?e mé gè, nàa pe puu ne ye Wìicenne lè, ne sienne náari bèle, a ki 'fíere cò pe nē kpu?ɔ, nè pe fungo wúɔ kátii, gàa ki 'kpí?ile nàguo ñàà nē wè.

Pieri wi 'loli wi pu?ɔlɔ ni wori juu dè nè tiè sienne bèle

¹¹ Bà sí nàguo ñàà wii puu ne kunu? Pieri né Zanyé kúruge bèle wè, a ki 'sienne pe mieni fungo wúɔ, a pe 'fè nè ké pe kúruge baa kobigo mé gè, gàa pe ye kùlofoli Sulomani* kobigo gè.

¹² Bà Pieri kénì pe nyaa pe gbun?uni bèle, a wi 'juu né pe ní né pe ye: «Isirayeli* sienne yeli bèle, gàa nē yeli ne cúru kaala nàà nē lè, nīe weli wéli macejo weli fàn?a ki 'jāa nè nàguo ñàà ken wè wi tári wè, á kire laa macejo dù?ɔ weli ne síngi ne wii Kulocelie yi?e mé gè wī ? ¹³ Birayima* Kulocelie wè, né ní Siaga* Kulocelie wè, né ní Yakuba* Kulocelie wè, né ní weli tobilo pe Kulocelie wè, wire wi 'kpu?wɔ ta?a wi baakuwɔ nē wè, Zezi wè. Kire Zezi wire yeli 'cò nè ken fàn?afɔlilɔ mé bèle, né 'nè cí wi nē Pilati* yi?e mé gè wè, nè sí ki taa wire cé ki yège bè wi ya?a wè. ¹⁴ Ñàa wi 'puu tiele fùn sien wè né ní sínwe wè, a yeli 'cí wire nē, né mà?a nè jo pe- sienkpúuwo wire múgu pe wáa yeli mé. ¹⁵ A kire 'ki ken a yeli 'sii kenvɔli kpúu wè. Kulocelie wi sí koli nè wi yège kúbilo nī bèle; weli 'bīele ti cénvɔlilɔ bèle. ¹⁶ Téngelɛ lire fàn?a nē gè Zezi mí?e nē gè, kire mí?e kire gī ki nyénì ñɔri nyógo nàguo ñàà nī wè a wi 'pu?ɔ nè pa?a; wire yeli ne nya?a ñàa wè ye mieni bèle, yeli nyénì wi cén nè pínɛ.

¹⁷ Mi siinyenine, mi sí 'ki cén yeli né yeli kàfɔlilɔ ní bèle, katiire ti 'puu yeli nī, kire ki tí a yeli 'ki puu bè Zezi nē wè. ¹⁸ Kulocelie wi sí nyénì wi nyasienre fori dè, dàa wi

sienjuuliele pe mieni cé juu nè ya?a dè, né jo dí wire Siennyienegonwo^{p*} wi bága wu?ogɔ suɔ wè. ¹⁹ Kire nē, ye- yeli funyɔ yi?e yè, yé sí koli ye pen Kulocelie mé wè, bà wi bé yeli kapi?ile lá?a gèle yeli nē. ²⁰ A kire kpí?ile gè, Kàfɔli wi bé ɲódaala lèle ken yeli mé, bé sí wi Siennyienegonwo tórigo wè yeli mé, ɲàa wi cé kɪni nè tìe nè ya?a wè, Zezi wè. ²¹ Ki sí nyaa wi yeli bè ní lèle láá kúɔ baa nyi?ene nī lè, fúɔ bè taa keke gíli mieni Kulocelie sienjuuliele kolimɔfun wuulo bèle pe cé 'juu Kulocelie wori nē dè, ki keke ke- pa kpí?ile bè yeli né lèle ní lè nàa Kulocelie wi cé tíi nè tìe nè ya?a fa?a fa?a gè. ²² Misa* wi cé sí ki juu né jo:

Yeli Kàfɔli Kulocelie wi bága sienjuuwo wáà yige yeli wuulo sun?omɔ nī bè bè mi tíele. Ye gari lúru wi nē, ðii mieni wi bága juu yeli mé dè. ²³ Sien ó sien wi kɪni lúru ki sienjuuwo ɲáà nē wè?, ki sien wi bé kpúu bè yige sienne nī bèle wī.^q

²⁴ «Ki nyaa Kulocelie sienjuuliele bíli mieni pe 'tóri bèle, nè ki líe Samiyeli nē wè nè sɛni kpúɔn bíli senmine nē pe pen wire kàdu?ume gè, pe mieni nyéni juu ta?alime ta?alime keke gíli ki tòrí pàngɛ cɛnye yi wori nē dè. ²⁵ Yeli yē Kulocelie sienjuuliele pe pìile,^r ne ní Kulocelie nyakungenge ki pìile^s bèle nè pínɛ, bà Kulocelie wi cé ki juu nè lá?a yeli tuulieye mé yè, né Birayima* ye wè: *«Muɔ siime pire nyúmɔ nī Kulocelie bága wi kajèngɛ ta?a gè duniya sienne feliye yi mieni nē.»^t*

²⁶ Yeli mé Kulocelie wi 'kɪni nè wi baakuɔwo yige wè nè ken wè, né sí wi tun a wi 'pen nè péni sientaanra nyu yeli mé, nè yeli lá?a yeli kacu?ɔɔ nē dè yeli ye mieni nigbe nigbe bèle.»

4

Pe 'Pieri né Zanyé cò bèle

¹ Bà Pieri né Zan pe puu ne nyu ne tíin né sienne ní bèle, a kacuɔnrilo* pe péni yiri peli

^p3.18 Mienugo kire gī, gireki sebere nī dè pe nē jo *Kirisi*.

^q3.22-23 Wéli baa Tór 18.18,19.

^r3.25 *Kulocelie sienjuuliele pe pìile*: Pàli nyéni tiele náà ni sienre yi?e dè nè juu nè jo *Yeli yē Kulocelie sienjuuliele pe koriliile*.

^s3.25 *Kulocelie nyakungenge ki pìile*: Gireki sienre nī dè, ti kori wi 'jo peli pe nyéni Kulocelie nyakungenge ki siere taa dè, á kire laa nè nyakungenge ki tɔni lli wè.

^t3.25 Wéli baa Sél 22.18; 26.4.

né Kulocelie Gbù?ɔɔsa?a* wélifólilɔ pe kàfɔli ní wè, nè fàri Sadusienne* nē bèle.

² Pieriyé pe tenmene ni cé laame pien pe nī gaa pe puu ne nyu kà?a sienne mé bèle, nīe Zezi wori jáari dè né jo bà wi 'nyé nè yiri wè, dí kúbilo míeni pe bága nyé bè yiri.^u ³ A pe sí pe cò nè pe tón kasuu nī, nīe siri kp̄ienme pi ga tuu, ki nyaa p̄ilige ki cé wúɔ nè kúɔ wī. ⁴ Sienni?ene cé sí Pieriyé pe sienre lú?u dè, nè téngɛ ti nē. A ki 'kp̄í?ile a téngɛfólilɔ pe 'ni?ɛ nè nàguɔɔ siramu?ɔ sirakogunɔ (5.000) kúɔ.

⁵ Ki kp̄ienduu gè a Zuufulo* pe yiɛginine bèle né liele ní bèle, nè fàri sebecénmine nē bèle, a pe 'piye p̄ine Zerizalemi* kà?a mé. ⁶ Anasi 'puu baa, kacuɔnrilɔ* kàfɔli wè, né Kayifa, né Zan, né Alegizandiri, nè fàri kacuɔnrilɔ kàfɔli* narige wuulo pe m̄ieni nē bèle. ⁷ A pe 'Pieri né Zanyé kóri bèle nè p̄eni yérige sun?ɔmɔ nī né pe yúgo né jo: «Sé yeli 'kire fàn?a gáa taa gè, á kire laa n̄aa mí?ɛ nē yeli 'kire baara dáa kúɔ dè?»

⁸ A ki nyaa bà Kulocelie P̄ile* ni cé t̄igi Pieri nē wè nè wi nyi wè, a Pieri wi 'jo: «M̄i siinyenine yeli bèle Isirayeli sienne kàfólilɔ bèle né liele ní bèle, ⁹ sienne piyē ne weli c̄rí p̄angɛ gè né jo gáa nē weli 'kacèngɛ kp̄í?ile 'sienkp̄oliwɔ nē, nè wi pu?ɔ? ¹⁰ Ye- sí weli wori lú?u dè ye m̄ieni bèle, yeli né Isirayeli* kùlo wuulo ní bèle: Zezi Kirisi* wè Nazaretiyé wuu wè, n̄aa yeli 'kóri tiiparige* nē gè, á Kulocelie wi koli nè wi yègɛ kúbilo nī bèle, wire mí?ɛ nē nàguɔ n̄aa wī bile yeli yi?ɛ mé gè né pu?ɔ wè. ¹¹ Wire sí wī bè Kulocelie siensebere* ti 'ki juu né jo:

*s̄indenige gáa yeli cé kén nè wáa gè, yeli bèle saafaanna bèle,
kire sí ki k̄eni kò sa?a gèdinne lè.^v*

¹² Ki nyaa suɔɔ ní gbè taa sien wáa mé w̄iyɛ?, nè yiri Zezi wire nī?, nè ta?a gí nē, mí?ɛ káa wè baa duniya nī wè?, bè jo Kulocelie wi 'ki ken sienne mé bèle ki- gbè weli suɔ?.»

¹³ A Pieriyé kenme pi 'kàyu?ujuulo gboli* wuulo pe fungo wúɔ kátii wire né Zan ní wè, bà ki nyaa pe puu ne pe sienre nyu dè né n̄azorido ní dè, nè sí ki taa piyè cé tenmene kp̄í?ile Fàn?a Kasebegele* wori nē dè?, nè p̄ine piyè puu sienne ne t̄ori né pe ní?.

Kàyu?ujuulo gboli* wuulo pe cé pe nyaa nè cén, nè ki cén Zezi kòrinyenine p̄áli pe 'puu. ¹⁴ Né sí nàguɔ nyaa wè né pe ní, n̄aa wi cé k̄ini nè puu m̄onigiwɔ wè, á pe 'wi pu?ɔ wè.

^u4.2 Ki nyaa Sadusienne piyè puu ne caa bè lú?u kúbilo pe nyéne wori nē dè?.

^v4.11 Wéli baa Ijún 118.22.

A sienre ti 'kúo pe nyuɔɔ nī yè.

¹⁵ A pe 'pe cira nè yige kàyu?ujuusa?a nī gè, né sí piye nyaa nè sienre cáan dè nigbe nē. ¹⁶ A pe 'jo: «Gáa ce we bé kpí?ile nàguɔɔ bálì nē bèle, bà ki nyaa kanyu?ɔɔ nàa ni 'kpí?ile pe kiyè nī yè a Zerizalemi* kà?a wuulo pe mieni 'ni nyaa lè ? Weli sí gbè jo wiyè tire cén?. ¹⁷ Kìl sí yeli kaala nàa ni wori ti- yiri kùlo nī lè?. We bé ti juu bè lá?a pe nē, pe fã ní yakaa juu sien mé mí?e gáa ki wori nē dè?, Zezi wè?.»

¹⁸ A pe koli nè Pieri né Zanyé yeri bèle nè péni ki juu nè gbèngè pe nē né pe ye pe fã ní tí bé yakaa juu?, bé né ga jo bè tenmenè ken sien mé Zezi mí?e nē gè?.

¹⁹ A Pieri wè, né Zan ní wè, a pe 'pe siennugoro ken dè kàyu?ujuulo gboli* wuulo mé bèle né pe ye: «Ye- ki sòngi wéli yeli tíime bèle, yeli ki nyaa lé a ki 'sín Kuloceliè yi?e mé gè, sien de lúru yeli nē lé, dí wiri lúru Kuloceliè nē ? ²⁰ Gii ki 'weli kúo bèle, weli sí gbè kò ga weli sì ki juu?, gaa weli 'nyaa gè?, né gaa ní weli 'lú?u gè?.»

²¹ A kàyu?ujuulo gboli* wuulo pe koli nè pe fígiri né nyasienre ní dè nè ti juu nè gbèngè pe nē, né sí pe ya?a a pe 'ké. Ki nyaa piyè cé kenme taa? meni peli bé kàyu?u cáan pe nē bèle?, bà sienne pe 'puu baa bèle. Kà?a sienne pe mieni tóni nè puu ne Kuloceliè gbù?ɔɔ wè nàguo ñáa wi pu?ɔɔ ni wori nē dè. ²² Ki nàguo wi yi?ele ke cé tóri yi?ele togosiin nē.

Téngɛɔlilɔ gboli ni 'Kuloceliè náari wè

²³ Bà pe 'pe ya?a bèle, a Pieri né Zan ní wè a pe koli nè ké pe wuulo kúruge bèle, nè sèni ti mieni tóri nè tìe pe nē gii ki 'peli taa kacuɔnrilɔ* kiyè nī yè né Zuufulo* pe lièlé ní bèle. ²⁴ Bà pe 'sienre dáa lú?u dè, a pe 'funyɔ pínè yè né wúɔ nè yékpu?ulo yègè gèle nè náari né jo: «?é, Kàfɔli, muɔ wī ma 'nyì?ene né dàala yige lè, né ku?ɔjii lakpu?ɔ ní gè, né ti laame yere ti mieni ní dè ! ²⁵ Muɔ ma 'sienre dáa le dè weli tuuli?e Dawuda* nyuɔ nī gè muɔ Pìle ni fàn?a nē gè, muɔ baakuɔɔwɔ sí wī. Wi cé jo:

Gáa kenme nē kùlogolo kiyè ne kiyè gbun?uni ne tùngú mme gè ?

Gáa nē sienne bálì pe 'piye pínè nè nyuɔ le wa?ane ?

²⁶ Duniya kùlofɔlilɔ bèle né yieginine ní bèle,
pe 'piye pínè nè yè nè yéri nè nyuɔ le Kàfɔli nē wè né wi Siennyienegɔɔwɔ ní wè.»*

²⁷ Ki nyaa Erodi* wè né Pɔnsi Pilati* ní wè, pe 'piye pínè kà?a gáa nī gè, peli né

^w4.25-26 Wéli baa Ìjún 2.1-2.

kùlogolo kálì sienne* pe yieginine ní bèle, nè fàri Isirayeli* sienne nē bèle, a pe 'nyuo le muo baakuwo nē wè Zezi wè, ñàa muo 'nyíene nè kòn wè. ²⁸ A kire 'kpí?ile a pe 'muo nyéni kele ke mieni fori né muo fàn?a ní gè, gàli muo cé kíni nè yège muo fungo nī gè nè ya?a gèle. ²⁹ Bà sí ki yē píra ñàa nī wè, Kàfòli, ki wéli bà pe 'nyuo le weli nē wè. Ma sí ki kpí?ile muo baakuwo pe- gbè jáa bè muo sienre juu dè bè lá?a né nàzorido ní. ³⁰ Ma tí muo fàn?a ki- cén dí yaala de pori, kanyu?onigolo de kpín?ini, né kakpoliyo ní muo baakuwo wire mí?e nē gè Zezi wè, wi 'nyuo ne ní tiele fùn.»

³¹ Bà pe kénì náari nè kúo mme gè, a tí?e ki 'cúungo né pe ní baa pe 'puu gbu?ulibolo bèle. A Kulocelié Pìle* ni 'tigi pe mieni nē nè pe nyì, a nàzorido 'jín pe nī a pe 'yè ne Kulocelié sienre nyu dè.

Fa?a gè téngéfòlilo pe puu ne pe lori píné dè

³² Kire lèle nī lè, téngéfòlilo pe mieni funyo yi 'puu nigbe, sòngiro ní dè nuro pe mé; a wàa cé puu yakaafòli wè, sien wi ně cé de ki kàfòlimo tári?. Gii ce pe puu ne kpín?ini gè, pe nê cé pe kóliyere ti mieni píné. ³³ Fàn?a káa 'puu Zezi Tundunminno* mé bèle kpu?o pe Kàfòli Zezi nyéyirile wori tí dè, nè píné pe mieni bèle Kulocelié kajènge ki 'puu pe nē kpu?o. ³⁴ Wàa sì puu yakaa fùn?. Bili pe 'puu dà?alafòlilo bèle, á kire laa kpáayafòlilo bèle, pe nê cé ti pári nè wali píné wè, ³⁵ nè sèni wi ken Tundunminno* mé bèle; peli pe nê cé wi liele, nè yeli né sienne pe màakuunyuwo ní dè. ³⁶ Nàguo wàa 'puu baa pe puu ne wi ye Yusufu*, a Tundunminno pe 'mí?e káa le wi nē ne wi ye Barinabasi, kire kòri wi 'jo: sien ñàa wi sí juu nè ñòri nyógo sien nī wè. Leviiyé wuu wi 'puu, Siipiri kà?a ki 'puu wi kàsi?i gè. ³⁷ Si?i 'puu ki nàguo mé wè, a wi 'ki pári nè sèni wali ken wè Zezi Tundunminno mé bèle.

5

Ananiyasi né wi cuo Safiira, pe 'kùu pe káfinere nī dè

¹ Nàguo wàa cé sí puu baa, pe puu ne wi ye Ananiyasi, ne wi cuo ye wè Safiira. Pe cé dàala làa pári, ² a nàguo wi 'wali wàa làrigè nè wire cò baa, a wi cuo wi 'ki cén, né pen né wali senwe ní wè nè péni wi tiè Zezi Tundunminno* nē bèle.

³ A Pìeri wi 'wi yúgo né wi ye: «Ananiyasi, gáa nē Seteni wi 'muo fungo nyì gè mme gè? á muo 'si?i ki wali wàa làrigè, né péni finene Kulocelié Pìle* yi?e mé gè mme gè ?

⁴ Muo wu?u bè? lé si?i gè ? Bà sí muo 'ki pári gè, wali wè muo wuu bè? lé ? Gáa nē muo

'sòngirɔ dáà líe dè nè le muɔ fungo nī gè ? Ma sí ti lú?u,^x sien bè? muɔ 'fáanni?, Kulocelié mé muɔ 'fine.»

⁵ Bà sienre dáà ti 'jín Ananiyasi ngbú?ulo nī gèle, a wi fali nè nyeri nè tuu nè kùu. Sienne bíli pe 'kaala náà lú?u lè, a ki 'fiere cò pe nē kpu?ɔ. ⁶ A nàgapunminɔ pe 'yè nè péni wi puɔ né wi líe nè sèni tón.

⁷ Lierile taanri 'tóri kire kàdu?ume gè, a wi cuɔ wi péni yiri; wire sì ki 'cén gii ki 'tóri bile gè?. ⁸ A Pieri wi 'wi yúgo né wi ye: «-Ti juu mi lú?u wéli, nyuɔ gáà kire nē lé yeli 'si?i pári gè ?»

A wi 'jo: «?aan, kire nē weli 'ki pári.»

⁹ A Pieri wi 'wi ye: «Gáa nē yeli 'bè ki nē bè Kulocelié Pìle* puu lè bè wéli wè ? Te nya?a, bàli pe sèni muɔ pòli tón wè, piyē baa yérile wìile nē lè; pe bé pa muɔ kóri bè pìne.»

¹⁰ Tienugo nī gè a celiwe wi 'nyeri nè tuu Pieri táanni wè nè kùu seni, a nàgapunminɔ pe 'jín nè wi nyaa kùuwo, a pe 'wi líe wè nè ké nè sèni wi tón baa wi pòli táanni wè.

¹¹ A fiere 'téngefólilo gboli* wuulo pe mieni cò kpu?ɔ, nè fàri sienne pe mieni nē bàli pe cé kaala náà ni wori lú?u dè.

Kàfòli wi Tundunminɔ pe 'kanyu?ɔnigɔlɔ ni?egele kpí?ile

¹² Fìele ni?ebele né kakpoliyo puu ne kpín?ini Zezi Tundunminɔ* pe kiyē nī yè kùlo wuulo pe sun?ɔmɔ nī bè. Téngefólilo pe mieni cé pe sòngirɔ pìne dè ne waa ne téní Sulomani* kobigo nī gè. ¹³ Sienwarile sì puu ne sorigi ne piye nya?ami pe nī?. Ki nyaa kùlo wuulo pe puu ne pe kpóri kpu?ɔ. ¹⁴ A ki tóni nè nyaa kàa puu ne ta?ala ne waa sienni?eme nē bè, nàguɔlɔ né celile bèle, bàli pe puu ne báan ne jín Kàfòli koligo nī gè.

¹⁵ A ki 'kò sienne pe niè yaala kóri bèle koliyo nī yè ne báan ne pe síngi yasinere nē, kire ga buu a Pieri wi kâ péni tòrí wè, wi jènyine ni- tuu yaala páli nē. ¹⁶ Zerizalemi kà?a táanni wuulo sienni?ene puu ne yègí ne báan né yaala ní, nè fàri bili yakan?ara puu ne wu?ɔ bèle. Tundunminɔ pe nê cé pe mieni pu?ɔ.

Zuufulo pe yieginine pe 'Zezi Tundunminɔ wu?ɔ bèle

¹⁷ A kacuɔnrilo* kàfòli wi kénì yè nè yéri, wire né bíli pe mieni ní bèle bàli pe 'puu né wi ní bèle. Ki nyaa Sadusienné* gboli wuulo pe 'puu; yeja?a ki cé pe funyɔ nyì yè. ¹⁸ A pe 'Zezi Tundunminɔ* cò bèle nè pe le kasuu nī. ¹⁹ A Kàfòli wi nyì?ene tundunwɔ wáà

^x5.4 Gbèle náà ni wè baa gireki sebere ni dè?; weli we 'lire le baa nya?afolido ni dè bè sienre sá?ala dè.

séni kasuu kóri múgu gè pìlige nī, né Tundunminɔ* kóri bèle nè yiri né pe ye: ²⁰ «Yeri waa ye sa yéri Kulocelié Gbù?ɔrɔsa?a* nī gè, ye siifɔnwɔ sienre dáà ti mieni juu sienne mé bèle.»

²¹ Bà pe 'sienre dáà lú?u dè, á kpìenme pi 'yè nè tuu bè, a pe 'ké Kulocelié Gbù?ɔrɔsa?a* mé gè nè séni sienne tenme bèle.

A ki nyaa bà kacuɔnrilo* kàfɔli wi kénì pen wè, wire né bìli pe cì puu né wi ní bèle, a pe 'pìye nyaa nè juu kàyu?ujuulo gboli* wuulo bèle, né Isirayeli* liélé gboli wuulo pe mieni ní bèle. A pe 'Kulocelié Gbù?ɔrɔsa?a wélifɔlilo pàli tórigo baa kasuusa?a mé gè pe-sa Zezi Tundunminɔ* cò bèle de báan. ²² A pe 'ké nè séni ki nyaa wa?a; piyè pe nyaa baa kasuu nī wè?. A pe koli nè pen nè pénì ti juu, ²³ né jo: «Weli séni kasuu kòriyɔ nyaa yè tónzu?ɔyɔ, né kasuusa?a wélile nyaa bèle baa pe yéridiye nī yè. Bà sí weli 'kòriyɔ múgolo yè, weli sì sien nyaa baa?.»

²⁴ Bà Kulocelié Gbù?ɔrɔsa?a* wélifɔlilo kàfɔli wi 'sienre dáà lú?u dè, wire né kacuɔnrilo* yiéginine ní bèle, a ki 'pe sòngirɔ nya?ami dè kpu?ɔ; pe pìye yúgo gáa ki kénì Zezi Tundunminɔ* taa bèle ?

²⁵ Kire lèle nī lè, a sien wáà pénì pe ye: «Ye- nyaa, nàguɔlɔ bálì yeli cé cò nè le kasuu nī wè, piyè baa Kulocelié Gbù?ɔrɔsa?a* nī gè yérule ne sienne tenme bèle !»

²⁶ A Kulocelié Gbù?ɔrɔsa?a wélifɔlilo kàfɔli wi 'wi sienne pàli kóri nè ké bè sa Tundunminɔ* cò bèle funyige nē, gbàn?agban?a fāga nyaa baa?; ki 'nyaa pe puu ne fi?é, sienne pe fāga peli wáa né sindari ní?. ²⁷ Bà pe séni pe cò bèle, nè pen né pe ní nè pénì pe yérigé kàyu?ujuulo gboli* ni sun?ɔmɔ nī bè, á kacuɔnrilo* kàfɔli wi séli ne pe yúgo, ²⁸ né pe ye: «Weli sì cé tú?u ti juu nè lá?a yeli nē, né jo ye fā tí bé ní sien tenme mí?e gáa ki wori nē dè lé ? Bà sí kīi ηò wè yeli nyéni Zerizalemi* kà?a nyì gè né yeli tenmené ni sienre ní dè. Yeli yē ki mé nàguɔ ηáà wi kùu wi- kò weli nyùgo wori wī kīe ?»

²⁹ A Pieri wè, wire né Zezi Tundunminɔ* bíli ní bèle, a pe 'pe siennugoro ken dè né jo: «Ki 'póri sien de lúru Kulocelié nē, séni né wiri lúru sienne nē wè. ³⁰ Weli tuuliéye yi Kulocelié wi nyéni koli nè Zezi yège wè kùu nī wè bà yeli cé wi wu?ɔ né wi kpúu tiiparige* nē gè. ³¹ Wire Kulocelié wi 'yège nè wi téngé wi kàliige mé gè, né wi kpí?ile Kùlofɔli Jaa né Suɔfɔli wè, gī ki bé tí Isirayeli* wuulo pe- pe funyɔ yi?e yè, dí Kulocelié sí pe kapi?ile kàsulugo suɔ gè. ³² Weli bèle weli sí yē keke gáli ke nyaafɔlilo, weli né Kulocelié Pile* ní lè, nàa Kulocelié wi 'ken téngéfolilo mé bèle, bàli pe nyéni lúru wi nē bèle.»

³³ A sienre dáà ti 'kàyu?ujuulo gboli* wuulo yáa bèle kpú?ɔ kátii, a pe yè ne ki caa bè

Pieriyé kpúu bèle bè yige baa. ³⁴ Farizien nàguo wàà cé puu baa kàyu?ujuulo gboli nī lè, pe puu ne wi ye Gamaliyeli; fàn?a kajuudi?ele kacénwe wàà wi 'puu. Wi mí?e ki cé téni sienne pe mieni mé bèle. A wire 'yè nè yéri né jo pe- Zezi Tundunminɔ* ya?a bèle pe yiri kpàn?ane cè.

³⁵ Né fali nè pe ye: «Isirayeli* sienne, yeri yìye ci?ige gàa yeli ne caa bè kpí?ile nàguo bálì nē bèle ! ³⁶ Nè ta?a gíi nē, kii fie mɔgɔ?, cɛnye nyàà nī yè, nàguo wàà 'puu bile pe wi ye Tedasi; wi cé wii kpí?ile wire felige wèri? nè sienne sirasiin (400) kóri nè ta?a wii nē. Wi sí yē sé pàngɛ gè, piyè wi kpúu lé? ? Sienne bíli pe 'puu né wi ní bèle, pe mieni 'lá?a nè cɛrige, yafien sì ní nè kò wi gboli nī lè?. ³⁷ Bà wire yiri baa wè, a Zudasi ní nè yè né wi wori ní dè, Galile ténime wuu wè. Tórilò lèle lire nī ki 'puu. Wi cé sienni?eme kóri nè ta?a wii nē, nè sí ki taa wire míeni wè a pe 'wi kpúu; bíli pe cé puu wi kúru gu bèle a pe mieni 'lá?a nè cɛrige. ³⁸ Kire nē mi je ki juu yeli mé: ye- kiye lá?a sienne bálì nē bèle, ye-pe ya?a pe ké. A ki yē baara dáà pe kúu dàa dè sienne wori dī dè, á kire laa a ki yē peli nyéni wori dī dè, ti bága yéri. ³⁹ A ki sí yē Kulocelié mé ti 'yè dè, yeli fàn?a sì tóni jáa bè pe cú?ɔ bè yige baa?. Ye fǎ tí bé kàsii nyóguo yeli né Kulocelié sun?ɔmɔ ní bè?.»

A pe 'tóri né Gamaliyeli sienre ní dè. ⁴⁰ A pe sí koli nè Zezi Tundunminɔ* yeri bèle nè péni tí a pe 'pe kpúɔn, né ti juu lá?a pe nē pe fǎ ní yakaa juu Zezi mí?e wori nē dè?, né pe ya?a a pe 'ké. ⁴¹ A pe 'yiri kàyu?ujuusa?a nī gè níe fundaanra kpín?ini, bà ki nyaa Kulocelié wi cé peli tóri nè yeli né ki ní a pe 'peli wu?ɔ Zezi mí?e kenme nē bè.

⁴² Cenge ó cenge pe nē cé puu Kulocelié Gbù?ɔrɔsa?a* mé gè á kire laa kpáaya mé yè, ne sienne tenme bèle níè ne Zezi Kataanna Sienre* nyu dè, Kirisi* wori dè, Kulocelié Siennyienegɔnwɔ* wè.

6

Zezi Tundunminɔ pe 'nàguo lɔ kɔlisiin yori nè fàri pìye nē

¹ Kire lèle nī lè, a pìtenmenɛ* pe 'ni?e; a ki nyaa Zuufulo* bíli pe puu ne gireki sienre nyu dè, a pe yè ne kún?ɔri eburu wuulo nē bèle, né jo dí pe wè ne peli lagucelile kan?a bèle ne yeligi yaliire lieledi?e nī gè bè bíli tíele bèle cenge ó cenge wè?. ² A Zezi Tundunminɔ* kie né siin pe sí pìtenmenɛ gboli yeri lè nè péni pe ye: «Kii yeli weli Kulocelié sienre ti ju?u ya?a gè?, bé pa puu yaliire lieledi?e nī?. ³ Kire nē we siinyeninɛ, ye- ki wéli baa yeli nī bèle, yé nàguo lɔ kɔlisiin yige, pe- puu sienne peri cenge nyu pe wori nē dè, pé sí puu Kulocelié Pìle* ni- pe nyì, pe- puu sícilile pe kele yi?e cén. Peli

weli bé pa cáan baara dáà nē dè. ⁴ Dí weli sí de waa Kulocelie náarige nē gè, né Kulocelie sienre ti ju?u ní gè.»

⁵ A sienre dáà ti 'gboli ni mieni déni. A pe 'Ecienni yige (téngelē 'puu wi mé kpu?ɔ ki nàguɔ ɲàà wè), a Kulocelie Pìle* ni 'wi nyì; né Filipi, né Purokɔri, né Nikanɔri, né Timɔn, né Parimenasi, né Niikola, Antiyɔsi kà?a wuu wè (kùlo láà wuu wi cé puu á wi sí jíin Zuufulo* Kulocelie caagoligo nī gè). ⁶ A pe péni yéri Tundunminɔ* pe yi?e mé gè, a pe 'náari pe mé né kiyē ta?ala pe nē. ⁷ A Kulocelie sienre ti 'cèri nē mà?a, a pìtenmenē pe 'ni?e Zerizalemi* kà?a nī gè bà ki caa mme, nē pínē a kacuɔnrilo* ni?ebele jíin téngelē nī lè.

Zuufulo pe 'Ecienni cò wè

⁸ Ecienni wire wè, wi cé kpu?ɔɔ taa Kulocelie mé kpu?ɔ, né fàn?a ní, ne kakpoliyo kpín?ini né fiele ní kùlo wuulo sun?ɔmɔ nī bè. ⁹ A sienne pàli kénì kón baa Zuufulo* pe tenmeza?a* mé gè, gàa pe ye «Sùkulolo pe 'kò pìyeme bèle», peli né Siireni kùlo wuulo, né Ałegizandiri kùlo wuulo, né Silisii kùlo wuulo, né Azii ténime wuulo ní. A pe péni nyu ne kíí né Ecienni ní wè. ¹⁰ Nè sí ki taa piyè yé je gbè jáa bè yéri Ecienni yi?e mé gè?, ki nyaa wi sienjuuro ti 'puu sícilile sienre, né bè Kulocelie Pìle* ni 'puu né wi ní wè.

¹¹ Kire ti?e gáà nī gè, a pe 'wali làri nē ken nàguɔɔ pàli mé né pe ye pe sa jo: «Weli cé wi nyaa wi siencu?ɔɔ taa nyu ne wáari Misa* kɔli mé gè né Kulocelie ní wè.»

¹² Kire kenme báà nē bè, a pe 'sienne lí?i bèle nē wáa Ecienni nē wè, peli né Zuufulo* pe liele ní bèle, né Kulocelie sienre sebecénmine* ní bèle. A pe sèni tuu wi nē, nē wi cò nē ké né wi ní kàyu?ujuulo gboli* mé lè.

¹³ A pe 'pàli caa a pe péni fine nē ta?a Ecienni nē wè né jo: «Nàguɔ ɲàà yeli 'nyaa ɲàa wè, wi 'cíi ne siencu?ɔɔ nyu ne wáari Kulocelie Gbù?ɔɔsa?a kɔli mé gè, tiawalidengege gè, né Misa Fàn?a Kasebegele* ní gèle nē pínē. ¹⁴ Weli cénì lú?u wi mé dí Zezi wè Nazaretiyé wuu wè, dí wi bága pa ti?e gáà cáan gè bé sí Misa kali?ele^y fèni gèle, gàli wi 'tìe we nē gèle.»

¹⁵ Bìli pe mieni pe 'puu baa ténine kàyu?ujuulo gboli* ti?e nī gè, a pe 'nyapigele le gèle Ecienni nī wè ne wi wéli seni, a pe 'wi yi?e nyaa gè ki ní majo nyì?ene tundunwɔ yi?e gī.

Ecienni wi 'Kulocelie sienre juu dè kàyu?ujuulo gboli wuulo mé bèle

¹ A kacuɔnrilo* kàfɔli wi 'Ecienni yúgo wè: «Dàa pe nyu ne tari muɔ nē dàa dè, kányi?e gī lé ?»

² A wi 'jo: «Mi siinyenine, né mi tobilo, ye- mi wori lú?u dè: Kulocelie wè né wi kpuɔmɔ ní dè wi cé wì tìe weli tuuli?e Birayima* nē wè bà wi 'puu Mesopotamii kùlo mé lè né né kénì ké nè sèni ténì Karan kà?a nī gè wè. ³ Kulocelie wi cé wi ye:

Yè ma yiri bile ná?a gè muɔ kùlo nī lè né muɔ narige wuulo sun?ɔmɔ nī bè, mari waa kùlo láà mé, nàa m'bága tìe muɔ nē lè.^z

⁴ A Birayima* wi sí yè nè yiri Kalide kùlo nī lè nè ké nè sèni ténì Karan kà?a nī. Píra nǎà nī wè, bà wi tuu wi cé kénì kùu wè, a wi 'yiri baa kire ti?e nī gè nè pen ná?a gè kùlo náà mé lè bile yeli yē ténine bèle píra nǎà nī wè. ⁵ Kulocelie wii cé sí wi ken né dàala né púlo? ni né ni cíeme ní bè?. Gii sí Kulocelie wi cé kpí?ile gè, wi cé nyafenige líe Birayima* mé wè né wi ye dí wire bága ki ti?e dàala ken lè wi mé ni- kò wi woli, bè pa fali wi siime pùile mé bèle a wì cénì kénì tfin bile wè?. Nè sí ki taa pùɔ sì cé puu Birayima mé wè?.^a

⁶ Kulocelie wi sí cé n'ne ki juu Birayima* mé wè né wi ye:

Muɔ siime pùile pe bága sa puu nabɔnminɔ kùlo láà nī, bèri sùkulomɔ kúu ki ti?e wuulo mé bèle de wu?ɔ, fúu bè pa taa yi?ele sirasiin (400). ⁷ Kùlo náà sí ni jaga pe cáan sùkulomɔ nī bè, mi tíime mi bága ki kùlo ni kàyu?u juu gè. A tire kénì tóri dè, pe bé koli bè yiri bè pen ná?a kùlo náà mé lè bè pari mi gbù?ɔrɔ.^b

⁸ Nè kire liele yige baa, a Kulocelie wi 'nyuɔ kún nè ken Birayima* mé wè nè kenekene* wori juu dè wi mé wi- puu fie. Bà sí ki cé kénì kpí?ile, bà Siaga* pénì sii wè, a Birayima wi 'wi kenekene kpí?ile wè wi cenye kataanriwu?u nē gè. A Siaga pénì ki felige kpí?ile

^z7.3 Wéli baa Sél 12.1.

^a7.5 Wéli baa Sél 17.8.

^b7.6-7 Wéli baa Sél 15.13-16.

gè bà Yakuba* 'sii wè, a Yakuba* míeni wi 'kanugo kpí?ile gè tuufólieye kie né siin nē yè.

⁹ Kire kàdu?ume gè a nyabienne pèni jín weli tuufólieye nī yè pe cōni Yusufu* kúruwu wè, a pe 'wi cò nè pári Ezipiti* wuulo mé. Kire né ki mieni Kulocelié wiì cé fè né Yusufu wáa wè?. ¹⁰ Wi cé wi suw wi yagbenre ti mieni nī dè, nè kpu?wɔ ta?a wi nē, né sí ní nè wi ken sɔnjilige ní a wi woli ni 'Ezipiti kùlofoli déni wè, Farawɔn wè. A wire sí 'Yusufu le wè larige nī nè wi kpí?ile Ezipiti kùlo ni fàn?afoli, nè wi ténge wi sa?a kele ke mieni yi?e mé gè. ¹¹ Lèlè láà cé kèni nò, a fungo 'tuu Ezipiti kùpolo nē lè né Kanaa kùlo* ní lè, a ki fūrɔgɔ ki 'kpu?ɔ kùlo nī lè; weli tobilo bèle, piyè cé ki cén sé pe bé yaliige taa bè lli wè?. ¹² A Yakuba* kèni lú?u dí yaliire yē baa Ezipiti kùlo mé lè, a wi 'weli tuulieye tun bèle baa tabelige nē gè. ¹³ Taziin nē wè a Yusufu* wi sèni wii tìe wi siinyenine nē bèle, a kire 'tí a Farawɔn wi 'Yusufu narige cén gè. ¹⁴ A Yusufu wi sí tunduro tórigo pe- sa wire tuu kóri wè, Yakuba* wè né wi narige ki mieni ní gè; sienne pe 'puu sienne togotaanri né kporigɔ né kogunɔ. ¹⁵ A Yakuba wi 'pen Ezipiti kùlo mé lè nè pèni kò baa, fúɔ nè taa nè kèni pèni kùu, weli tuulieye míeni yè bà ki 'kpí?ile. ¹⁶ Pe cé sèni pe tón Sikemi kà?a mé, ki nyaa Birayima* cé kúutɔnmɔ ti?e suw wali nē Kamɔri jaala mé baa ki ti?e nī gè.

¹⁷ Bà Kulocelié nyakungenge fori lèlè ni cé kèni nò lè, gàa wori Kulocelié wi cé juu nè yige Birayima* mé wè, a ki 'bìe sienme pi cé sii nè ni?e Ezipiti kùlo nī lè. ¹⁸ Ki sí nyaa kùlofoli wáa wiiye yé ténì Ezipiti kùlo nē lè, wire sì cé Yusufu* cén wè?.^c ¹⁹ A ki kùlofoli ñàà wi 'weli tuulieye fáanni yè, nè wu?ɔgɔ ta?a pe nē, nè cèni pe còri pe pìfin?ene wáari gèle ke fã suw?.

²⁰ Kire lèlè náà lire nī Misa* cé sii; wi 'puu pìcenwe nè Kulocelié déni wè, a pe 'wi gbó yeye taanri làrimɛ wi tuu sa?a nī gè. ²¹ Bà sí pe cé kèni piyè ní jáa wè a pe sèni wi wáa, a Farawɔn póri wi 'wi líe nè wi gbó bè wi pìsiuwe tíime tíele. ²² A pe 'Misa gbó wè nè wi tenme nè yeli né Ezipiti* kùlo wuulo sɔnjilige ki mieni ní gè. A Misa wi 'cilige nyasienre nī dè né wi kakpi?iligele nī gèle.

²³ Bà wi pèni yi?ele togosiin taa gèle, a ki sòngirɔ ti 'pen wi mé bè ké wi siinyenine kúruwu bèle, Isirayeli* pùile bèle. ²⁴ A wi sèni wáa nyaa pe wi wu?ɔ, a Misa* wi 'Ezipiti* kùlo wuu kpúɔn wè nè kpúu nè ñii suw wè. ²⁵ Ki nyaa wi puu ne ki sòngí dí wire kùlo wuulo^d pe bé ki cén bè cén Kulocelié wi je wire líe bè pe suw wī; peli sì sí kire tiéle náà

^c7.18 Wéli baa Yir 1.8.

^d7.25 wire kùlo wuulo: ná?a gè gireki sebere nī dè, ti 'jo wire siinyenine. Bà piyē kùnuno wuulo bèle, kire gireki sienre

nyaa lè?. ²⁶ Ki kpiendu gè, a pe ní nè wi nyaa wi nyu né kàsiitunminɔ páli ní, bè pe juu taʔala pìye nē. A wi 'pe ye: «Je yeli yē siinyenine wī, gáa nē yeli ne yìye wuʔo ?»

²⁷ Ɔ̀ji wi cé Ɔ̀ji jáa wè níe wi wuʔo wè, a wi 'yiʔe nè Misa* ye wè: *Ɔ̀jásien wi 'muo téngé né jo muo yē weli kàfɔli, bèri weli kàyuʔu nyu gè ?* ²⁸ Dùʔo muo ne caa bè mi kpúu kenme bì nē muo 'Ezipiti nàguo kpúu wè mbànʔa gè wè ?^e

²⁹ Bà Misa* wi 'sienre dáà lúʔu dè, a wi 'fè nè ké Madiyan kùlo nī nè sèni yē baa kire tiʔe nabɔnwɔ, nè pìile siin sii baa kire tiʔe nī gè, nàgabigele. ³⁰ Yiʔele togosiin 'tóri kire kàduʔume gè, a nyìʔene tundunwɔ wáà sèni yiri wi nē kàsunnyige nī tiinbile nī Sinayii nyagurugo táanni gè baa waamakulo* nī lè. ³¹ Bà Misa* wi 'kire nyaa gè, a ki 'wi fungo wúo. A wi 'sìʔere nè kpɔni ki nē bè ki sómigɔ wéli. A wi 'Kàfɔli wi yékpɔli juumɔ lúʔu, a Kàfɔli wi 'jo: ³² «Mi wī muo tuulieye yi Kulocelié wè: Birayima* Kulocelié wè, ne Siaga* Kulocelié wè, ne Yakuba* Kulocelié wè.»^f

A Misa wi yè ne fún ne yàʔará; wìl cé ní nè sori bè ciʔige wéli baa tiʔe nī gè?. ³³ A Kàfɔli wi sí wi ye:

Muo tɔriyɔ fòlilo yè, nè taʔa gú nē, tiʔe gú nī muo yē yériwe wè tiecèngé gī, Kulocelié yē bile.

³⁴ Mi 'tòni nè mi kùlo sienne nyaa bèle pe wuʔo Ezipiti wuulo pe kiyè nī yè, mi nyénì pe kɔngɔ lúʔu gè, a mi sí tigi bè pa pe suɔ.

Kire sí gī píra Ɔ̀jáà nī wè, m'bé muo tun baa Ezipiti kùlo mé lè.»^g

³⁵ «Kire Misa* nuwɔ wire wī, Ɔ̀jáa nē pe cé cíi wè, né wi ye: «Ɔ̀jásien wi 'muo téngé né jo muo puu weli kàfɔli wè né weli kàyuʔujuuwo wè ?»^h Wire sí Kulocelié wi 'tun wi- puu kàfɔli ne suɔfɔli wè, bà nyìʔene tundunwɔ wi cé sèni yiri wi nē tiinbile nī lè. ³⁶ Kire Misa wire wi cé kakpoliyo kpíʔile né fiéle ní Ezipiti* kùlo nī lè, né Isirayeli* pìile kóri bèle nè Nyàʔanivege Tiire kuʔjii jeli wè, né waamakulo* tánʔana ní lè nè taa yiʔele togosiin larige nī gè. ³⁷ Kire Misa nuwɔ wire wi cé ki juu Isirayeli pìile mé bèle né pe ye:

ti 'juu mme gè.

^e7.28 Wéli baa Yir 2.14.

^f7.32 Wéli baa Yir 3.6

^g7.33-34 Wéli baa Yir 3.5-10.

^h7.35 Wéli baa Yir 2.14.

Kulocelie wi bága sienjuuwo wáà yige yeli siinyeninε sun?ɔmɔ nī bè bè mi tíle.ⁱ

³⁸ Kire tundunwɔ wire wi 'puu baa lèle nī nī weli wuulo gboli ni 'puu waamakulo* nī lè. Wi nē cé yéri weli tuulieye yi sun?ɔmɔ né nyi?ene tundunwɔ wi sun?ɔmɔ ní bè, á nyi?ene tundunwɔ wi nàa nyu né wi ní Sinayii nyagurugo nē gè. Wire wi 'sii sienre taa dè né ti juu weli mé bèle. ³⁹ Kire né ki mieni ní, weli tuulieye yii cé lú?u wi mé?. A pe cénì wi cíi né koli nē pe sòngirɔ ta?a dè Ezipiti* kùlo ti?ε kire nē.^j ⁴⁰ Pe cé Arawɔn* ye wè:

Ma kulocelie páli kpí?ile weli mé, pe- puu weli yi?ε mé gè. Bà ki yē ηò wè, Misa wè, wire wi 'we kóri nē yiri Ezipiti* kùlo nī lè, wiyè ki cén gàa ki sèni wi taa baa gè?.^k*

⁴¹ Kire cenyε nī yè, a pe 'nepieyelile faan nē yérige, né sun ki yafan?a gáà nē gè, né kúo né ki yasungo gáà pùrɔ gè gàa pe cé faan né pe kiyε ní yè.^l ⁴² A Kulocelie wi sí kàdu?u wáa pe mé, né pe ya?a baa nyi?ene yere sungu dè baa: cenge gè, yege gè né ηɔgɔlɔ ní gèle. Kire sienre tire sí ti cé juu baa Kulocelie sienjuuliele pe sebe nī wè, né jo:

*Yeli kénì yaju?u kpúu m'mé lé, bé né ga jo bè kakuɔrɔ kúu m'mé lé,
nè pénì taa yi?ele togoiin, bà yeli 'puu baa waamakulo* nī lè, yeli bèle Isirayeli* sa?a
wuulo bèle ?*

⁴³ Nè píne, a yeli n'è yeli yasungo ki fèni sa?a líe gè nē yège, yasungo gáà ye ye
Mɔlɔki wè,

nè píne ηɔɔ náà ye ye Erefan wè a yeli ni 'faan yasungo ne ki gbù?ɔrɔ.

Tire ti mieni yē yeli kiyε yafaanra, a yeli 'ti kpí?ile ne ti gbù?ɔrɔ.

Kire kenme nē m'bé yeli cò bè tórigo li?i nabɔngulo nī Babilɔni kùlo kúrugu.^m

⁴⁴ Kpáta?aⁿ gî nī nyakungenge sienre sebe wi 'puu wè, ki kpáta?a ki 'puu baa weli tuulieye mé yè waamakulo* nī lè; Misa* cé ki kpí?ile nē yeli né Kulocelie tìegenme ní

ⁱ7.37 Wéli baa Fàn 18.15.

^j7.39 Ki nyaa bà tán?ana ni cé Isirayeli piile fùrɔ bèle waamakulo nī lè, a pe yè ne nyu ne kún?ɔri Misa nē wè, né jo dí ki yé cénì póri bà peli puu Ezipiti kùlo mé lè, dí peli yé cénì kire fungo cén. Wéli baa Tór 11.4,5; 14.3,4.

^k7.40 Wéli baa Yir 32.1.

^l7.41 Wéli baa Yir 32.4,5.

^m7.42-43 Wéli baa Am 5.25-27, baa gireki sienliere sebe nī wè.

ⁿ7.44 Wéli baa Tór 1.50.

bè. Wi cé wi ye wi- ki kpí?ile ki- puu bè gii tíele wi 'nyaa gè. ⁴⁵ A ki kpáta?a gáà ki péni ken weli tuulieye mé yè Yesuwe lèlè nī lè, bà Kulocelié wi cé kùlogolo káli cira weli wuulo pe yi?e mé gè. A kpáta?a gáà ki 'kò baa fúo nè péni taa kùlofoli Dawuda* lèlè nī. ⁴⁶ Wire cé kpu?ɔɔ taa Kulocelié mé, a wi sí náarige kpí?ile gii ki bé tí wire gbè Yakuba* Kulocelié sa?a faan gè. ⁴⁷ Nè sí ki taa Sulomani* wi cé kénì Kulocelié sa?a faan gè. ⁴⁸ Kire né ki mieni ní gè, Kulocelié Ijáà Wī Kulocelèle Pe Mieni Kàfoli* wè, wi wè kòrí sa?a nī? sienne kiye wofan?a?, majo bà Kulocelié sienjuuwo* wi 'ki juu gè. ⁴⁹ Kàfoli wi 'jo:

*Nyì?ene lè, mi kùlofolilò kácun?ɔ kire gī,
á dàala lire sí ní mi tɔliyɔta?adi?e gè.
Sa?a gū felige yeli bé gbè faan m'mé ?
Yeli 'cén séti?eni mi ñódaala ti?e ki bé puu ?*

⁵⁰ Mi tú?u bè mi tire dáà ti mieni faan dè né mi kiye ní yè ?°

⁵¹ «?é, yeli bèle, cíime sienne bíele yeli bèle, nè píné yeli nàzɔnnɔ pe 'gbèn a yeli ngbú?ulo ke 'pàanni. ⁵² Sienjuuliewe ñí wi 'kò, yeli tuulieye yii wi wu?ɔ wè? ? Nè píné, bìli pe 'Kulocelié Siensinwe wi penwori juu dè, a pe cénì peli mieni kpúu nè ta?a baa. Wire sí wī píra ñáà nī wè, yeli 'nyuɔ le wi nē nè wi kpúu. ⁵³ Yeli sí nē nyì?ene tundunminɔ pe 'Fàn?a Kasɛbɛgele tiè gèle, yeli sì yéri ti kele nē gèle?»

Zuufulo pe 'Ecienni wáa wè nè kpúu né kàdari ní

⁵⁴ Bà kàyu?ujuulo gboli* wuulo pe 'sienre dáà lú?u dè, a ki 'pe bien kpu?ɔ kacénmefun, a pe yè ne nyuɔɔ mari yè Ecienni nē wè. ⁵⁵ Nè sí ki ya?a Ecienni wire wè, Kulocelié Pìle* ni cé wi nyì, a wi 'yi?e yègè gè nyì?ene nī lè, nè Kulocelié wi kpuɔmɔ né wi cènme nyaa bè, né Zezi ní wè yériwe Kulocelié kàliige mé gè. ⁵⁶ A wi 'jo: «Mi 'nyì?ene nyaa lè a ni 'múgu fáa, né Sien Pùɔ* nyaa wè yériwe Kulocelié kàliige mé gè.»

⁵⁷ Bà Ecienni wi 'tire juu dè, a pe 'kòku?ulo wáa kpu?ɔ, né pe ngbú?ulo tón gèle. Né píné pe mieni bèle nè sèni tuu wi nē, ⁵⁸ nè wi cò nè yiri Zerizalemi* kà?a kúruge gè, nè sèni sìndari tí?i ne wi wáari. Bili pe cé kire baara dáà kúɔ dè, pe cé pe bururo fòlilo dè nè téngè nàgapunwɔ wáà táanni pe puu ne wi ye Sali.

⁵⁹ Bà pe Ecienni wáari wè, wire wè wi ní ne yékpòli wáari ne Kàfoli yeri wè né jo: «?é, Kàfoli Zezi, -mi pìle suɔ lè yo !»

⁶⁰ A wi 'kénì tìgi nè tuu káguro nē dè, né kòkuulo wáa kpu?ɔ né jo: «?é, Kàfɔli, fã kapiile náà tóri lè pe kúru? !» Bà wi 'tire juu nè kúɔ dè, nè fali nè kùu seni.

8

Zezi Tundunminɔ pe 'kò Kàfɔli wi wori ti juufɔlilɔ Zude ténime nī bè né Samarii ténime nī bè

(8.1 - 9.43)

Sɔli wi 'Zerizalemi téngefɔlilɔ wu?ɔ bèle

¹ Sɔli wi cé wúɔ né pe ní Ecienni kpú?u nē gè. Kire cenge gáà gè a pe 'wu?ɔlɔ ta?a kpu?ɔ téngefɔlilɔ gboli* wuulo nē bèle Zerizalemi* kà?a nī gè. A pe mieni 'cerige nè ké Zude* ténime nī né Samarii* ténime ní, á ki 'kò Zezi Tundunminɔ* peli yákuɔlɔ. ² A sienne páli taa bìli, pe puu ne Kulocelie koligo gbù?ɔrɔ gè; a pe pénì Ecienni líe wè nè sèni wi tón. Pe cé nyeni nì?ege Ecienni kùugo nē gè. ³ Sɔli wire puu ne nà?ana bè téngefɔlilɔ gboli cú?ɔ lè wī. Wi puu ne jiin saaya nī yè ne téngefɔlilɔ cògí bèle fàn?a, ne waa ne kan?a pe pe tóngi kasuu nī, celile bèle né nàguɔlɔ ní bèle.

Filipi sèni Kataanna Sienre juu dè Samarii ténime kakpu?ɔ mé

⁴ Téngefɔlilɔ bìli pe cé fè nè cerige bèle, peli puu ne Kataanna Sienre* nyu dè sienne mé bèle baa pe tóridieye nī yè. ⁵ A ki nyaa Filipi wire cé tìgi nè ké Samarii* kàkpu?ɔ mé nè sèni Kulocelie Siennyienegɔnwɔ* wori nyu dè ki ti?e wuulo mé bèle, Kirisi wè.

⁶ Sienni?eme puu ne líiye cáanri ne Filipi sienre lúru dè; ki nyaa pe puu ne fièle nya?a bèle gàli wi puu ne kpín?ini gèle. ⁷ Gbòdolilo pe tóni nè puu ne yigi sienne nī bèle níe kòku?ulo wáari kpu?ɔ. Yaamɔnigilɔ né sienkpɔlilɔ nì?ebele pe puu ne pori. ⁸ A fundaanra 'jín kpu?ɔ ki kà?a gáà nī gè.

⁹ Nàguɔ wáà cé sí puu baa kòriwo ki kà?a nī gè pe wi ye Siimɔ, ninyu?ɔnigɔfɔli wáà wi 'puu. Wi puu ne kanyu?ɔnigɔlɔ kpín?ini ne Samarii* kà?a sienne pe fungo wúu. Ki nàguɔ wi tóni nè puu ne wii sòngí sienkpuɔwɔ. ¹⁰ Pe mieni bèle, nè ki líe piile nē nè sèni kpúɔn lièle nē bèle, pe mieni puu ne líiye cáanri ne lúru wi mé, níe jo: «Ŋàa wire tóni wī Kulocelie fàn?a gè, gàa pe ye fàngbu?ɔ gè !» ¹¹ Sienne pe tóni nè puu ne wi sienre lúru dè kpu?ɔ, ki nyaa wi kakpi?iligele ke cé tóni nè pe fungo wúu, nè ta?a gíi nē ki cé lèle kúu bà wi puu ne ninyu?ɔnigɔ kele kúu gèle.

¹² Bà sí Filipi wi cé Kulocelie Kùlofoligɔ* ki kataanna sienre juu dè pe mé né Zezi Kirisi wori ní dè, a pe 'jín téngɛ nī lè. A nàguɔɔ pe 'batemi* kpí?ile wè né celile ní bèle.

¹³ Siimɔ wire tíme wè wi cé téngɛ, a wi 'batemi kpí?ile wè; wii cé puu ne la?a Filipi kúruɔ wè?. Fiele bèle né kakpoliyo nyáà Filipi wi puu ne kpín?ini wè, wire tíme wè a ki 'wi fungo wúɔ.

Pieri né Zan pe 'ké nè sénì Filipi sá?a wè Kàfòli baara nē dè Samarii ténime nī bè

¹⁴ Zezi Tundunminɔ* bíli pe cé puu baa Zerizalemi* kà?a mé gè né ki lú?u dí Samarii* wuulo pe 'fòli Kulocelie sienre nē dè, a pe 'Pieri né Zan yègɛ nè tórigo baa. ¹⁵ Bà pe sénì yiri bèle, a pe 'náari Samarii wuulo mé bèle, gii ki bé tí Kulocelie Pìle* ni- pen pe mé bèle. ¹⁶ Ki nyaa pe wàa nigbe sì cé fie Kulocelie Pìle taa lè?. Batemi* wire yákuɔ pe cé kpí?ile Kàfòli Zezi mí?ɛ nē gè. ¹⁷ A Pieri né Zan ní wè a pe 'kúɔ né kiyɛ ta?ala yè pe nē, a Kulocelie Pìle ni 'pen pe mé.

¹⁸ Bà Siimɔ 'ki nyaa Zezi Tundunminɔ* pe kada?ara tire nē Kulocelie Pìle* ni 'pen lè, a wi 'pen né wali ní pe kúruɔ nè pèni pe ye: ¹⁹ «Ye- ki fàn?a gáà ken gè m'mé, gii ki bé tí a mi 'mi kiyɛ ta?ala yè sien ó sien nē wè, Kulocelie Pìle ni- pen ki sien mé wè.»

²⁰ A Pieri wi sí wi ye: «Muɔ né muɔ wali ní wè, ye- pínɛ ye cú?ɔ, bà ki nyaa muɔ 'ki sòngi nè jo dù?ɔ Kulocelie yakenge kii ne suu né wali ní wī wè. ²¹ Muɔ liele yafien wè ná?a gè? kaala náà nī lè?; muɔ fungo ki wè sìn?ɛ Kulocelie yi?ɛ mé gè?. ²² -Kàdu?u wáa muɔ kapiile náà mé lè Kàfòli wi yi?ɛ mé gè má sí kàfòli náari wè, dù?ɔ sòngibiire dáà ti 'yiri muɔ fungo nī gè wi bé ki ya?a muɔ nē. ²³ Mi 'ki nyaa fundan?iga né yeja?a ki 'muɔ fungo nyì gè, nè pínɛ muɔ yē taajowo muɔ kapi?ile nī gèle.»

²⁴ A Siimɔ wi sí jo: «Ye- Kàfòli náari wè mi ken yeli tíme bèle, gii ki bé tí gáa yeli 'juu gè yafien fãga mi taa?.»

²⁵ Pieri né Zan ní wè, sienre dí ti 'puu pe mé bè juu Kàfòli wi wori nī dè, bà pe kénì ti juu nè kúɔ né Kàfòli wi Kataanna Sienre* ní dè wè, a pe koli nè ké Zerizalemi* kà?a mé gè. Pe cé Kataanna Sienre* jáari dè nè tóri Samarii* kàpiire nì?ere nī.

Ecopii nàguɔ wori dè né Filipi ní wè

²⁶ A Kàfòli nyì?ene tundunwɔ wáà sénì juu né Filipi ní wè né wi ye: «Yè mari waa cengenyenifolime kàliige mé gè, ma sa Zerizalemi* koligo kpàli gè ma cò, gáa ki tíri Gaza kà?a mé gè; ki koligo kii ne waa wa?a sien wè tòrí ki nī?.»

²⁷ A Filipi wi 'yè nè ké. A wi sénì Ecopii kùlo sienkpɔwɔ wáà nyaa, pe cé ki nàguɔ njáà

kòn wè wire wi puu ne kùlofòli wi lóri ti mieni wéli dè. Celiwe sí wi 'puu ki ti?e kùlofòli ñàà wè, pe wi ye Kandasi. Ecopii nàguo wi cé ké Zerizalemi* kà?a mé nè sèni Kulocelie gbù?o, né koli ne waa. ²⁸ Wi cé ténì wi sun?o wotori nī wè, nīe sienjuuliewe Ezayi sebe wéli wè ne waa.

²⁹ A Kulocelie Pìle* ni 'juu né Filipi ní wè né wi ye: «Sì?ere ma kpòni sun?o wotori ñàà nē wè.»

³⁰ A Filipi wi 'líe ne fé ne waa sun?o wotori mé wè, nè sèni wi nyaa wi sienjuuliewe Ezayi sebe wéli wè. A wi 'wi yúgo: «Sienre dáà muo ne wéli dàa dè, muo díe ti kòri cén wè lé ?»

³¹ A nàguo wi 'jo: «Meni m'bé ti cén síe, a wàa sì ti kòri juu wè nè mi tìe wè? ?»
A wi fali nè Filipi yéri wè a wi 'tán?a nè ténì wi táanni. ³² Ti?e gî wi puu ne wéli Kulocelie sienre nī dè, ki sienre tire dī dàa dè, ti jo:

*Wii bè sìnbuo tíele, á piyē waa né wi ní kpúudi?e nī,
wii pìiriwe bè sìnwapile tíele, ni sūire celilefòli kiye nī yè;
bè wi puu, wii kénì nyuo múgu gè?*

³³ Pe 'wi máama, sien sì taa nè wi tàn?a juu?
*Ñáasien sí wi je taa bè wi pìsiire wori juu,
bà pe 'wi sù kúo wè bile duniya nī wè ?^p*

³⁴ A Ecopii sienkpuo?o wi kénì Filipi ye wè: «Mi ne muo fièn, -ki juu m'mé wéli, ñáasien wori Kulocelie sienjuuwo* wi 'juu mme gè ? Wire tíime wori wi 'juu lé, dí wàa wiiye wi pun ?»

³⁵ A Filipi wi 'sienre líe dè, nè ki séli sebe wi sienre dáà nē dè nè Kataanna Sienre* juu dè wi mé nè ké, gii ki 'Zezi wori kúo dè. ³⁶ Bà pe waa koligo nē gè, a pe sèni nò lu?o káà nē, a sienkpuo?o wi 'jo: «Lu?o káà ge ! Gáa ki n'ne 'kò dí mi sí batemi* kpí?ile wè ?»

[³⁷ A Filipi wi 'wi ye: «A téngéle yē muo mé né muo fungo ki mieni ní gè, muo bé gbè batemi kpí?ile wè.»

A nàguo wi 'wi ye: «Mi 'ténge ki nē Zezi Kirisi wii Kulocelie Jaa.»]

³⁸ A wi sí wotori yérigé wè, á pe sienne siin pe 'tigi nè jiiin lu?o nī gè. A Filipi 'wi nàguo ñàà batiize wè. ³⁹ Bà pe kénì kúo né yiri lu?o nī gè, a Kàfòli wi Pìle ni 'Filipi líe wè nè

núgo; nàguo wii ní nè wi nyaa?. A wi fali wi koligo nī gè nīe fundaanra kpín?ini ne waa.

Kulocelie Pìle ni 'Filipi kóri wè nè ké ti?e káà mé kiiye

⁴⁰ Filipi wire wè, a wire kénì wii nyaa Azoti kà?a mé. A wi séli ne Kataanna Sienre* jáari dè ne tòrí kàaya nī yè fúo nè sèni nò Sezare kà?a nē gè.

9

Zezi wi 'wii tiè Sòli nē wè Damasi koligo nē gè

¹ Nè ki ya?a kire lèlè nī lè, Sòli fungo ki puu ne kengi ne tiiin Kàfòli wi pìtenmene* kúru gu bèle ne pe caa né kpúumɔ ní. A wi 'ké kacuoɔnrilo* kàfòli kúru gu wè ² nè sèni wi ye wi- sebele ken wire mé wire- ké Damasi kà?a mé baa tenmezaaya mé yè, gii ki bé tí a wire sèni sien ó sien nyaa baa Zezi koligo* wuu wè, nàguo wī yo, celiwe wī yo, wire- wi cò bè pen Zerizalemi* kà?a mé gè.

³ A Sòli wi 'koligo líe gè ne waa, nè sèni nògí Damasi kà?a nē gè; cèri buu a kpìenme páà fuu nè càanna nyi?ene nī lè nè wi mà?a nè su?u. ⁴ A wi 'nyeri nè tuu dàala nē lè, a wi 'yékpòli láà juumɔ lú?u a ni 'wi ye: «Sòli, Sòli, gáa nē muo ne mi wu?o?»

⁵ A Sòli wi 'wi yúgo: «Kàfòli, ñáasién wī?»

A wi 'jo: «Mi wī, Zezi wè, mi muo ne wu?o wè. ⁶ Yè mari jíin kà?a nī gè, pe baa muo tiè gii muo yeli bè kpí?ile gè.»

⁷ Kire lèlè nī lè a wi kobinenyenine pe 'yéri sényi ! Pe puu ne yékpòli ni juumɔ lúru bè, piyè sí cé sien nyaa?. ⁸ A Sòli wi 'yè nè yéri, nyapigele keli tóni nè puu wi nē múgugolo, nè ki ya?a wii puu ne yafien nya?a ke nī?. A pe 'wi cò kòli nē gè nè jíin Damasi kà?a nī gè. ⁹ A wi 'cenyè taanri kúo wi wè nya?a?, wii lèi?, wii lu?o gbuo?.

Kulocelie wi 'Ananiyasi tun Sòli mé wè

¹⁰ Pìtenmewe wáà 'puu baa Damasi kà?a nī gè, pe puu ne wi ye Ananiyasi. A Kàfòli wi sèni yiri wi nē, nè wi yeri né wi ye: «Ananiyasi!»

A wi 'suo: «Cooyi, mi n'ñe, Kàfòli!»

¹¹ A Kàfòli wi 'wi ye: «Yè mari waa kobile náà pe ye «Kozin?e gè», ma sa jíin nàguo ñáà pe ye Zudasi wè wi sa?a nī gè, ma yúgo nàguo ñáà pe ye Sòli wè, Tarisi kà?a nàguo wè; wii baa ne Kulocelie náari. ¹² Kulocelie wi nyénì kaala láà tiè wi nē a wi 'nàguo wáà nyaa piyè ne wi ye Ananiyasi, a ki nàguo wi 'kiye ta?ala yè wi nē a Sòli wi kòli ne nya?a.»

¹³ A Ananiyasi wi 'jo: «?é Kàfòli, mi 'nàguo ñàà wi sìpiire wori lú?u dè sienni?ene nyuo nē, gaa mieni wi puu ne kpín?ini muo wuulo nē bèle Zerizalemi* kà?a mé gè. ¹⁴ Ná?a kà?a gaa tíime nī gè kacuoñrilo kàfòlilo pe 'ki fàn?a ken gè wi mé wi- gbè muo wuulo pe mieni cò buo, bàli pe nyéni muo mí?e yeri gè.»

¹⁵ A Kàfòli wi sí wi ye: «Te waa, nàguo ñàà wii mi mé bè yakpi?ilige tíele bè mi mí?e tìe gè kùlogolo káli sienne* nē bèle, né kùlofòlilo ní bèle, né Isirayeli* kùlo wuulo ní bèle. ¹⁶ Mi tíime m'bé wi tìe fùrogo gfi wi bé suo mi mí?e kenme nē bè.»

¹⁷ A Ananiyasi wi 'ké nē sénì jín sa?a nī gè, nē kiyé ta?a yè wi nē, né wi ye: «Ne siinyeni Sòli, Kàfòli wire wi 'mi tun, Zezi ñàà wi 'wii tìe muo nē koligo nē gè bà muo puu ne báan wè, wire wī, gii ki bé tí muo ní de nya?a wè, dí Kulocelié Pìle* ni sí muo nyi.»

¹⁸ Tienugo nī gè a yeré taa 'lá?ala nē tuu Sòli nyapigele nī gèle bè koriyo tíele, a wi koli ne nya?a cígini, a wi 'yè a pe 'wi batemi* kpí?ile wè. ¹⁹ A wi 'lìi nē ñori taa. A wi 'kò baa né pitenmene* bíli ní bèle Damasi kà?a nī gè nē ceyé yáà kúo.

Sòli wi 'séli ne Zezi Kataanna Sienre jáari dè

²⁰ A Sòli wi fali ne ki nyu ne ki jáari tenmezaaya nī yè né jo Zezi wire wī Kulocelié Jaa wè. ²¹ Bili pe puu ne sienre dáà lúru dè a ki 'pe mieni fungo wúo, a pe yè ne nyu né jo: «Nàguo ñàà wire tú?u bè? wi puu ne ki caa bè sienne cú?o bèle Zerizalemi* kà?a nī gè lé, bàli pe puu ne mí?e gaa yeri gè wè lé?»

²² Kire né ki mieni ní gè, a Sòli wi ní nē gbènme le Zuufulo* bíli pe 'puu baa Damasi kà?a wuulo bèle, a wi 'juu nē pe nyuo?o tón yè, ki 'nyaa wi puu ne ki nyu ne lá?ala pe mé dí Zezi wire wī Kirisi wè, Kulocelié Siennyienegonwo* wè.

Zuufulo pe yieginine piyē ne ki caa bè Sòli kpúu wè

²³ Bà ceyé yáà yé kénì tóri a ki 'mogo wè, a Zuufulo* pe 'bié ki nē bè Sòli kpúu wè. ²⁴ A ki sienre ti pénì juu Sòli mé wè. Ki nyaa pe puu ne kà?a wì?ile wéli gèle pìlige né cenvugo, gii ki bé tí peli ga wi taa kpúu wè. ²⁵ Cenge kaa pìlige nī, a wi pitenmene pe sí wi líe nē le ju?o nī, nē wi tìrige kà?a gungo kúru gu gè.

Sòli wi 'ké Zerizalemi kà?a mé

²⁶ Bà Sòli wi sénì jín Zerizalemi* kà?a nī gè, a wi yè ne ki caa bè píne né pitenmene* ní bèle, nē sí ki taa peli bèle pe puu ne fi?é wi nē; piyè cé téngé ki nē wii pitenmewe kányi?e nē?. ²⁷ A Barinabasi wè, a wire 'wi líe nē ké Zezi Tundunminó* kúru gu bèle, nē sénì ti yi?e juu nē tìe pe nē gii ki cé tóri gè, bà Sòli wi cé Kàfòli nyaa wè koligo nē gè, né

bè Kàfòli wi cé juu né wi ní wè. Nè pínε a wi 'ti juu pe mé mení Sòli wi cé Zezi wori juu dè né nàzorido ní Damasi kà?a mé gè, wiì puu ne fi?é wè.

²⁸ Bà sí ki 'lá?a kire lèlε nē lè a wi 'kò ne waa né pe ní tiere ti mieni nī Zerizalemi* kà?a nī gè, ne Kàfòli wi wori nyu dè ne lá?ala né nàzorido ní, wiì puu ne fi?é. ²⁹ Wi cénì puu ne nyu pe sienre pìle dè pìye mé, wire né Zuufulo* bílì ní pe puu ne gireki sienre nyu dè; peli bèle peli cé sí puu ne wi caa né kpúumɔ ní. ³⁰ Bà téngɛfòlilɔ pe 'ti cén dè, a pe 'Sòli kóri wè nè ké né wi ní Sezare kà?a mé, nè sèni wi torigo Tarisi kà?a mé.

³¹ Téngɛfòlilɔ pe 'puu yanyige nē Zude* ténime pi mieni nī bè, né Galile ténime ní bè, né Samarii* ténime nī bè. Pe cé ηori taa ne waa yi?ε nē téngε nī lè; Kuloceliε fiere ti 'puu pe nī, nè pínε Kuloceliε Pile* ni cé ki ken pe ni?ε ne waa.

Pieri wi 'sienmɔnigiwɔ pu?ɔ

³² Pieri wi puu ne nyaari ne waa kùlo tiere ti mieni nī dè. Cenge káà wi sèni yiri baa téngɛfòlilɔ bílì bíele baa Liida kà?a mé gè. ³³ A wi nàguɔ wáà nyaa baa mɔnigiwɔ, wi ní sínεwe wi yaala yasinεge nē gè, pe puu ne wi ye Ene. Ki cé yi?ele kataanri kúɔ bà wi cé tuu yaama nē bè. ³⁴ A Pieri wi 'wi ye: «Ene, Zezi Kirisi* wi bé muɔ pu?ɔ. Yè ma muɔ yasinεge líε gè.» A nàguɔ wi fali nè yè seni. ³⁵ A Liida sienne pe mieni 'wi nyaa, peli né Sarɔn ti?ε kpàanjali wuulo ní bèle, a pe 'pìye ken Kàfòli mé wè.

Pieri wi 'náari Dɔrikasi mé wè a wi 'nyé

³⁶ Zope kà?a nī gè pìtenmewe wáà 'puu baa celiwe, pe puu ne wi ye Tabita, pe nē ki mí?ε yeri nè pínε gireki sienre nī dè Dɔrikasi, ki kóri wi 'jo wóliwo. Wi puu ne kacèngεle kpín?ini kpu?ɔ, níε fuumɔfòlilɔ kan?a bèle ne pínε. ³⁷ Nè sí ki taa kire cenye nyáà nī yè a ki cuɔ ηáà wi 'kò yaawa, cefuuro tì kún wi nī?. A pe 'wi gbéli né wi líε nè sèni síngε náame saasinεge nī gè. ³⁸ Bà Liida kà?a kù puu li?i né Zope kà?a ní gè?, a pìtenmenε* pe 'Pieri wi wori lú?u dè. A pe sí sienne siin yègε nè torigo baa wi mé pe- sa wi fien pé wi ye wi fǎga mɔgɔ baa?, wi- pen ná?a fáari fáari peli mé. ³⁹ A Pieri wi fali nè yè nè pínε né pe ní. Bà wi sèni yiri wè, a pe 'wi torigo baa náame sa?a mé gè. A lagucelile pe mieni sèni gbu?ulo wi táanni níε nyeni, níε pe burugboliyo né burubigele tí gèle wi nē dàa Dɔrikasi wi cé joli nè peli ken dè, bà wi puu ne tìin sii nē wè.

⁴⁰ A Pieri wi 'pe mieni yige kpàn?ane, né káguro wáa níε náari, né fali nè kénì yi?ε nè yi?ε wáa kpúu mé wè né wi ye: «Tabita, yè !» A kpúu wi 'nyapigele múgu gèle, nè ga Pieri nyaa wè a wi 'yè nè ténì. ⁴¹ A Pieri wi 'wi cò kòli nē gè nè yègε. Né fali nè

téngéfólilɔ yeri bèle né lagucelile ní bèle, nè pénì wi tìe pe nē wi ní wiiwe wè. ⁴² A ki sienre ti 'yiri Zope kàʔa ki mieni nī, a sienniʔebele 'téngé Kàfòli nē wè. ⁴³ A Pieri wi 'kò baa nè cénye yáà kúo Zope kàʔa nī gè; wi 'puu nàguo wáà tiʔe nī pe wi ye Siimo, cèligɔniwo wi 'puu.

10

Zezi Tundunminɔ pe 'kò Kàfòli wi wori ti juufólilɔ kùlogolo sienfeliye mé yè, bìli pe wè Zuufulo bèle?

(10.1 - 12.25)

Nyìʔene tundunwo wáà pénì juu né Kòrineyi ní

¹ Nàguo wáà 'puu baa Sezare kàʔa nī gè, pe puu ne wi ye Kòrineyi. Kapiengbuɔn tògo káà kàfòli wi 'puu, kapiengbuɔn tògo gî pe puu ne ye Italii kapiengbuɔn tògo gè. ² Ki nàguo ñàà wi puu ne Kulocelie koligo gbùʔoró gè; Kulocelie fíere 'puu wi nī wire né wi saʔa wuulo pe mieni ní bèle. Wi kòli ki 'puu sáʔage wi sienne kanʔa bèle nìʔege kàʔa nī gè, nè píné wi puu ne Kulocelie náari wè lègele ke mieni nī.

³ Cenge káà, cenguʔo táanni lèlè nī lè, a wi kénì nyìʔene tundunwo wáà nyaa wálilè a wi pénì jíin wi kúruɔ, nè wi yeri né wi ye: «Kòrineyi ɲe !»

⁴ A Kòrineyi wi 'yiʔe le gè wi nī nè wi wéli, fíere ní dè wi nī, né wi ye: «Ma 'jo gáa, mi kàfòli ?»

A nyìʔene tundunwo wi 'wi ye: «Kulocelie wi 'sòngi nè taa né muo náariye ní yè, né muo kpuʔoró ní dè dàa muo sí ne kanʔa fuumɔfólilɔ mé bèle. ⁵ -Sienne tun Zope kàʔa mé gè pe- sa Siimo yeri wè de báan, n'ɲe pe yeri ne píné Pieri wè. ⁶ Wii baa Siimo wáà kpáa mé, cèligɔniwo wī, wi saʔa kiī baa kuʔojii luʔo kpɔnimɔ nē bè.»

⁷ Bà nyìʔene tundunwo ñàà wi kénì láʔa nè ké wè, ñàa wi puu ne nyu né wi ní wè, a Kòrineyi wi 'wi saʔa baakuɔlɔ siin yeri nè fàri wi kapiengbuɔnwo wáà nē; wi puu ne Kulocelie koligo kpóri gè. ⁸ Nè ti mieni yiʔe juu nè tìe pe nē né sí pe tun Zope kàʔa mé gè.

Kulocelie wi 'kaala láà tìe Pieri nē wè

⁹ Ki kpienduɔ gè, bà sienne bálì pe puu ne tíin koligo nē gè, né kò cèri bé sí nò Zope kàʔa nē gè, a Pieri wi 'tánʔa saʔa náame gè kobigo nē gè bè sa Kulocelie náari wè; cenge

ki cé kò cèri bé yéri nyùgo nī. ¹⁰ A fungo kénì wi taa, a yaka?a laa 'wi taa. Nè sí ki ya?a lèlè nī nī pe puu ne sori wi mé wè, a wi 'yakaa nyaa kenme páà nē. ¹¹ A wi 'nyì?ene nyaa lè a ni 'múgu, né fènikpu?o nyaa ki tíri, mà?agele ní nè ki cò ki kayo?biyo siceri nī yè, nè péni téni dàala nē lè. ¹² Tòliyo siceri yawiire ti mieni felide 'puu baa ki laame nī bè, né yafulolido ní dè, né sínjari ní dè.

¹³ Kire lèlè nī lè a Pieri wi 'juumɔ páà lú?u a pi 'jo: «Pieri ɲe, yè ma ti kpúu ma káa.»

¹⁴ A Pieri wi 'jo: «Cî, Kàfòli, miñ gbè kire kpí?ile púlo?, bà mi 'yè wè yawiire dáa Kulocelie wi 'jo tīi nú?o?o wire yi?e mé gè, mi fiè ti tàa káa?.»^q

¹⁵ A wi ní nè juumɔ lú?u bè taziinwu?u nē gè a pi 'wi ye: «A Kulocelie wi 'yegɛ gî kpí?ile cìilige gè, ma fãga jo kiî nú?o?o?.» ¹⁶ A kire 'kpí?ile nè taa tòliyo taanri, á fènikpu?o gáa ki fali nè koli nè yè nè ké nyì?ene nī lè.

Korineyi tundunminɔ pe 'ké Pieri ti?e nī gè

¹⁷ A kaala náà ni 'Pieri wi fungo nya?ami gè, a wi yè ne ki sòngí gáa Kulocelie wi 'tìe wire nē gáa gè, kire kòri wi 'jo gáa wī ? Kire lèlè nī lè, nàguɔɔ bálì Korineyi cé tun bèle a peli péni yiri, nè Siimɔ kpáa ti?e yúgo gè, nè sèni yéri baa sa?a wìile táanni lè, ¹⁸ né yeri nè yúgolo kpí?ile, a ki yē baa Siimɔ wi sùón, Siimɔ ɲáà pe ye Pieri wè.

¹⁹ Bà sí Pieri wi puu ne sòngí ne tīin kele gílì wi cé nyaa gèle, a Kulocelie Pìle* ni 'wi ye: «Nyaa, nàguɔɔ taanri yē baa ne muɔ ti?e caa. ²⁰ Yè ma koligo líe gè mari tíri, ma ké né pe ní, fãri káala?; mi mi 'pe tun.»

²¹ A Pieri wi 'líe nè ké sienne bálì kúruɔu bèle, nè sèni pe ye: «Sien ɲáà yeli ne caa wè, mi wī. Gáa kúruɔu ye 'pen ?»

²² A pe 'jo: «Korineyi wè, kapiengbuɔnnɔ dabataan kàfòli wè né ní siensinwe wè, nè pínɛ Kulocelie fíere yē wi nī; Zuufulo* pe mieni ne wi míetan?a yeri gè. Kulocelie nyì?ene tundunwɔ wáà sèni yiri wi nē nè wi ye wi- tun muɔ mé ma ké baa wire mé, wire sa muɔ nyasienre lú?u dè.»

Pieri wi 'ké bàa Korineyi kayerile lú?u lè

²³ A Pieri wi sí pe yeri nè nyógo sa?a nī gè, nè pe ken né súondi?e ní. Ki kpienduu gè a wi 'yè nè ké né pe ní, a Zope téngɛfòlilò pálì 'pínɛ né wi ní. ²⁴ Cenziinwu?u nē gè a pe sèni jíin Sezare kà?a nī gè. Ki nyaa Korineyi wire cé sí puu baa ne wi siri; wi cé wi siinyenine yeri bèle nè gbu?ulo, né wi nàgoricenmine ní bèle. ²⁵ Bà Pieri wi sèni nò bé

^q10.14 Wéli baa Lev 11.2-47; 20.25; Fàn 14.4-20.

jíin wè, a Kòrineyi wi sèni wi kpàli, nè káguro wáa wi láara nè kpu?wò ta?a wi nē.

²⁶ A Pieri wi 'wi cò nè yège né wi ye: «Yè, mi míeni yē sien bè muo tíele.»

²⁷ A pe 'tuu bari nē wè wire né Kòrineyi ní wè, fúo nè taa a Pieri wi sèni jíin sa?a nī gè, nè sienni?ene nyaa bè baa gbu?ulilo.

²⁸ A wi 'pe ye: «Yeli 'ki cén dí kiì yeli Zuufuwo de wii nya?ami nabonminò nī bèle?, bága né jo bè pen pe ti?e nī?. Nè sí ki taa Kulocelie wi 'ki tìe mi nē dí mi fã sien tóri nú?wò?, bé né ga jo dí wii kariwe?. ²⁹ Kire kenme nē bà pe 'tun m'mé wè, miì yéri ne sienni?ere caa?. Mi sí ne ki caa bè ki cén, gáa kenme nē ye 'tun ne mé ?»

³⁰ A Kòrineyi wi 'jo: «Ki cènye siceriwu?u gī pàngè gè, mi puu ne Kulocelie náari wè baa mi sa?a nī gè; cenge ki cé cèli nè kò cengu?o, biine njàa wire felige ki 'puu. A mi kèni fuu nè nàguo wáa nyaa yériwe mi yi?e mé gè, wi bururo ní dè ne nyí?ene. ³¹ A wi 'jo: «Kòrineyi, muo náarige ki nyénì cò, nè pínè Kulocelie wi 'sòngi nè taa né muo kpu?wò ní dè, dàa muo ne kan?a fuumòfolilo mé bèle. ³² Tunduro torigo Zope kà?a mé gè, pe- sa Siimo yeri de báan, Siimo njàa pe yeri Pieri wè; wii baa ne sùn Siimo cèligoniwò ti?e nī, ku?jii lu?o kpònimò nē bè.» ³³ A mi sí falì nè tun baa muo mé. Muo kapenne ni 'nyuo. Weli we mieni sí yē ná?a píra njàa nī wè bè Kulocelie wori lú?u dè, gaa wi 'jo muo pa juu weli mé bèle.»

Pieri wi 'Zezi Kataanna Sienre juu dè Kòrineyi sa?a wuulo mé bèle

³⁴ A Pieri wi 'sienre líe dè, nè jo: «M'bé tóni bè ki juu kányi?e nē, Kulocelie wi wè ne ki cuonri?. ³⁵ Giì gī baa gè, a kùlo ó kùlo ne wi fi?é wè, níe sínme koligo tári gè, Kulocelie wii ne pe caa. ³⁶ Kulocelie wi 'Zezi Kirisi* líe wè nè yanyige kataanna juu lè nè torigo Isirayeli* piile mé bèle, Zezi wire sí wī sienne pe mieni Kàfòli wè. ³⁷ Yeli 'ki cén keke gíli ke 'tóri Zude* ténime ni mieni nī lè bà ki cé séli Galile ténime nī bè, Zan batemi* jáarige toriguomò kàdu?ume gè. ³⁸ Kire Zezi wire sí wī Nazareti* kà?a wuu wè, Kulocelie wi cé nyíene nè kòn né wi Pile tìrige lè né fàn?a ken gè wi mé wi tóri tiere ti mieni nī ne nyu?o sienne nē bèle, ne pe pori níe pe suu Seteni wu?ogò mé gè. Ki nyaa Kulocelie wi 'puu né wi ní. ³⁹ Weli sí nyénì ki nyaa giì míeni wi 'kpí?ile nè tóri gè Zuufulo* kùlo nī lè né Zerizalemi* kà?a ní gè, á pe kúo né wi kóri tiiparige* nē gè nè kpúu. ⁴⁰ Kulocelie wi sí koli nè wi nyé cendaanriwu?u nē gè, nè ki kpí?ile a wi koli nè wii tìe a pe 'wi nyaa. ⁴¹ Kùlo ni mieni bè? ni cé wi nyaa?; bili Kulocelie wi cé nyíene nè yige nè ya?a bèle a pe 'ki nyaa gè, peli biéle, weli bálì we cé pínè nè lìi né gbuo né wi ní bèle, bà wi cé nyé nè yiri kúbilo nī bèle. ⁴² Wi 'ki juu nè gbènge weli nē we sari wi sienre jáari dè kùlo nī lè,

wé sí de ki nyu de lá?ala sienne mé bèle dí wire Kulocelié wi 'tìe wi- ga kàyu?u juu kúbilo nē bèle né wiile ní bèle. ⁴³ Wire wori Kulocelié sienjuuliéle pe mieni cé juu dè, né jo dí bili mieni pe téngé wi nē bèle, wire mí?e nē gè Kulocelié wi bé pe kapi?ile kàsulugo suo gè.»

Kulocelié Pìle ni 'tìgi kùlogolo kálì sienne nē bèle

⁴⁴ Bà Pieri wi puu ne sienre dáà nyu dè ne tíin mme gè, a Kulocelié Pìle* ni 'tìgi sienne pe mieni nē, bàli pe puu ne wi sienre lúru dè. ⁴⁵ A ki 'kpí?ile bili pe cé píné nē ké né wi bèle né ní kenekene* wuulo^r bèle, a ki 'pe fungo wúo kpu?o, bà pe 'ki nyaa Kulocelié Pìle ni 'tìgi kùlogolo kálì sienne* nē bèle nē píné wè. ⁴⁶ A pe sí yè ne nyu kùlogolo kálì sienre nī ne Kulocelié kpuo^mo kpóri bè ki sienre nī dè; sienne pe ti lúru.

A Pieri wi sí pe ye: ⁴⁷ «We bé ní gbè cí batemi* nē wè sienne bálì mé bèle lé, bà ki nyaa peli míeni nyéni Kulocelié Pìle* taa lè bè weli tíele nē píné wè ?»

⁴⁸ A wi fali nē ki juu seni né jo pe- pe batiize Zezi Kirisi mí?e nē gè. Kire kàdu?ume gè a pe sí Pieri fién wè né wi ye wi- kò baa né peli ní wi cenyé yàà cèri kúo.

11

Pieri wi 'Korineyi wori juu dè Zerizalemi téngéfólilo mé bèle

¹ Zezi Tundunmin^o* bíli pe 'puu baa Zude* ténime nī bè, peli né téngéfólilo ní bèle, a pe 'ki sienre dáà lú?u dè dí kùlogolo kálì sienne* míeni nyéni Kulocelié sienre lú?u dè nē fòli ti nē. ² Nè sí ki taa bà Pieri kénì koli nē ké Zerizalemi* kà?a mé gè, téngéfólilo bíli pe cé kenekene* kpí?ile wè, a peli yè ne wi wori nyu dè ³ né jo: «Mu^o sénì jíin fanvorigofóli ñàà wi sa?a nī gè nē píné nē lìi né pe ní.»

⁴ A Pieri wi sí sienre líe dè nē ti sómigo nē juu nē tìe pe nē, meni kele ke 'tóri gèle, né pe ye: ⁵ «Mi 'puu Zope kà?a mé ne Kulocelié náari wè, a Kulocelié wi kénì kaala láà tìe mi nē kenme páà nē, a mi kénì fènikpu?o káà nyaa a ki 'tìgi nyì?ene nī lè, ne ní puojogo kayo^biy^o siceri nē yè, nē péni ténì mi yi?e mé gè. ⁶ A mi 'nyapigele le gèle ki nī ne ki wéli, a mi 'toliyo siceri yawiire felide ti mieni nyaa, né yafulolido ní dè, né sínjapigele ní gèle. ⁷ A mi 'yékpóli láà lú?u a ni 'jo: «Pieri, yè ma ti kpúu ma káa.» ⁸ A mi sí jo: «Cí, Kàfóli, mií gbè kire kpí?ile púlo?, bà mi 'yè wè yawiire dáà Kulocelié 'jo tií nú?o^o wire

^r10.45 Zuufulo peli pe pun; ki nyaa kùlogolo kálì sienne piyè puu ne kenekene kpín?ini wè?

yi?e mé gè, mi fie ti tàa káa?。」⁹ A mi ní nè yékpòli láà lú?u baa nyi?ene nī lè a ni 'jo: «A Kulocelié wi 'yege gū kpí?ile cìilige gè, ma fǎga jo kiī nù?ogò?。」¹⁰ A ki kanunò ni 'kpí?ile nè taa tǎliyo taanri. Kire kàdu?ume gè a yere dáà ti mieni ti koli nè yè nè ké nyi?ene nī lè.

¹¹ Ki lènunò nī lè, a sienne taanri 'pen nè pénì yéri sa?a táanni gè baa weli 'puu bèle, Sezare kà?a mé pe cé kón nè pen tunduro nē mi ti?e nī gè. ¹² A Kulocelié Pìle* ni 'mi ye mi- píné né pe ní, mi fǎri káala?. A weli siinyenine bálì kòlini pe 'píné né mi ní, a we sèni jíin ki nàguò ñàà wi sa?a nī gè.

¹³ A wi 'ti yi?e juu nè tìe weli nē meni wire 'nyi?ene tundunwò nyaa wè baa wire sa?a nī gè yériwe wè, a wi 'juu né wire ye: «Tunduro tórigò Zope kà?a mé gè pe sa Siimò ye wi- pen ná?a, Siimò ñàà pe yeri Pìeri wè. ¹⁴ Wire wi bé sienre juu muò mé muò suogenme wori nē dè né muò sa?a wuulo pe mieni ní bèle.»¹⁵

Bà sí mi sèni séli ne nyu wè, a Kulocelié Pìle* ni 'tìgi pe nē, majo meni ki cé kpí?ile weli nē bèle sélime nē bè. ¹⁶ Kire lèlè nī lè a mi 'sòngi nè taa né Kàfòli wi sienre ní dè dàa wi cé juu dè, né jo: «Zan wi 'puu ne sienne batiize bèle lu?ò nī, yeli sí bèle, Kulocelié Pìle nī yeli bága yeli batemi* kpí?ile wè.»^s

¹⁷ A ki sí yē Kulocelié wi 'ki kpu?òrò nuro kpí?ile dè sienne bálì mé bèle bà pe 'ténge Kàfòli Zezi Kirisi* nē wè, majo meni wi cé ki kpí?ile weli mé bèle, mi yē ñàa mi wè, bé sí jo m'bé Kulocelié còri wè wi fǎ ki kpí?ile wè ?»

¹⁸ Bà pe 'sienre dáà lú?u dè a sienre ti 'kúò pe nyuoyò nī yè, a pe yè ne Kulocelié síeri wè né jo: «?é, bà ki yē lé, Kulocelié wi 'ki kpí?ile nè píné a kùlogolo kálì sienne* pe funyò yi?e yè nè jíin bànguò sù koligo nī gè lé ?»

Téngfòlilò pàli 'ké nè sèni Zezi Kataanna Sienre juu dè Antiyòsi kà?a mé

¹⁹ Ki nyaa téngfòlilò bíli pe cé fè nè cèrige wu?ògò kenme nē bè Ecienni kpúulo kàdu?ume gè, pàli cé ké Fenisii ténime nī, a bíli fali Siipiri ténime nī (lu?ò 'ki ti?e mà?a gè nè su?u), a pàli 'ké Antiyòsi kà?a mé. A ki nyaa piyè puu ne Kulocelié sienre nyu dè pàli piyeye mé?, fúò macen Zuufulo* yákuò mé. ²⁰ Kire né ki mieni ní a Siipiri wuulo bèle né Siireni wuulo pàli 'ké Antiyòsi kà?a mé gè nè sèni Kàfòli Zezi wi Kataanna wori nyu dè Girekile mé bèle. ²¹ Kàfòli wi fàn?a ki 'puu pe mé, a sienni?ebele 'jíin téngelè nī lè nè piye ken Kàfòli mé wè.

^s11.16 Wéli baa Mat 3.11; Kakpi 1.8.

²² A Zerizalemi* téngéfólilo pe 'ki wori lú?u dè, a pe sí Barinabasi tórigó baa Antiyósi kà?a mé gè. ²³ Bà wi sèni yiri wè, nè ki nyaa kacèngé gî Kulocelié wi 'kpí?ile gè, a ki 'fundaanra nyógo wi nī. A Barinabasi wi 'juu nè lèbaanna nyógo pe mieni nī, né pe ye pe- yi?e le pe- Kàfóli cò wè kpu?o. ²⁴ Ki nyaa funjèngéfóli wi 'puu Barinabasi wè ne ní téngéfóli kányi?e, a Kulocelié Pile* ni 'wi nyi. A sienni?ebele 'pìye ken Kàfóli mé wè.

²⁵ Kire kàdu?umé gè a Barinabasi wi 'ké Tarisi kà?a mé bàa Sòli ti?e caa. ²⁶ Bà wi sèni wi nyaa wè, a wi 'wi kóri a pe 'ké Antiyósi kà?a mé. A pe 'yiele sìnbolo kúo baa, ne píne ne gbú?uro né ki ti?e téngéfólilo gboli* ní lè, a pe 'sienni?eme tenme. Antiyósi kà?a kire mé pe 'Zezi pìtenmene yeri bèle tabelige nē gè nè jo Kirecenne bèle.

²⁷ Ki cènye nī yè a Kulocelié sienjuulo páli 'yiri Zerizalemi* kà?a nī gè nè ké Antiyósi kà?a mé. ²⁸ A Kulocelié Pile* ni kèni kaala láà tié wàa nē pe nī, pe puu ne wi ye Agabusi, a wi 'yè nè yéri né jo dí fungo bága pa tuu dàala wuulo pe mieni nē bèle bè cùru pe nī kpu?o. Ki kaala ni sí cé kèni kpí?ile Wurómi kùlofógbuówo Kulodi cènye nī. ²⁹ A pìtenmene* pe sí bìe ki nē nè jo dí a ñi 'gii taa wi- ki ken, pe- sien tórigó Zude* ténime téngéfólilo mé bèle bè pe sá?a. ³⁰ A pe sí ki kpí?ile bè. Pe cé pe kpu?o ken dè Barinabasi né Sòliyé mé a pe 'ké né ti ní Zude lielé* mé bèle.

12

Kùlofóli Erodi wi 'tí a pe 'Zaki kpúu wè né sí Pieri cò wè nè tón

¹ Kire lèlé náà nī lè kùlofóli Erodi wi cé téngéfólilo páli cò nè pe wu?o. ² A wi 'tí a pe 'Zaki kpúu wè, Zan siinyeni wè, né ñosii ní. ³ Bà sí wi cé ki nyaa a ki 'Zuufulo* déni bèle, a wi 'Pieri míeni cò wè; Sìnvarifun Búru fundaanra* cènye nī ki 'puu. ⁴ Bà pe 'wi cò wè, a wi 'tí a pe 'wi le kasuu nī, né kapiengbuówno sicericéri tòyo sicéri téngé peri wi wéli. Ki nyaa wi cé puu ne ki siri Torimakiya?a* cènye yi- yiri, bé sí wi kàyu?u juu gè kùlo wuulo pe mieni pe- wi nyaa. ⁵ Bà sí Pieri wi 'puu baa kasuu nī wè, a téngéfólilo gboli* ni 'yi?e le ne Kulocelié náari wè wi mé.

Nyi?ene tundunwo wàa sèni Pieri kóri wè nè yige kasuu nī wè

⁶ Bà sí Erodi wi puu ne gbòborí bè Pieri kàyu?u juu gè kùlo ni mieni yi?e mé gè, a ki nyaa ki pìlige nī gè Pieri wi puu ne ñóni baa kasuu nī wè, kapiengbuówno siin sun?omó nī. Pe cé wi puo né negejólíyo siin ní, á kapiengbuówno páli yéri baa kasuu kòri wíile yi?e mé gè.

⁷ Cèri sì?ere a Kàfòli wi nyì?ene tundunwɔ wáà 'yiri, a kpìenme páà 'càanna baa kasuusa?a nī gè. A wi 'Pieri kpúɔn wè tébitebi lì?ele nī lè a wi 'yè, a wi 'wi ye: «Yè píra!» A negejoliyɔ yi fali nè yiri wi kiye nī yè nè tuu. ⁸ A nyì?ene tundunwɔ wi 'wi ye: «-Muɔ bururo le dè né tɔriyɔ ní yè.» A wi 'ki kpí?ile. A nyì?ene tundunwɔ wi 'wi ye: «-Muɔ burugbu?ɔ líe gè ma le, mári báan mi kúruɔ.»

⁹ A Pieri wi 'yiri nè ta?a wi nē. Wiì cé ki cén ga kányi?e gī?, gáa nyì?ene tundunwɔ wi cé kpí?ile gè?; wi cé jo dù?ɔ ɲónigɔ ki 'tuu wire nē. ¹⁰ A pe 'tóri nè yiri kasuuwelile gboli péliwe táanni wè, nè sèni tóri siinwoli táanni wè, nè sèni nò timɔri wiikpuɔɔ kòri nē gè, ki cé yi?e wáa kà?a mé gè. A kòri ki 'múgu kii mé pe yi?e mé gè, a pe 'yiri nè koligo líe gè. Cèri sì?ere a nyì?ene tundunwɔ wi 'koli Pieri kúruɔ wè.

¹¹ A Pieri wi yi?e ki 'cùile, a wi 'jo: «Mi né béli nè ki cén kányi?e gī, Kàfòli wi 'wi tundunwɔ tórigo wè a wi pénì mi suɔ Erodi kiye nī yè, né gii ní Zuufulo* pe puu ne sòngí né mi ní wè.»

¹² Bà wi yi?e ki 'cùile wè, a wi 'ké Maari kpáa mé, Zan yàa wè, Zan ɲàà pe puu ne ye ne píne Mariki wè. Sienne 'puu baa nì?ebele; pe cé sèni píne ne Kulocelié náari wè. ¹³ A wi 'kòri kóli gè, a baakuɔsinboriwo wáà pénì suɔ baa kòri mé gè, pe puu ne wi yeri Wuroda. ¹⁴ A wi 'Pieri yékpòli lú?u lè nè cén, bà sí fundaanra ti 'cúu wi nē dè, a wi koli nè lá?a nè ké, wiì kòri múgu gè?. Né fè nè sèni ti juu né jo dí Pieri wiì baa yériwe kòri táanni gè.

¹⁵ A pe 'wi ye: «Gáa kàalafòlilò sienre ma 'juu mme gè ?» Wire wè, a wi sí faan ne ti nyu né jo kányi?e sí gī. A pe 'jo: «Nyì?ene tundunwɔ ɲàà wī wi wuu wè, ki bé nyaa wire wī.»

¹⁶ Pieri wi sí cé puu baa ne kòri kóli gè ne tíin. Bà sí pe kâ sèni ki múgu gè, nè ki nyaa wire wī, a ki 'pe funyɔ wúɔ kpu?ɔ. ¹⁷ A wi 'kòli kpí?ile gè pe mé né pe ye pe- pìiri, né sí ki juu pe mé meni Kàfòli wi 'wire yige nè síe kasuusa?a nī gè. A wi fali nè pe ye: «Ye- sa ti juu Zaki^t mé wè né we siinyenine bílì ní bèle.» Né fali nè yiri pe táanni nè ké ti?e káa nī.

¹⁸ Bà kpìenme pi 'yè nè tuu wè a kàgbaalige 'yè kpu?ɔ baa kapiengbuɔnnɔ sun?ɔmɔ nī bè: pe nyu níe wáa séti?eni Pieri wi kénì ké ? ¹⁹ A Erodi wi 'tí a pe 'wi caa nè mà?a; piyè wi nyaa?. A wi 'kapiengbuɔnnɔ yúgo bèle, né kúɔ né jo pe- pe kpúu. Bà tire 'kúɔ dè a

^t12.17 Kàfòli Zezi wi siinyeni wi 'puu Zaki ɲàà wè. Wi cé baakpuɔɔ kúɔ Zerizalemi kà?a téngéfòlilò gboli wuulo sun?ɔmɔ nī bè.

Erodi wi 'yiri Zude* ténime nī bè nè ké Sezare kà?a mé, nè sénì lèlè láà kúo baa.

Erodi kùugenme bè

²⁰ Erodi fungo ki 'puu tan?anige Tiiri kà?a wuulo kúrugú bèle, peli né Siidon kà?a wuulo ní bèle. A pe sí bìe ki nē bè sa wi nyaa, a pe 'juu né Bilasitusi ní nè wire nyasienre taa; wire wi puu ne kùlofoli wi sa?a kele ke miēni kàrigí. Né sí ké nè sénì Erodi náari wè, yanyige- puu pe sun?omō nī peli né wi ní wè. Ki nyaa kùlofoli wire ti?e nī yaliire ti puu ne kóngi níe báan baa peli ti?e nī gè.

²¹ Cenge gíi pe yé téngē bè piye nyaa wè, bà ki cenge ki pénì nò gè, a Erodi wi 'wi kùlofolilo bururo le dè, né téni kùlofolilo kácun?o nē gè, né séli ne wi sienre nyu dè sienne yi?e mé gè. ²² A sienne pe kénì kòkuulo wáa, né jo: «Yékpóli nàa lè, kulocelie wáa yékpóli nī, sien yékpóli bè? !»

²³ Tienugo nī gè, a Kàfoli wi nyi?ene tundunwo wáa fali nè wi kpúon nè cáan seni, bà ki nyaa wiì kpu?oro ta?a Kulocelie nē wè?. A fiēre 'jīin wi nī nè wi káa, a wi 'kùu.

²⁴ Nè sí ki taa Kulocelie sienre tire dè, ti 'puu ne nyu ne waa yi?ene.

²⁵ Bà Barinabasi wire né Sòli ní wè, pe kénì kúo pe tunduro nē dè baa Zerizalemi* kà?a mé gè, a pe koli nè ké. Pe cé Zan kóri nè pínē né piye ní, Zan ñàa pe puu ne ye Mariki wè.

13

Zezi Tundunminō pe 'kò Kàfoli wi wori ti juufólilo Azii ténime wuulo mé bèle, peli né Gireki kùlo wuulo ní bèle

(13.1 - 20.38)

Kulocelie Pile ni 'jo pe- Barinabasi né Sòli wàli pe téngē wire mé

¹ Baa Antiyosi téngēfolilo gboli* nī lè, Kulocelie sienjuulo 'puu baa né tenmefólilo ní, pe míeyē yi n'nye: Barinabasi né Simeyo ñàa pe ye Nàwuō wè, né Lusiyosi ñàa wi 'kón Siireni kà?a mé gè, né Manayeni (wire né kùlofoli Erodi ní wè, pe cé wúo nè piire pùro), né Sòli. ² Cenge káa, pe ní baa ne Kulocelie gbù?oró wè né ní sún nē wè, a Kulocelie Pile* ni kénì jo: «Ye- Barinabasi né Sòli wàli ye téngē m'mé baara díi nē mi 'pe yeri bèle.» ³ Bà sí ki 'kpí?ile, a pe 'sún le* né náari, né kúo né kiyē ta?ala yè pe nē, né pe ya?a a pe 'ké.

Barinabasi né Sɔli pe 'ké Siipiri ténime nī

⁴ Bà Kulocelié Pile* ni sí 'pe tun bèle, a Barinabasi né Sɔli ní wè a pe 'yè nè ké Selosi kà?a mé, nè sèni jín kórikpu?ɔ^u nī nè fali Siipiri ténime nī (lu?ɔ ki cé ki ti?ε mà?a gè nè su?u). ⁵ Bà pe sèni nò Salamiini kà?a nē gè, a pe yè ne Kulocelié sienre nyu dè Zuufulo* pe tenmezaaya nī yè; Zan Mariki míeni 'puu baa nè fàri pe nē.

⁶ A pe 'sùuri ki ti?ε nī gè gàa ki 'puu lu?ɔ sun?ɔmɔ nī bè, fúɔ nè sèni nò Pafɔsi kà?a nē. A pe 'nàguɔ wàà nyaa baa, Zuufulo pe kacénwe wàà wi 'puu, pe puu ne wi ye Bari-Zezi,^v wi puu ne wìi kpín?ini wire yē Kulocelié sienjuuwo*, nè sí ki taa jànvaafɔli wi 'puu. ⁷ Ki nàguɔ wi 'puu né Serizusi Polɔsi ní wè, wire nǎà wi 'puu ki ti?ε ténime fàn?afɔli wè. Pɔlɔsi wi 'puu sien síciliwe, a wi 'Barinabasi né Sɔliyé yeri bèle pe- ké baa wire mé, ki nyaa Kulocelié sienre ti lú?u láa 'puu wi nē kpu?ɔ. ⁸ A Eliimasi wè kacénwe wè (ki nyaa wi mí?ε ki kɔri wire wi 'puu mme gè), a wi yè ne kíí né pe ní; wìi puu ne ki caa fàn?afɔli wi- jín téngele nī lè?.

⁹ Kire ti?ε gáà nī gè, Sɔli wè, pe puu ne wi ye ne pínε Pɔli wè, bà Kulocelié Pile* ni cé wi nyì lè, a wi 'nyapigele le gèle wi nī nè wi kèni, ¹⁰ né wi ye: «Nàguɔ muɔ, kpilikpili né s̀piire ti 'muɔ nyì; Seteni p̀ɔ wì muɔ wè, sínme feliye yi m̀eni leguuwo wì muɔ wè, gáa lèle muɔ bága lá?a bà muɔ ne ki caa bè Kàfɔli wi kozinge koli gè ? ¹¹ Ma sí de nya?a p̀ira nǎà nī wè, Kàfɔli wi bé wi kɔli tugo gè muɔ nē; muɔ bé f̀n, muɔ sí ní de cenge kp̀enme nya?a bè?, fúɔ bè pa lèle láa kúɔ.»

Tienugo nī gè a Eliimasi fali nè ki nyaa nàwirile sèni, a ki 'kò yebilige. A wi yè ne tali ne tári, ne sien caa wi- wire cò. ¹² Bà fàn?afɔli wi 'kire nyaa gè, a wi 'ténge, ki nyaa tenmene náà Kàfɔli wi cé ken nàa lè, ni cé wi cò fungo nī gè.

Pɔli né Barinabasi pe 'ké nè sèni Kulocelié sienre juu dè Antiyɔsi kà?a mé

¹³ Pɔli wè né wi kobinenyenine ní bèle a pe 'yiri Pafɔsi kà?a nī gè nè jín kórikpu?ɔ nī gè, nè ké Perizi kà?a mé Panfilii ténime nī. A Zan Mariki wi 'koli pe kúrugu, nè ké Zerizalemi* kà?a mé. ¹⁴ Peli bèle a pe 'sùuri Perizi kà?a nī gè, nè ké Antiyɔsi kà?a mé Pisidii ténime nī. Cendenige* cenge gè a pe 'ké tenmeza?a* mé gè, nè sèni jín nè téni.

¹⁵ Bà Kulocelié Fàn?a Kasebgele* sienre ti kèni juu nè kúɔ né Kulocelié sienjuulo pe

^u13.4 Kórikpu?ɔ gáà ki 'puu a pe 'fèni puɔ ki nē náame gè. Káfalige ki nàa ki fèni nǎà píle wè, á kórikpu?ɔ ki nìe waa lu?ɔ nē gè.

^v13.6 Bari-Zezi: Kire kɔri wi 'jo Yesuwe jaa. Gireki sienre nī dè Yesuwe wè, pe nē ki yeri nè jo Zezi. Eliimasi wè kacénwe wè, Bari-Zezi wàà wi 'puu.

wori ní dè, a tenmeza?a kàfòlilo pe 'tunduro tórigo Pòliyé mé bèle né jo: «We siinyenine, a ki yē sienre yē yeli mé bè juu bè lèbaanna nyógo sienne nī bèle, ti?e yē baa yeli mé.»

¹⁶ A Pòli wi 'yè nè yéri né kòli yège gè sienne mé bèle né jo: «Ne siinyenine Isirayeli* wuulo yeli bèle, né yeli bálì bīele kùlogolo kálì sienne* nīe fi?é Kuloceliē nē wè, ye- mi sienre lú?u dè: ¹⁷ Kuloceliē wè, Isirayeliyé wuu wè, wi 'weli tuulieye nyíene yè nè kòn, nē n'è kpu?wɔ ta?a Isirayeliyé wuulo nē bèle lèle nī nī pe 'puu baa Ezipiti* kùlo nī lè né pe kpí?ile a pe 'ni?e. A wi ní nè pe kóri nè yige Ezipiti wuulo sun?wɔ nī bè né wi ɔri kòli ní gè, ¹⁸ né pe kpàri nè cò fúw ne waa yi?ele togosiin larige nī waamakulo* nī lè. ¹⁹ A wi 'kùlogolo kòlisiin kpúw nè cèrige Kanaa* kùlo nī lè, né ki kùlo ken lè Isirayeli* pìile mé bèle kòrigo, ²⁰ fúw nè taa yi?ele sirasiin togosiin né kpòrigo (450). Kire kàdu?ume gè a wi 'kàyu?ujuulo ken pe mé fúw nè pèni nò Samiyeli lèle nī lè, Kuloceliē sienjuuliewe* wè.

²¹ A pe kénì jo piyē ne kùlofòli caa, a Kuloceliē wi sí Sawuli ken pe mé, Kiisi jaa wè, Benzame tuufòdulugo wuu wè. A wire 'tèni fàn?a nē gè nè pèni taa yi?ele togosiin. ²² Bà Kuloceliē wi cé kénì wi tìrige fàn?a nē gè, a wi 'Dawuda* téngè kùlofòlilo kácun?w nē gè. Kire Dawuda wire wori Kuloceliē wi cé juu dè, né jo: *Mi nyéni Dawuda caa nè nyaa, Yese jaa wè. Wi fungo kii sien ɔàà mi ne caa wè, ɔàà wi bé mi nyéni kele ke mieni kúw gèle.* ^w

²³ Wire siime tùlugo kire nī Kuloceliē wi cé kénì suòfòli yige wè nè ken Isirayeli* wuulo mé bèle, Zezi wè, nè yeli né nyafenige gáa wi cé kpí?ile gè. ²⁴ Sèni wi cé pen wè, Zan wi cé kíni nè ki juu nè kúw Isirayeli kùlo wuulo pe mieni mé bèle né pe ye pe- pe funyɔ yi?e yè, pé sí batemi* kpí?ile wè. ²⁵ Bà Zan baara ti yé kèni waa ti kúodi?e nī gè, a wi 'jo: «Yeli ne ki sòngí ɔàasien wī mi wè ? M'bè? ɔàa yeli ne siri wè díe? ! Wàa yē ne báan baa mi kàdu?ume gè, mi sī cénì nyuɔ nè yeli? bè gbè wi tɔriyɔ fòlilo yè wi nē?.»

²⁶ Mi siinyenine, yeli bèle Birayima* siime pìile bèle, né yeli bálì ye nyéni fi?é Kuloceliē nē wè, weli mé Kuloceliē wi cé suòlo sienre dáa tórigo dè. ²⁷ Ki nyaa Zerizalemi* kà?a wuulo bèle né pe yieginine ní bèle, piyè cé Zezi cén wè?, nè pínè piyè cé Kuloceliē sienjuuliele pe sienre ti kòri cén wè?. A ki nyaa bà pe 'wi kàyu?u juu gè, a ki 'kpí?ile a pe 'ki sienre dáa fori dè, dàa pe sí ne wéli sebe nī wè cendeniye cènye nī yè. ²⁸ Kire ki mieni láara gè, piyè kaala yafien nyaa wi nē?, nàa ni 'kakpuulo kúw lè?, nè sí ki taa a pe bèli nè Pilati* ye wè wi- wi kpúu. ²⁹ Fúw nè taa bà pe kénì kele ke mieni kpí?ile wi nē gèle, gàli ke cé sebe né wi mí?e ní gè, a pe sèni wi wokuugo tìrige gè tiiparige* nē

^w13.22 Wéli baa 1Sam 13.14; 1Jún 89.21.

gè, nè sèni wi le nyege nī. ³⁰ A Kuloceliε wi sí wi yège kúbilo nī bèle. ³¹ Bili pe cé kón Galile ténime nī bè né tán?a nè ké né wi ní Zerizalemi kà?a mé gè, a wi 'wii tìe pe nē nè taa cènye nì?eyε. Peli bìele píra n̄à nī wè pe nyéni wi wori nyu dè kùlo wuulo yi?ε mé gè, bà ki nyaa peli bìele pe cé wi nyaa wè.

³² Kire kataanna lire weli ne nyu yeli mé, kaala n̄i nē Kuloceliε wi cé nyuƿ fēni weli tuulieye mé yè. ³³ Wi nyéni ki nyasienre fori dè weli mé, weli bálì bìele pe p̄ile bèle, bà ki nyaa wi 'Zezi nyé wè kúbilo nī bèle, nè yeli né sienre d̄i ti 'sebe baa Ijúnuyo sebe nyùyo siinwu?u nī gè; ki 'jo:

*Muƿ yē mi jaa,
mi mi 'muƿ s̄i nè lá?a p̄ange gè.^x*

³⁴ Bà sí Kuloceliε wi 'Zezi yège wè kúbilo nī bèle, kií gbè kp̄i?ile? wi- céri ti fún?ƿ dè?. Kire nē a Kuloceliε wi sí jo:

Nyafeniye nyàà mi 'kp̄i?ile Dawuda mé wè,
ki sienre t̄i gbè suƿ tuu?, m'bé ti fori yeli mé.^y*

³⁵ Kire nē a wi ní nè ki juu ti?ε káà nī né jo:

*A muƿ siensinwe wi 'kùu wè,
muƿ s̄i wi ya?a wi- fún?ƿ baa nyege nī gè?^z*

³⁶ Nè sí ki taa Dawuda* wire tíime wè, wi kènne lèle nī lè bà wi cé Kuloceliε fungo kele kp̄i?ile gèle nè kúƿ gèle, a wi 'kùu, a pe sèni wi tón wi tuulieye táanni yè, a wi céri ti 'fún?ƿ. ³⁷ Sien n̄i sí Kuloceliε wi 'nyé wè, fún?ƿƿ t̄i wi céri cò dè?.

³⁸ Mi siinyenine, ye- sí ki cén Zezi wire nyúmƿ nī kapi?ile kàsulugo suƿwori ti 'juu nè nò yeli nē, nè píne wire nyúmƿ nī ḡi m̄eni yeli s̄i c̄i gbè jáa bè taa Misa Fàn?a Kasεβεgele* nī gèle?, a wi 'ki kp̄i?ile yeli mé, kire nyaa bè sien juu bè yige kaala nī wè.

³⁹ Wire nyúmƿ nī bè sien ó sien wi 'téngε wè, Kuloceliε ne wi tóri siensinwe.

⁴⁰ Ye- sí ȳiye cò díε, ye f̄a tí sienre dáà Kuloceliε sienjuuliele pe 'juu dè ki sienre ti- yeli

^x13.33 Wéli baa Ijún 2.7.

^y13.34 Wéli baa Ijún 89.28-30; Eza 55.3. Sienre dáà ti 'juu nè yeli né gireki liere sebe wori ní dè.

^z13.35 Ijún 16.10. Sienre dáà ti 'juu nè yeli né gireki sebere liere wori ní dè.

cò?. ⁴¹ Ti 'jo:

*Ye- nyaa, yeli báli ye nyéni Kulocelié kele cúwnnɔ gèle,
ki bága puu yeli mé funwuɔɔ wuʔu, yeli bé cúʔɔ ye yiri bile.
Ki nyaa kaala náà mi je ga kpíʔile yeli cɛnyɛ nī yè,
a siɛn cénì ti tóri nè tìe yeli nē, yeli sǐ ténge ti nē?.^a*

⁴² Bà Pɔli né Barinabasi pe kényi yigi tenmezaʔa* nī gè, a pe 'pe náari né pe ye cendenige* cenge gî ki báan gè, pe ní pa ki siennuro dáà juu dè. ⁴³ Bà sienne pe kényi yiri tenmezaʔa nī gè, a Zuufulo* nìʔene 'lìe nè taʔa pe kúrugu, né pàli ní bàli pe cé yiʔe nè jíin Zuufulo koligo nī gè. A Pɔli né Barinabasiyé pe 'juu né pe ní, nè ki juu ne lèbaanna nyóɔ pe nī, né pe ye pe- yéri pe nyɔyerigele nī gèle Kulocelié kpuʔɔɔ nī dè.

⁴⁴ Cendenige* gî ki 'yè nè taʔa gè, a ki 'kpíʔile majo kàʔa ki mieni 'ké nè sèni kii píne bè Kàfɔli sienre lúʔu dè. ⁴⁵ Bà Zuufulo* pe sí sienme nyaa bè mme gè, a ki 'yejaʔa yège pe nī kpuʔɔ, a pe yè ne nyu ne teri ne Pɔli sienre kii dè.

⁴⁶ A kire sí juudiʔe ken Pɔli né Barinabasiyé mé bèle, a pe 'juu né nàzorido ní né jo: «Yeli mé Kulocelié sienre ti cé yeli ti kini ti juu gbínʔene. Bà sí yeli 'ti cí yeli tíime bèle, né yiye kpíʔile yeli sì yeli né bànguɔ sii ní wèʔ, ao, weli bé sí koli de waa né ti ní kùlogolo káli wuulo mé. ⁴⁷ Nè taʔa gii nē, n'ge gaa Kàfɔli wi 'juu nè gbènge weli mé gè»:

Mi 'muɔ ténge ma puu kpìenme kùlogolo káli sienne mé bèle,
ma suɔb koligo tìe gè pe nē fúɔ ma sa nò duniya láʔala nē lè.»^b*

⁴⁸ Bà kùlogolo káli wuulo pe 'sienre dáà lúʔu dè, a ti 'fundaanra nyóɔ pe nī a pe yè ne kpuʔɔɔ tari Kàfɔli wi sienre nē dè, nè píne bili mieni Kulocelié wi cé ténge nè yaʔa bànguɔ sii wori nē dè, a pe 'kò téngefɔlilo.

⁴⁹ A ki 'kpíʔile a Kulocelié sienre ti 'cèri ki tiʔe ténime pi mieni nī bè. ⁵⁰ Nè sí ki taa a Zuufulo pe 'larigboliyo celile páli líʔi peli né kàʔa ki yiéginine ní bèle, nè waa Pɔli né Barinabasiyé nē bèle. Ki larigboliyo celile pe puu ne Zuufulo Kulocelié caagoligo gbùʔɔɔ gè. A pe 'wuʔɔɔ taʔa Pɔli né Barinabasiyé nē bèle, nè pe cira nè yige pe tiʔe nī

^a13.41 Wéli baa Yaba 1.5. Sienre dáà ti 'juu nè yeli né gireki sebere liere wori ní dè.

^b13.47 Wéli baa Eza 49.6.

gè.

⁵¹ Bà pe waa bèle a pe sí pe tɔliyo cúbugo cúru gè nè wáa baa pe nē, né yiri nè ké Ikonɔmi kàʔa mé. ⁵² Fundaanra ti cé pitenmene* pe funyo nyi yè, nè píne Kulocelie Pìle* ni cé pe nyi.

14

Pɔli né Barinabasi pe 'ké Ikonɔmi kàʔa mé

¹ Bà Pɔli né Barinabasiyé pe sɛni jɛin Ikonɔmi kàʔa nī gè, a pe 'kanugo kpíʔile gè, a pe 'ké Zuufulo* pe tenmezaʔa* mé gè. A pe 'juu juugenme páa nē fúo a Zuufulo nìʔene né Gireki kùlo wuulo nìʔene 'jɛin tɛngele nī lè. ² Zuufulo bíli sí piyè cé fɔli nè tɛnge bèle?, a peli 'yè nè kùlogolo kálì wuulo sùguru bèle nè wáa pe siinyenine nē bèle tɛngɛfɔlilo bèle, peri pe wuʔo. ³ Kire né ki mieni ní, a Pɔli né Barinabasiyé pe 'kò baa nè mɔgo, ne nyu Kàfɔli wi wori nē dè né nàzorido ní. Kàfɔli wi puu ne ɲori kanʔa wi sienjuutaanra mé dè, níe fiele kpínʔini né kakpoliyo ní Pɔli né Barinabasiyé pe kiye nī yè.

⁴ Kàʔa ki sienne pe cé wáligi, a pàli 'taʔa Zuufulo* nē bèle, á bìli pe 'taʔa Zezi Tundunmino nē bèle.

⁵ A ki nyaa Zuufulo bèle né kùlogolo kálì wuulo ní bèle, né pe yiɛginine ní bèle, a pe 'biɛ ki nē bè Pɔli né Barinabasiyé wuʔo bèle bè pe wáa kpúu né sindari ní. ⁶ Bà pe sí kire cén mme gè, a pe 'fè nè sɛni làri Liikawoni ténime nī, Liisitiri kàʔa mé, né Deribi kàʔa, né ki ténime tiere ní dè, ⁷ ne Kataanna Sienre* jáari dè baa kire tiere dáa nī dè.

Pɔli né Barinabasi pe 'ké Liisitiri kàʔa mé

⁸ Nàguo wáa 'puu baa Liisitiri kàʔa nī gè, tɔliyo yi cé mɔnigo wi nē; wi cé sii né yi ní bè wī. Wiì cé fie jáa nè tánʔa nè nyaa wi tɔliyo nē yè?. ⁹ Làa nē Pɔli wi puu ne nyu a ki nàguo des ɲáa wi 'ké nè sɛni wi sienre lúru dè. A Pɔli wi kɛni nyapigele le gèle wi nī, nè ki nyaa tɛngele yè wi mé wi bé gbè su. ¹⁰ A wi 'juu né wi ní yékpogbuɔlɔ nī né wi ye: «Yè ma yéri muo tɔliyo nē yè píra píra ɲáa nī wè !» A nàguo wi 'yo nè yè, nè fali ne tári seni.

¹¹ Bà sienne pe 'kire nyaa gè, gaa Pɔli wi cé kpíʔile gè, a pe 'juu yékpogbuɔlɔ nī Liikawoni kùlo sienre nī dè né jo: «Cî ! Ye- nyaa kulocelie pe 'yiʔe nè sienne céri líe, nè tigi nè pen náʔa weli mé !»

¹² A pe 'mí?e le Barinabasi nē wè nē jo «Zusi»,^c né sí Pɔli wu?u le gè nē jo «Erimesi». Ki nyaa wire wi puu ne sienre suu dè ne nyu.

¹³ Ɔàa wi puu ne Zusi kakuɔɔ kúu dè, wi kòridi?e ki 'puu baa kà?a jíinme wíile táanni lè, a wire 'pen né nepi?ele ní a pe 'ke fèri né tiire fíenre gèsié ní. A ki nyaa wire né kà?a sienne ní bèle pe ki sòngí peli bé tasunmɔ sun né nepi?ele gálì ní gèle.

¹⁴ Bà Pɔli né Barinabasi pe 'tire lú?u dè, a pe 'pe bururo píle dè nē cenmine,^d né fè nē ké sienni?eme kúru gu bè níe kòkuulo wáari né jo: ¹⁵ «?é, weli wuulo, gáa yeli je kpí?ile mme gè ? Je sienne bíele weli míeni bèle bè yeli tíele. Kataanna Sienre* tire weli ne nyu yeli mé: ye- lá?a nyùgofun kele gálì nē gèle, yé sí ta?a Kulocelié wewiiwe nē wè. Wire wi 'nyì?ene fàan lè né dàala ní lè, né ku?jii lakpoliyo ní yè, né ti laame yere ti mieni ní dè.^e ¹⁶ Fa?a gè, Kulocelié wi cé kùlogolo sienne pe mieni ya?a bèle pe pe nyéni koliyo tári yè. ¹⁷ Nè sí ki taa wìl cé wi kacèngbi?ilige yérige gè?: wíi baa nyì?ene nī lè níe kàsa?a cáanri gè yeli mé, ne yafalide kpín?ini dè ti sengi ti lègele nī gèle, níe yeli kan?a ne tíngi yaliire nē dè, ne fundaanra nyógi yeli funyɔ nī yè.»

¹⁸ A Zezi Tundunminɔ pe sienjuuro dáà ti 'ki kpí?ile a pe 'tasunmɔ ya?a bè, bà pe puu ne caa bè nepi?ele kpúu gèle bè sun pe mé bèle; pe sí cé pìye píle nē mɔgɔ, cí?e wi cé kò dí sienne bálì pe sí tasunmɔ báà kpí?ile bè.

¹⁹ A Zuufulo* pálì kénì kón Antiyɔsi kà?a mé, né Ikonɔmi kà?a mé, nē pénì juu nē téni sienne nī bèle. A pe 'Pɔli wáa wè né sɔndari ní, né wi fulolo nē sèni wáa kà?a kúru gu gè, níe sòngí wi 'kùu wī. ²⁰ Nè ki ya?a bà pìtenmene* pe 'kénì ké nē sèni gbu?ulo nē wi mà?a bèle, a wi 'yè nē jíin kà?a nī gè. Ki kpìenduu gè a pe 'yiri nē ké Deribi kà?a mé, wire né Barinabasi.

Pɔli né Barinabasi pe koli nē ké Antiyɔsi kà?a mé

²¹ Bà Pɔli né Barinabasi pe kénì Kulocelié sienre jáari dè nē kúɔ baa ki kà?a nī gè, a sienni?ene 'ténge nē kò pìtenmene*, a pe koli nē ké Liisitiri kà?a mé, né Ikonɔmi kà?a, né Antiyɔsi kà?a mé. ²² Pe puu ne nyu ne ɔɔri né lèbaanna nyógi téngɛfɔlilɔ nī bèle né pe ye pe- téngɛle cò lè kpu?ɔ, nē ta?a gíi nē, pe puu ne ki nyu né jo: «Ki 'kàri fàn?a wī wu?ɔgɔ

^c14.12 Gireki wuulo mé bèle Zusi wire wi 'puu pe kulocelié kàfɔli péliwe wè; Erimesi wire wi 'puu kulocelié pe sienjuuwo wè, né ní kulocelié wáa nē píne.

^d14.14 Pe 'bururo píle dè nē cenmine bè ki tie kaala náà pe 'kpí?ile lè, niì peli déni púlo?. Wéli baa Tór 14.6.

^e14.15 Wéli baa Ɔún 146.6.

bé weli taa kpu?ɔ dí weli né béli jíin Kulocelie Kùlofɔligɔ* nī gè.»

²³ A ki nyaa téngɛfɔlilɔ gboli* ó téngɛfɔlilɔ gboli nī lè, a Pɔli né Barinabasiyé pe 'liele* pàli tiè tiè, né sí Kulocelie náari wè pe mé, né sún le, né sí pe le Kàfɔli wi kiyè nī, wire ɲàà nē pe cé téngɛ wè.

²⁴ Bà tire 'tóri dè, a Pɔli né Barinabasi ní wè, a pe 'sùuri Pisidii ténime nī bè nè ké Panfilii ténime nī. ²⁵ A pe sèni Kulocelie sienre juu dè Perizi kà?a mé, né kúɔ né ké Atalii kà?a mé. ²⁶ A pe kèni yiri baa kire ti?e nī gè nè jíin kórikpu?ɔ káà nī nè ké Antiyɔsi kà?a mé, ki nyaa baa pe cé ki séli kire kà?a gáà nī gè, baa pe cé Kulocelie náari wè pe mé á pe 'ké nè sèni baara dáà kúɔ dè.

²⁷ Bà sí pe sèni nò bèle, a pe 'téngɛfɔlilɔ yeri bèle nè gbu?ulo, né kele tóri gèle nè tiè pe nē, gii mieni Kulocelie wi cé kpí?ile nè tóri né peli ní bèle, né bà wi cé téngɛle koligo múgu gè kùlogolo káli sienne* mé bèle. ²⁸ A Pɔli né Barinabasi ní wè a pe 'kò baa né téngɛfɔlilɔ ní bèle nè mɔgɔ né pe ní.

15

Téngɛfɔlilɔ pe sèni nyaagbuɔɔ kpí?ile Zerizalemi mé

(Galasiyé 2.1-9)

¹ A ki nyaa Zuufulo* téngɛfɔlilɔ pàli cé kón Zude* ténime mé nè pen Antiyɔsi kà?a mé nē péni téngɛfɔlilɔ gboli* wuulo tenme bèle pe siinyenine bèle, né pe ye: «A yeli si kenekene* kpí?ile wè? bè Misa Fàn?a Kasebegele* ke ki 'tiè gè,^f yeli sí gbè suɔɔ taa lè?.»

² A ki sienre dáà ti 'pen né kàgbaalige ní peli né Pɔli né Barinabasiyé sun?ɔmɔ ní bè; ki kàgbaalige kii puu cí?e?. A pe sí ki wéli, né pàli yige pìye nī, nè fàri Pɔli né Barinabasiyé nē bèle, nè pe tun baa Zerizalemi* kà?a mé gè liele* mé bèle, peli né Zezi Tundunminɔ* ní bèle, pe sa juu ki sienre dáà nē dè. ³ A téngɛfɔlilɔ gboli* ni 'pe ken né yere ní dàà nē pe màakuu wi 'puu pe tán?ana nē lè. A pe 'sùuri Fenisii ténime nī bè nè sèni sùuri Samarii* ténime nī bè; pe puu nē ki nyu nē lá?ala, dí kùlogolo káli sienne* nyénì 'jíin téngɛle nī lè. A pe sienre ti 'fundaanra nyógo téngɛfɔlilɔ pe mieni nī kpu?ɔ.

⁴ Bà pe sèni jíin Zerizalemi* kà?a nī gè a téngɛfɔlilɔ pe 'pe kpàli; Zezi Tundunminɔ* pe 'puu baa né liele* ní bèle. A pe sí ti mieni tóri nè tiè pe nē, gaa Kulocelie wi 'kpí?ile né peli ní bèle. ⁵ A téngɛfɔlilɔ pàli 'yè nè yéri né sienre líe dè, ki nyaa peli cé kini nè puu

^f15.1 Wéli baa Lev 12.3, Gal 2.11,14; 5.2,3.

Farizienne gboli wuulo, a pe 'jo: «Ki yeli we- pe còri pe- kenekene* kpí?ile wè, bè Misa Fàn?a Kasebegele* ke koliyo tán?a yè.»

⁶ A Zezi Tundunminɔ* bèle né lièle* ní bèle, a pe 'ké bè sa pìye nyaa bè juu sienre dàà nē dè. ⁷ A kàyu?u 'yè kpu?ɔ pe sun?ɔmɔ nī bè, a Pìeri kénì yè nè yéri né pe ye: «Mi siinyenine, yeli 'ki cén Kulocelié wi 'mi nyíene nè yige yeli nī kii fa?a, a kire 'ki ken a kùlogolo kálì sienne* 'Kataanna Sienre* taa dè nè lú?u mi nyuɔ nē, nè téngé. ⁸ A Kulocelié míeni wè, wire njáà wi 'sienne funyɔ cén yè, a wi 'ki tìe dí wire nyénì f̀li pe nē bà wi 'wi Pìle ken lè pe mé nè píné wè, majo bè wi 'ki kpí?ile weli mé bèle. ⁹ Wiì ki wáligi?, weli né pe ní bèle?; wi 'pe funyɔ c̀ile yè né téngéle ní lè. ¹⁰ Píra njáà nī wè, gáa nē ye je Kulocelié nyuɔ caa gè, né jo ye bé tugoro táà tugo téngéf̀lilɔ bálì nē bèle, dàa weli tobilo piyè jáa nè tugo dè?, bé né ga jo weli bèle ? ¹¹ Nè sí ki taa Kàf̀li Zezi wire kacèngé kenme nē bè, weli 'téngé ki nē weli nyénì suɔ bè bàli tíele bèle.»

¹² A pe 'p̀iri, á sienni?eme pi m̀eni 'kò ne lúru P̀li né Barinabasiyé mé bèle, pe Kulocelié fièle wori nyu dè ne t̀í, né wi kakpoliyo ní yè, nyàa wi 'kpí?ile peli kiye nī yè kùlogolo kálì sienne* sun?ɔmɔ nī bè.

¹³ Bà pe kénì juu nè kúɔ wè, a Zaki wi 'sienre líe dè, né pe ye: «Mi siinyenine, ye- lú?u m'mé. ¹⁴ Siimɔ^g wi 'ki juu nè t̀ie we nē meni Kulocelié wi 'ki kpí?ile sélime nē bè, né kùlogolo kálì sienne* líe bèle nè pe kpí?ile wire wuulo bèle. ¹⁵ Ki sienre ti 'yeli baa né Kulocelié sienjuuliele pe wori ní dè, dàa pe 'sebe dè né jo:

¹⁶ A kire kúɔ wè, m'bé koli bè Dawuda* sa?a yérige gè, bà ki tuu gè.

Bà ki 'tuu á d̀i 'kò dè, m'bé koli bè ki yègè bè yérige ki- kò l̀rige,

¹⁷ g̀i ki bé tí sienne senmine bèle, né kùlogolo ke m̀eni ní gèle,

peri Kàf̀li caa wè, peli bálì mi 'yeri bèle pe- kò mi wuulo bèle.

Kàf̀li wi 'jo bè, wire njáà wi nyéni kele gálì kúu gèle,

¹⁸ wi kakpi?iligele gálì we 'cén a ki 'mɔgɔ gè.^h

¹⁹ Kire ti?e gáa nī gè, mi 'ki nyaa kiì yeli? we ní f̀rɔgɔ ta?a kùlogolo kálì wuulo nē bèle?, bàli pe 'p̀ye ken Kulocelié mé wè. ²⁰ G̀i ki 'p̀ri gè, we- sienre sebe we t̀rigo pe mé, pe- p̀ye cò yasanro yakaara nē dè (t̀i nú?ɔɔ Kulocelié yi?e mé gè), né cú?ɔmɔ né

^g15.14 Siimɔ: Pìeri wi míepelige kire ki 'puu (wéli baa Mat 4.18).

^h15.16-17 Wéli baa Am 9.11-12. Sienre dàà ti 'juu kenme b̀i nē ti yē baa gireki sienliere sebe nī wè.

tètii kele gílì kiyè pínè né cepɔrigɔ ní gè?, né yajuuro dáà pe sí seri nè kpúu dè; nè pínè pe fãri sísien káa gè?.^{i 21} Nè ta?a gíi nē, bà ki 'lɛ fa?a welielɛ lèlɛ nī lè, Misa kasebegele* ke sienre tii ne nyu tenmezaaya nī yè kà?a ó kà?a nī, cendenige cenge* ó cendenige cenge.»

Pe 'sebe tórigo nè juu kùlogolo kálì wuulo téngelɛ wori nē dè

²² A ti 'biè pe mé, a Zezi Tundunminɔ* bèlɛ né lielɛ* ní bèlɛ, nè fàri téngɛfɔlilɔ pe mieni nē bèlɛ, a pe 'nàguɔɔ pàlì nyíenɛ nè yige pìye nī, nè pe tun Antiyɔsi kà?a mé gè, peli né Pɔli né Barinabasi. Zuda ñàà pe puu ne ye Barisabasi wè, a wire míeni 'ké né pe ní nè fàri Siilasi nē; pe siin bálì bèlɛ pe puu ne tóri né pe ní kpu?ɔ téngɛfɔlilɔ sun?ɔmɔ nī bè.

²³ A sienre ti 'sebe nè le pe kiyè nī, pe yé jo: «Yeli siinyenine bèlɛ, Zezi Tundunminɔ bèlɛ né lielɛ* ní bèlɛ, peli pe nyéni yeli síeri, yeli bèlɛ Antiyɔsi kà?ayé bèlɛ, né Siirii kùlo wuulo bèlɛ, né Silisii ténime wuulo bèlɛ, yeli bèlɛ weli siinyenine bèlɛ, kùlogolo kálì wuulo bèlɛ. ²⁴ Bà weli 'ki lú?u dí sienne pàlì 'yiri ná?a weli sun?ɔmɔ nī bè nè ké nè sèni yeli funyɔ curugo yè né pe sienjuuro ní dè, nè sí ki taa peli bèlɛ sien sì cé pe tun wè?. ²⁵ Kire kenme nē weli biè ki nē, nè pàli yori nè yige wìye nī nè fàri weli siinyenine nē bèlɛ Barinabasi né Pɔli ní wè (pe 'weli déni bèlɛ), nè pe tórigo baa yeli mé. ²⁶ Ki nàguɔɔ bálì pe nyénì pe sù pàri wè Kàfɔli Zezi Kirisi* wire mí?ɛ kire kenme nē bè. ²⁷ A weli sí Zudasi né Siilasiyé tórigo bèlɛ pe sa ki siennuro dáà juu dè. ²⁸ Kuloceliɛ Pile* lè né weli ní bèlɛ, weli 'ki nyaa ki 'póri we fã ní tugoro táà fáala tugo yeli nē?, nè yiri dàa nī dè?, dàa ti 'yeli baa ti ti?ɛ nī gè, n'de dàa dè: ²⁹ Ye- yìye cò yasanro kaara yerɛ nē dè, né sísien ká?a ní gè, né yaju?u gáà pe sí seri nè kpúu gè, né cú?ɔmɔ né tètii kele gílì kiyè pínè né cepɔrigɔ ní gè?; tire dáà dè a yeli 'ti ya?a dè, ki bé póri. Ye- ki ya?a we- puu cè.»

³⁰ Bà Antiyɔsi kà?a tundunminɔ pe 'yiri baa kire ti?ɛ nī gè, a pe koli nè ké Antiyɔsi kà?a mé gè. Bà pe sèni jíin bèlɛ a pe 'téngɛfɔlilɔ gboli* yeri lè nè pe gbu?ulo nè sebe ken wè pe mé. ³¹ Bà pe 'sebe wi sienre wéli dè, a ki 'funyɔ ténì yè pe nī, ki nyaa ti cé juu nè ñɔri nyóɔɔ pe nī.

³² Zudasi wè né Siilasi ní wè, bà peli 'puu Kuloceliɛ sienjuulo bèlɛ, a pe 'juu nè mɔɔɔ né siinyenine ní bèlɛ, nè lèbaanna né ñɔri nyóɔɔ pe nī téngelɛ nī lè, ³³ né sí lèlɛ láà kúɔ baa

ⁱ15.20 Wéli baa Yir 34.15,16; Lev 17.10-16. Sienre dáà dè ti 'juu fa?a Zuufulo mé bèlɛ. Pàngɛ gè cú?ɔmɔ né tètii keli wu?u kire ki 'kpu?ɔ, téngɛfɔlilɔ pe yeli bè pìye cò ti nē. Kasengele gílì wori ti 'juu baa dè, Pɔli wi 'tenmene ken 1Kor 8.4-13.

né pe ní. Kire kàdu?ume gè a téngéfólilo pe 'koligo ya?a pe mé, né sientaanra juu nè ta?a pe nē, pe- koli pe ké yanyige nē bìli kúругu bèle, bàli pe cé pe tun bèle.

[³⁴ A Siilasi wire 'ki nyaa ki 'póri wire- kò baa né pe ní, a wi sí kò baa.]

³⁵ Pòli wire né Barinabasi ní wè, a peli 'kò baa Antiyosi kà?a mé gè, ne sienne tenme bèle, níe Kàfòli wi Kataanna Sienre* jáari dè, peli né pàli nì?ene ní.

Pòli né Barinabasi pe 'lá?ala pìye nē

³⁶ Bà cenye yáà kénì tóri yè, a Pòli wi 'Barinabasi ye wè: «Tí we koli we tóri kàaya yi mieni nī yè, tiere dñi nī we yé Kàfòli wi Kataanna Sienre* juu dè, we sa yiri baa weli siinyenine mé bèle, we- ki cén meni piyē baa.»

³⁷ Barinabasi puu ne ki caa pe- Zan Mariki kóri wè né pìye ní. ³⁸ Pòli sì cé kire nyaa a ki 'yeli? pe- wi kóri pe pìne né pìye ní wè?, ki nyaa Zan Mariki wi cé koli pe kúругu bà pe 'puu baa Panfilii ténime nī bè; wiì cé wúo né pe ní a pe 'baara kúo dè?. ³⁹ A sienre ti 'tìi wáa nè laa pe mé kpu?o, fúo a kire 'kpí?ile kaala a pe 'lá?ala pìye nē. A Barinabasi wi 'Mariki kóri wè a pe 'jín kórikpu?o nī gè nè ké Siipiri ténime nī (ki ti?e ki 'puu lu?o sun?omō nī). ⁴⁰ Pòli wire wè a wire sí Siilasi kóri nè fàri wì nē, a téngéfólilo pe 'náari pe mé, nè pe le Kàfòli wi kiyē nī. ⁴¹ Pòli wi puu ne nyaari ne tòrí Siirii kùlo nī lè né Silisii ténime ní bè, ne nyu ne ñori nyógi téngéfólilo gbu?ulo nī gèle.

16

Pòli wi 'Timote kóri nè fàri pìye nē wire né Siilasi ní wè

¹ A Pòli wi sénì nò Deribi kà?a nē, nè sùuri nè fali Liisitiri kà?a mé. A ki nyaa téngéfóli wáà 'puu baa pe puu ne wi ye Timote; Zuufu téngéfócuo wáà jaa wi 'puu, wi tuu ní wè Gireki kùlo wuu. ² Liisitiri kà?a téngéfólilo bèle né Ikonomi kà?a wuulo ní bèle, pe puu ne Timote wi míetan?a yeri. ³ A ki 'Pòli déni wè bè Timote kóri wè wi- puu wire kodan?anyeni. A wi sí Timote kenekene* wè Zuufulo* peli kenme nē, bàli pe 'puu baa ki ti?e ténime báà nī bè. Ki nyaa pe mieni cé ki cén Gireki kùlo wuu wi 'puu wi tuu wè. ⁴ A pe cé gbénè tóri kà?a ó kà?a nī gè, Pòli wire né Siilasi ní wè, pe nē cé ti juu nè tìe téngéfólilo nē bèle, kati?ele gíli Zezi Tundunminō* né liele* pe cé juu nè bìe gèle Zerizalemi* kà?a mé gè, níe sí pe ye peri tári ti nē. ⁵ A téngéfólilo gbu?ulo ke sí nire wáa téngele nī lè; cenge ó cenge kàa puu ne tari pe nyuo nē gè.

Kulocelié wi 'kaala láà tié Pòli nē wè Turowasi kà?a nī gè

⁶ A Pɔli né Siilasi ní wè a pe 'nyaari nè tóri Firizii kùlo nī lè né Galasi kùlo ní lè; Kulocelié Pìle* niì cé fòli ki nē? pe- Kulocelié sienre juu dè Azii ténime nī bè?. ⁷ Bà pe sèni nò Misii ténime jíinme nē bè, a pe 'pìye ñà?ana bè ké Biitini ténime nī. Nè sí ki taa Zezi Pìle niì fòli né pe ní?. ⁸ A pe sí sùuri Misii ténime nī bè nè ké Turowasi kà?a mé. ⁹ Cenge kàà pìlige nī a Kulocelié wi 'kaala láà tié Pɔli nē wè, ki kaala n'ne: Maseduwani ténime nàguo wàà pèni yéri nè wi fièn né wi ye: «Tóri baa Maseduwani ténime nī bè ma sa weli sá?a.»

¹⁰ Bà kaala náà ni 'tóri lè, a weli 'yè fáari ne koligo caa bè ké Maseduwani ténime nī bè. Ki nyaa weli cé téngé ki nē Kulocelié wire wi 'weli yeri we sa Kataanna Sienre* juu dè.

Liidii wi 'ténge Zezi nē Filipi kà?a mé

¹¹ Bà we 'jíin kórikpu?o nī gè nè yiri Turowasi kà?a nī gè, a we 'sien térére Samotirasi kùpile mé (ni 'puu lu?o sun?omō nī). Ki kpienduu gè a we 'jíin Neyapoliisi kà?a nī. ¹² Bà we 'yiri kire ti?e nī gè a we 'ké Filipi kà?a mé, kire gī Maseduwani kàkpu?o gè; Wurōmi wuulo pe puu ne fàn?a kpúon ki kà?a nē gè a ki 'mōgo. A we 'cenyé yàà kúo baa ki kà?a nī gè.

¹³ Cendenige* cenge gè, a weli 'yiri kà?a nī gè nè ké lakoligo mé gè, níe sòngí weli bàa ti?e taa baa bè Kulocelié náari wè. Bà weli 'tèni bèle, celile bálì pe 'puu baa gbu?ulilo bèle, a weli 'séli ne nyu né pe ní. ¹⁴ Wàa 'puu baa ki celile nī bèle, pe puu ne wi ye Liidii; Tiyatiiri kà?a mé wi cé kón, lagbenre fènine wi 'puu ne pári, kábebe céri wuulo. Ki cuo ñàà wi puu ne Kulocelié gbù?oró wè. Wire wè wi cé líiye cáan ne lúru. Ki nyaa Kàfòli wi cé wi fungo múgu gè wi Pɔli sienre lúru dè, ¹⁵ fúo a wi cèni batemi* kpí?ile wè, wire né wi sa?a wuulo ní bèle. A wi 'weli fièn né jo: «A ki yē yeli 'ki nyaa mi téngéle ni 'yeli baa ni ti?e nī gè Kàfòli nī wè, yeri báan ye pa kò ná?a mi sa?a mé gè.»

A wi 'weli ñà?ana fúo nè taa a weli pèni yéri ki nē.

Pe 'Pɔli né Siilasiyé tón bèle kasuu nī

¹⁶ Làa nē weli puu ne waa Kulocelié náaridi?e nī gè, a sùkulocuo wàà sèni yiri weli kúrugú; fùu wi cé wi kán?a. Wi puu ne kele kálì nya?a ne nyu wi kàfòlilo mé bèle, a kire 'ki ken pe wali tari ni?ege. ¹⁷ A ki cuo wi 'líe nè ta?a weli kúrugú, weli né Pɔli ní wè, níe nyu kpu?o níe wáa: «Sienne bálì bèle, Kulocelié Ñàà Wì Kulocelèle Pe Mieni Kàfòli wè, wire baakuo biele ! Suo koligo kire wori piyē ne nyu yeli mé !»

¹⁸ A wi 'fàan ne ki sienre dáà nyu dè nè pèni taa cenye nyuɔ. A ti kèni Pɔli ngbú?ulo fúugi gèle wi nē, a wi 'yi?e nè juu ki yakan?aga nē gè né jo: «M'bé ki juu muɔ mé Zezi Kirisi* mí?e nē, lá?a celiwe n̄áà kúrugu wè !»

Tienugo nī gè a yakan?aga ki fali nè lá?a celiwe kúrugu wè seni. ¹⁹ Bà celiwe wi kàfɔlilo pe 'ki nyaa peli wali taadi?e ki 'cú?ɔ gè, a pe 'Pɔliyé cò bèle, wire né Siilasi ní wè, nè pe dàridari nè ké dàlikpu?ɔ mé gè kà?afɔlilo kúrugu bèle, ²⁰ nè sèni pe ken Wurɔmiyé kàyu?ujuulo mé bèle, né jo: «Siennε báli bèle, Zuufulo* biεε, piyē ne sienne sòngirɔ nya?ami dè weli kà?a nī gè. ²¹ Piyē ne kaliεε páà tenne sienne nē bèle; kire kaliεε báà bè, weli báli biεε Wurɔmiyé bèle, weli sí gbè yéri kire nē?.»

²² A sienni?εε pi 'yè pe kúrugu, a kàyu?ujuulo pe 'sienne lí?i bèle nè wáa pe nē, a pe 'pe bururo píle dè nè fɔlilo pe nē, né tí a pe 'pe kpúɔn sápinyi?εε nē. ²³ Bà pe kèni pe tári nè kpúɔn bèle, a pe 'pe cò nè sèni wáa kasuu nī, né kasuusa?afɔli ye wè wi de pe sòmigi de wéli cεnge. ²⁴ Bà pe sí kire tunduro dáà ken dè kasuusa?afɔli mé wè, a wi 'Pɔli né Siilasiyé nyógo bèle baa kasuusa?a laame nī bè, né pe tɔliyo puɔ yè nè kpà?aliye le yi nē.

Kàsuusa?a kàfɔli wi 'ténge Kàfɔli Zezi nē wè

²⁵ Bà pìlige ki pèni wúɔ nè nò nyjaliele lèle nī lè, a Pɔli né Siilasi ní wè a pe yè ne Kuloceliε náari wè níe wi gbù?ɔrɔ n̄úniyo ní; kasuulebele bíli pe puu ne luru pe mé. ²⁶ A dàala ni kèni fuu ne cúnogo kpu?ɔ, a kasuusa?a kàkpuɔnnɔ pe 'yúgo. A kòriyo yi mieni fali nè múgolo seni, a kasuulebele pe mieni negejɔliyo yi 'sá?ala pe tɔliyo nē yè.

²⁷ Bà kasuusa?a kàfɔli wi kèni yè n̄ónimɔ nē bè, né kasuusa?a kòriyo nyaa yè múguyo yè, a wi 'wi n̄ɔsii píle wè nè yige wi kpàfu?u nī gè; wi puu ne caa bè wì kpúu wì. Ki nyaa wi puu ne ki sòngí nè jo dù?ɔ kasuulebele pe 'fè nè suɔ wì.

²⁸ A Pɔli wi 'kòkuulo wáa wi kúrugu kpu?ɔ né jo: «Fǎga ki puu bè?; weli yē ná?a we mieni bèle !»

²⁹ A wi 'jo pe- kpìenme cáan bè, né fè nè jíin, nè tuu ne fún ne yà?ará, nè káguro wáa Pɔli né Siilasiyé yi?e mé gè. ³⁰ A wi 'pe kóri nè yige kpàn?ane nè sèni pe yúgo né pe ye: «Gáa mi 'yeli bè kpí?ile bé sí suɔ wè ?»

³¹ A pe sí 'wi ye: «Ténge Kàfɔli Zezi nē wè, bè muɔ bé suɔ né muɔ sa?a wuulo ní bèle.»

³² A pe 'Kàfɔli wi sienre juu dè kasuusa?a kàfɔli mé wè, né wi kpáa wuulo pe mieni ní bèle. ³³ Ki pìlige nī gè, a kasuusa?a kàfɔli wi 'pe kóri nè sèni n̄omirɔ gbàri dè pe nē, né tí a pe 'wi batiize, wire wè né wi sa?a wuulo pe mieni ní bèle. ³⁴ A wi 'kúɔ né Pɔli né

Siilasiyé kóri bèle a pe 'ké nè sèni lli wi kpáa mé, né sí ki fundaanra kpí?ile dè né wi kpáa wuulo ní bèle, bà wire 'ténge Kuloceliē nē wè.

Wurɔmi kàyu?ujuulo pe 'jo pe- Pɔli né Siilasiyé ya?a bèle pe- ké

³⁵ Bà kpìenme pi 'yè nè tuu wè, a kàyu?ujuulo pe 'kapiengbuɔnnɔ yège nè torigo né jo pe sa kasuusa?a kàfɔli ye wè wi- sienne bálì ya?a bèle peri waa.

³⁶ A kasuusa?a kàfɔli wi sèni ki sienre juu dè Pɔli mé wè, né wi ye dí kàyu?ujuulo pe 'jo wire- pe ya?a peri waa. Kire nē píra njàà nī wè, pe- yiri peri waa yanyige nē.

³⁷ A Pɔli sí pe ye: «Pe 'weli ken a pe 'weli kpúɔn sienne yi?e mé gè kàyu?u sinjuu nī. Wurɔmi kùlo wuulo biēle weli bèle, á pe sí weli cò nè tón kasuu nī, píra njàà nī wè né jo pe bé weli múgu wáa làrime nī lé ? ?é?e, kire sǐ gbè kpí?ile?, fúɔ macen peli tíime bèle peri báan pe pa weli torigo.»

³⁸ A kapiengbuɔnnɔ pe 'ké nè sèni ki sienre dáà juu dè kàyu?ujuulo mé bèle. A ki sienre ti 'fiere cò pe nē, bà ki nyaa Wurɔmi kùlo wuulo biēle pe 'puu bèle. ³⁹ A pe 'pen nè pèni náarige kpí?ile pe mé, né kúɔ né pe yige kasuu nī wè, né sí pe fiēn pe- yiri kà?a nī gè.

⁴⁰ Bà pe 'yiri kasuusa?a nī gè, a pe 'ké Liidii kpáa mé. A pe sèni téngɛfɔlilɔ nyaa bèle baa, a pe 'sienre juu nè lèbaanna nyóɔɔ pe nī, né yiri nè ké.

17

Sienne pe 'Pɔli né Siilasiyé tún bèle Tesaloniki kà?a nī gè

¹ A Pɔli né Siilasiyé pe 'sùuri Anfiipolii né Apolonii kàaya nī yè, nè ké Tesaloniki kà?a mé. Zuufulo* tenmeza?a* káà puu baa ki kà?a nī gè. ² Bà ki 'puu Pɔli wi kadɛlilɛ lè, a wi 'ké baa pe kúruɔ tenmeza?a mé gè. A wi sèni juu né pe ní nè taa cendeniye taanri Kuloceliē siensebere* nī dè. ³ A wi 'ti juu nè fílige pe mé, nè ki tìe pe nē dí Kuloceliē Siennyienegɔnwɔ* wi cé yeli bè wu?ɔ, bága koli bè nyé kúbilo nī bèle, dí kire Siennyienegɔnwɔ njàà wire wī Zezi wè, njàà wori wire ne nyu pe mé bèle.

⁴ A Zuufulo* páli 'Pɔli né Siilasiyé sienre nyaa dè tīi kányi?e, a pe 'ténge ti nē, nè fàri Gireki wuulo sienni?ene páli nē nè píne, bàli pe puu ne Kuloceliē gbù?ɔrɔ wè. Celilɛ 'puu baa nè píne, yiēginine pe 'puu, sienyi?eyi?elɛ bè? pe 'puu?.

⁵ A ki 'yeja?a nyóɔɔ Zuufulo nī bèle, a pe 'lefaalilɛ páli lí?i; pe puu ne yèrì ne mári koliyo nī yè. A peli 'kàgbaalige yège kà?a nī gè, né ké Zasɔni sa?a mé bàa Pɔli né Siilasiyé cò bèle bè ken sienne mé bèle. ⁶ Piyè sèni pe nyaa baa?, a pe sí Zasɔni cò wè,

wire né téngéfólilò pàlì ní, nè sèni pe ken kà?a yieginine mé bèle, níe nyu ne yékpu?ulo wáari gèle né jo: «Sienne bálì peli pe nyéni kàgbaalige yègí gè ne mári Wurɔmi ténime tiere ti mieni nī dè, pe n'bele pe 'jín we nī ! ⁷ A Zasɔni pèni pe tìrige nabɔnrɔ nē. Ki sienne bálì pe mieni pe sí nyéni kùlofɔgbuɔwɔ Sezari* kaju?ulo kéngi gèle ne wáari kàsenge nē, né jo dí kùlofɔli wáa wiiye yē baa, pe wi ye Zezi.»

⁸ A ki sienre dáà ti 'sienne funyɔ yège yè, né kà?a ki yieginine ní bèle. ⁹ A pe 'kònnɔ cáan Zasɔni nē wè né bìli ní bèle, né né pe ya?a a pe 'ké.

Pɔli né Siilasiyé pe sèni Kulocelie sienre juu dè Bere kà?a mé

¹⁰ Kire ti?e gáà nī gè, a téngéfólilò pe fali nè Pɔli né Siilasiyé tórigo bèle ki pìlige nī gè, a pe 'ké Bere kà?a mé. Bà pe sèni yiri bèle, a pe 'fali Zuufulo* pe tenmeza?a* mé gè.

¹¹ Kire ti?e wuulo bèle, peli cé puu yieye ní yè tuuyo nè tóri Tesaloniki wuulo nē bèle; pe cé Kulocelie sienre líe dè né funviige ní. Pe puu ne Kulocelie siensebere* sómigi dè ne wéli cenge ó cenge, bè ki cén a ki yē dàa pe nyu dè tire dī. ¹² A pe pàli nì?ene 'jín téngele nī lè, nè fàri Gireki celile míekpoliyófólilò pàlì nē, né nàguɔɔ ní; pe cé nyuɔ káà kúɔ.

¹³ Nè sí ki taa Zuufulo* bálì pe 'puu baa Tesaloniki kà?a mé gè, bà peli kénì lú?u dí Pɔli wii baa ne Kulocelie sienre nyu dè Bere kà?a wuulo mé bèle nè pínè wè, a pe 'yè nè ké baa nè sèni sienne pe funyɔ curugu yè, níe pe sùguru ne wáari wi nē. ¹⁴ A téngéfólilò pe sí fièle nè Pɔli tórigo wè nè sèni nò ku?ɔjii nē wè, á Timote né Siilasi peli 'kò baa.

¹⁵ Bìli pe cé ké bàa Pɔli tórigo wè, a pe sèni nò Ateni kà?a nē. A Pɔli wi 'tunduro ken pe mé Timote né Siilasiyé wori, né jo pe sa pe ye peri báan wire kúrugu, pe fãga mɔgo baa?. A pe koli nè ké Bere kà?a mé gè.

Ateni kà?a gè, yasanro kà?a gī

¹⁶ Bà Pɔli wi 'puu baa Ateni kà?a mé gè ne pe siri bèle, a ki nyaa wi laame pi cé cú?ɔ wi nī; ki nyaa yasanro ti yé kà?a gáà nyì gè. ¹⁷ Kire nē wi cé kò ne waa tenmeza?a* mé gè ne waa ne nyu ne tìí Zuufulo* nē bèle peli né kùlogolo kálì sienne* ní bèle bìli pe puu ne Kulocelie gbù?ɔrɔ wè. Nè pínè cenge ó cenge, wi puu ne waa dàlikpu?ɔ mé gè, a wi cé sien ó sien nyaa baa wi nê cé juu né wi ní. ¹⁸ Tògo gī wuulo pe sī ne ye Epikuriyene bèle, né Sitoyisienne bèle, sìnjilige kajuumɔfólilò bèle, pe puu ne waa ne kii né Pɔli sienre ní dè. Pe pàli puu ne nyu níe jo: «Gáa ce kacaajuumɔfólì ñàà wi nyu díe ?» A pàli 'jo: «Dù?ɔ kùlogolo kálì kulocelie sienjuuwo sí wī !»

Ki nyaa Pɔli wi puu ne Zezi Kataanna wori nyu dè né nyéyirile wori ní dè.

¹⁹ A pe 'wi cò nè sèni ken kàyu?ujuulo gboli* mé lè, a peli 'wi yúgo né jo: «-Ki juu we mé wèli, tenmevɔnnɔ náà lire yē ní wī mme gè, nàa muo ne tenme nàa lè ? ²⁰ Muo péni ngbú?ulo fúugi gèle we nē né sienre táà ní dàa wiyè fie lú?u nè nyaa dè?; weli sí ne caa bè ki cén tire kɔri wi 'jo gáa wī ?»

²¹ Ki nyaa Ateni kà?a wuulo pe mieni bèle, né nabɔnminɔ bíli pe cé péni téni baa kà?a nī gè, pe puu ne waa ne lèle sáa líi ne nyu wori nyu né bèri kele lúru yakuo wī.

²² A Pɔli wi 'yè nè yéri kàyu?ujuulo gboli* sun?ɔmɔ nī bè né pe ye: «Ateni kà?a wuulo, mi 'ki nyaa yeli kakpi?iligele ke mieni nī gèle, kulocelɛle nì?ere gbù?ɔrivaalime ki 'yeli déni kátii. ²³ Bà mi 'yeli kà?a saanri gè nè tóri gè, mi 'ki nyaa a yeli 'ki sebe yeli kulocelɛle gbù?ɔrigɔ yafan?a káà nē né jo: «Kulocelɛle wáà mé, nàa wiyè cén wè?.» Ìjàa yeli ne gbù?ɔrɔ né sí kò yeli sì wi cén? wè, wire wori mi 'pen bè pa juu yeli mé.

²⁴ Kulocelɛle njáà wi 'duniya faan wè né wi laame yere ti mieni ní dè, wire wī nyì?ene né dàala Kàfɔli wè. Wi wè kòrí sien kɔli gbù?ɔrɔsa?a yafaanra nī?. ²⁵ Nè píne wi màakuu wè sien kɔliyegɛ nē?, ki nyaa majo ki woli yē wi nē wī?. Nè ta?a gíi nē, wire wi nyéni sìi kan?a wè feliye yi mieni, né njónɔ ní lè, nè fàri yere senre nē dè. ²⁶ Nàguo nigbe nī wi 'kùlogolo sienne pe mieni feliye yige yè, pe pa puu dàala tierɛ ti mieni nī dè, né sí lègɛle tónminɔ gèle nè ke yérige ke lariye nī yè, nè lá?agɛle téngɛ sienne kòridiye nē yè.

²⁷ Kulocelɛle wi cé kire kpí?ile gii ki bé tí sienne peri wire Kulocelɛle caa wè, a ki ce yē piyē ne wi tali ne caa wè, dù?ɔ pe bága wi caa bè wi nyaa. Nè sí ki taa Kulocelɛle wi wè liiliwe weli wáà fáala? nē. ²⁸ «Wire fàn?a nē weli yē sìi nē, wire fàn?a nē weli ne jà?á ne kparigi, wire fàn?a nē weli yē bile.» Tire yeli kacénjuulo njúnunumino páli cé 'juu dè, né jo: «Ki nyaa weli yē Kulocelɛle wi siime wuulo wī.»

²⁹ Bà sí weli yē Kulocelɛle wi siime wuulo bèle, we fàri ki sòngí bè jo dù?ɔ Kulocelɛle felige kiì bè tie tílele wī?, á kire laa bè walifiwe tílele?, á kire laa bè sindenijenge káà felige tílele? pe ki ye mabiri, á kire laa bè sien kɔli yakpi?ilige tílele?, gáa sien sí sòngi níe ki kpí?ile gè?. ³⁰ Ki sí n'ge, Kulocelɛle wī sienne pe katiire tóri dè?, dàa ti 'tóri fa?a gè?. Píra njáà nī wè wīi ne ki nyu ne gbèngí né jo sienne pe mieni bèle, ti?e ó ti?e nī, pe- pe yi?e pe funyɔ nī yè. ³¹ A kire laa wè, Kulocelɛle wi 'lèle láà téngɛ bága kàyu?u juu duniya sienne nē bèle; wi kàyu?u kiì sìn?e. Sien njáà mé wi bága ki kàyu?u ken gè, wire nyaa nàguo njáà wi 'nyíene nè tie wè, né sí fie téngɛ wi wori nē dè sienne pe mieni mé bèle, bà wi 'wi yègɛ kúbilo nī bèle.»

³² Bà Pɔli wi kénì tiele náà juu lè, kúbilo nyéyirile wori dè, a páli yè ne wi tí?e, a bíli

'jo: «-Ti ya?a bè? muo bé ní ga pa ti juu cígini !»

³³ Kire lèlè nī lè a Pɔli wi 'yè nè yiri pe sun?omɔ nī bè. ³⁴ Kire ki mieni láara gè a pàli 'ta?a Pɔli kúru gu wè nè kò téngéfɔlilɔ. Kàyu?ujuulo gboli* wuu wáà 'puu baa pe puu ne wi ye Deniisi, nè fàri celiwe wáà nē pe puu ne wi ye Damariisi, né pàli ní nè píne.

18

Pɔli wi 'ké Korenti kà?a mé

(1Kor 1.1-9; 2.1-5; 2Kor 11.5-12; 12.12,13)

¹ Kire kàdu?ume gè, a Pɔli wi 'núgo Ateni kà?a wuulo táanni bèle, nè ké Korenti kà?a mé. ² A wi sénì Zuufu nàguo wáà nyaa baa, pe puu ne wi ye Akiilasi; Pɔnti ténime wuu wi 'puu. Wire cé péli nè kón Italii kùlo mé nè pen né wi cuo ní wè Pirisiili wè. Ki nyaa kùlofɔgbuɔwɔ* Kulodi wi cé jo Zuufulo* pe mieni pe- yiri Wurɔmi* kà?a nī gè.

A Pɔli wi 'ké pe kúru gu. ³ Bà ki nyaa pe baara ti 'puu nuro né Pɔli wori ní dè, a Pɔli wi 'kò baa né pe ní ne baara. Fèni saaya pe puu ne kpín?ini. ⁴ Cendenige* ó cendenige cenge, wi nê cé ké tenmeza?a* mé gè nè sénì nyu né Zuufulo ní bèle, peli né Girekile ní bèle; wi puu ne caa bè pe sɔngiro yi?e dè wī, pe- téngé Kàfɔli nē wè.

⁵ Bà Timote né Siilasiyé pe cé kénì kón Maseduwani ténime nī bè nè pen bèle, a Pɔli wi 'lá?a nè kò ne Kulocelie sienre nyu dè Zuufulo* mé bèle, níc ti nyu ne lá?ala pe nē dí Kulocelie Siennyienegɔnwɔ* wè, wire wī Zezi wè. ⁶ Nè sí ki taa bà Zuufulo* pe cé cí Pɔli sienre nē dè, né yè ne wi teri wè, a wi 'wi bururo yà?ara^j dè nè wáa baa pe nē né pe ye: «Senre ti 'kò yeli nyùgo wori; mi wè, mi nyénì mi liele kúo lè nè lá?a yeli kòli mé gè. Bà ki yē ηò wè, mi ne waa kùlogolo kálì sienne* kúru gu wī né Kataanna Sienre ní dè.»

⁷ Bà wi 'yiri baa kire ti?e nī gè, a wi 'ké nàguo wáà ti?e nī, pe puu ne wi ye Tiitusi Zusutusi; Kulocelie caavɔli wi 'puu ki nàguo ηáà wè. Wi sa?a ki 'puu baa tenmeza?a* táanni gè. ⁸ Kirisipɔsi wè, tenmeza?a kàfɔli wè, a wire 'téngé Kàfɔli nē wè né wi sa?a wuulo pe mieni ní bèle. Korenti kà?a sienni?ene míeni puu ne jíin téngéle nī lè, níc batemi* kpín?ini wè bà pe cé Pɔli sienre lú?u dè.

⁹ Cenge káà pìlige nī a Kàfɔli wi sénì wìi tìe Pɔli nē wè kenme páà nē, né juu né wi ní né wi ye: «Fàga de fi?é?, puu mari muo sienre nyu dè, fàga tí bé muo nyuo tón gè? ! ¹⁰ Nè

^j18.6 A Kulocelie sienjuuwo wi cé gbénè wi bururo yà?ara dè nè wáa baa mme gè, kire kòri wi 'jo wire nyénì wire kiye jíge yè nè yige pe kele nī gèle. Kanuno lire nī baa 13.51. Wéli baa Ney 5.13; Mat 10.14.

taʔa gíi nē, mi yē né muo ní; sien sì je nò muo nēʔ bè muo wuʔʔ, ki nyaa sienme yē bile nìʔebe kàʔa gáà nī gè, mi wobo.»

¹¹ A Pòli wi 'kò baa né pe ní nē taa yiele né yeye kòlini, ne pe tenme Kulocelie sienre nē dè.

¹² Lèlè nī nī lè Galiyón 'puu Akayi ténime fànʔafòli wè, a Zuufulo* pe 'nyuo le Pòli nē wè nē wi cò nē ké kàyuʔujuudiʔe mé gè. ¹³ A pe sèni jo: «Nàguo ɲàà wii ne ki caa bè sienne sòngiro yiʔe dè peri Kulocelie gbùʔoró wè Fànʔa Kasebegele* ke yapiʔi nē wī !»

¹⁴ Pòli wi puu ne caa bè yakaa juu, nē sí ki taa a Galiyón wi 'sienre líe dè, nē juu né Zuufulo* ní bèle né pe ye: «ʔé, Zuufulo yeli bèle, a ki yē kacuʔólò nàguo ɲàà wi cé kpíʔile lè, mi cí yeli sienre lúʔu dè. ¹⁵ Bà sí yeli kàsii wi nyùgo ki nyaa sienjuuro koligo wori wè, né míeyè wè, né yeli tíime fànʔa koligo keke ní gè, kire nē yeli wori dī tire dè; mi wè ne caa bè nyuo le kire kàyuʔu nī gèʔ.»

¹⁶ A wi fali nē pe cira nē yige kàyuʔujuudiʔe nī gè.

¹⁷ A pe mieni pe sí fali nē tuu tenmezaʔa* kàfòli nē wè, Sòsitèni wè, nē wi kpúón kàyuʔujuudiʔe yiʔe mé gè. A Galiyón wi 'píe, wii nyuo le ti nīʔ.

Pòli wi 'koli nē ké Antiyòsi kàʔa mé

¹⁸ A Pòli wi 'nè kò baa nē ceyè nìʔeyè kúo Korenti kàʔa nī gè né téngéfòlilò ní bèle. A wi 'kúo né jíin kórikpuʔò nī gè nē ké Siirii kùlo mé, wire né Pirisiili né Akiilasi. Bà pe kà sèni jíin Sankire kàʔa mé gè, a Pòli wi 'tí a pe 'wi nziire celile dè. Ki nyaa wi cé nyuo kún nē ken; kire siere tire wi cé kòn.

¹⁹ A pe sèni nò Efezi kàʔa nē. A Pòli wi 'láʔa wi kobinenyenine nē bèle nē ké tenmezaʔa* mé gè nē sèni juu né Zuufulo* ní bèle. ²⁰ A pe yè ne wi fièn né wi ye wi- kò baa wi mɔgo né peli ní; wii yéri ki nēʔ.

²¹ A wi 'yiri pe táanni né pe ye: «M'bága koli bè pen náʔa yeli mé a Kulocelie fòli.» Né jíin kórikpuʔò nī gè nē yiri Efezi kàʔa nī gè.

²² A wi sèni tigi Sezare kàʔa nī, nē 'ké nē sèni téngéfòlilò gboli* wuulo síeri bèle Zerizalemi* kàʔa mé gè. Bà wi 'kúo wè a wi 'ké Antiyòsi kàʔa mé. ²³ A wi sèni lèlè láà kúo baa, né kèni koli nē yiri nē ké. Wi cé sùuri nē tóri Galasi kùlo nī, né Firizii ténime ní bè, níe nyu ne lèbaanna nyógi pìtenmenè pe mieni nī bèle téngèle koligo nī gè.

Apolòsi wi 'Kulocelie Sienre juu dè Efezi né Korentiyé kàaya nī

²⁴ Zuufu nàguo wáà cé kèni pen baa Efezi kàʔa mé gè. Pe puu ne wi ye Apolòsi;

Alegizandiri kà?a^k wuu wi 'puu. Ki nàguo wi cé juu macén, nè Kulocelié siensebere* sómigo dè nè cén dè nè píné. ²⁵ Wi cé tenmené taa Kàfóli koligo nī gè, ne ní síca?awe ne sienne tenme bèle cìilige ne lá?ala Zezi kele nē gèle. Nè sí ki taa Zan batemi* wire yákuo wi cé cén. ²⁶ Wi cé ké nè sèni sienne tenme bèle fiere fùn baa tenmeza?a* mé gè. Bà Piriisili né Akiilasi peli kénì wi tenmené lú?u lè, a pe 'wi yeri nè sèni ya?a né piye ní, né wi sómigo nè tié Kulocelié koligo nē gè, dīi wīi cé cén dè?.

²⁷ Bà kári laa 'puu Apolosi nē wè Akayi ténime nī bè, a téngéfóli lo pe 'yéri ki nē. A pe sí sienre sebe nè tórigo ki ti?e téngéfóli lo mé bèle, né jo pe sa wi cò cèngé.

Bà Apolosi wi sèni yiri wè, a ki tóni nè téngéfóli lo sá?a bèle kpu?o, bàli nē Kulocelié wi cé nyuo wè á pe 'jín téngéle nī lè. ²⁸ Ki nyaa Apolosi wi puu ne Zuufulo* pe pùunnidi?ele tí gèle pe nē sienne sun?omō nī bè, ne nyu ne pe jà?á sienjuuro nī dè. Wi puu ne ki tí pe nē ne lá?ala Kulocelié siensebere* nī dè dí Zezi wire wī Kulocelié Siennyienegonwo* wè.

19

Póli wi 'ké Efezi kà?a mé

¹ Bà Apolosi wi 'puu Korenti kà?a mé gè, a Póli wi 'Azii ténime jeli bè nyaguruyo kayobigo nē gè, nè ké Efezi kà?a mé. A wi sèni téngéfóli lo páli nyaa baa ki kà?a nī gè. A wi 'pe yúgo: ² «Bà yeli 'ténge bèle, Kulocelié Pìle* ni 'pen yeli mé lé ?»

A pe 'wi ye: «Weli sì fié cénì ki lú?u dí Kulocelié Pìle* yē baa?.»

³ A Póli wi 'jo: «Batemi ní sí yeli 'kpí?ile ?»

A pe 'wi ye: «Zan Batiisi* batemi weli 'kpí?ile.»

⁴ A Póli wi sí jo: «Zan wi puu ne sienne batiize bèle né jo pe- pe funyo yi?e yè, pe sí téngé sien nǎà wi cī ga pen wire kàdu?ume gè. Zezi wire wi puu ne pun.»

⁵ Bà pe 'Póli sienre lú?u dè nè kúo dè, a pe 'batemi kpí?ile wè Kàfóli Zezi mí?e nē gè.

⁶ A Póli wi 'kiye ta?ala yè pe nē a 'Kulocelié Pìle* ni 'tigi pe nē, a pe yè ne nyu sienre tǎà tiiye nī, nè kò Kulocelié sienjuulo. ⁷ Pe cé sienne kie né siin kúo, nàguolo pe 'puu.

⁸ A Póli wi sèni jín tenmeza?a* nī gè, a wi 'sienne tenme bèle nè taa yeye taanri. Wi

^k18.24 Alegizandiri kà?a ki puu Ezipiti kùlo nī. Kire cenye nī yè ki kà?a ki cé míekpu?o taa. Sìnjilige caadi?e ki 'puu ki kà?a gè.

puu ne Kulocelie Kùlofoligɔ* wori nyu dè né nàzorido ní,¹ níe ki cìrá sienne pe- pe sòngirɔ yi?e dè pe sí téngɛ ki wori nē dè.

⁹ Bà sí pàli cé cíi né pe funyɔ gbèn yè, níe siencu?ɔɔ nyu ne pìye nyíene Kàfɔli koligo nē gè sienni?eme sun?ɔmɔ nī bè, a Pɔli wi 'céri pe nē nè lá?a pe táanni. A wi 'pìtenmene kóri bèle nè séni pe tenme cenge ó cenge Tiiranusi saakpu?ɔ tenmedi?e nī gè. ¹⁰ Wi cé pe tenme nè taa yi?ele siin, fúo a kire 'ki ken a Azii ténime wuulo pe mieni bèle, Zuufulo* né Girekile ní bèle, a pe 'Kàfɔli wi sienre taa dè nè lú?u.

¹¹ Kulocelie wi puu ne kanyu?ɔnigɔlɔ yigi Pɔli kiyɛ nī yè. ¹² A kire 'ki ken a cècuuro dī, á kire laa a fēni ŋī cé kurugo nè taa Pɔli nē wè, sienne pe nē cé ti líe nè ta?a yaala nē bèle pe nē pori, yakan?ara míeni ti nìe lá?ala pe kúruɔ.

Seva jaala wori dè

¹³ Zuufulo* bíli pe cí ne nyaari ne gbòdolilo cìrá nè lá?ala sienne kúruɔ bèle, a pàli kènì jo peli bé gbòdolilo pàli cira né Kàfɔli Zezi mí?e ní gè. A pe jo: «Zezi mí?e nē, Zezi ŋàà wori Pɔli cí ne nyu dè, mi 'jo ma yiri !»

¹⁴ Ki nyaa Zuufulo kacuɔnrilɔ kàfɔli* wàà jaala kɔlisiin pe puu ne baara dáà kúu dè, pe puu ne ki kacuɔnrilɔ kàfɔli* ye wè Seva. ¹⁵ A gbòdoli wi sí siennugoro ken pe mé né pe ye: «Zezi wè, mi nyénì wi cén; Pɔli míeni wè, mi 'wi cén nè pínɛ. Yeli sí bèle, báli bíele yeli bèle ?»

¹⁶ A nàguɔ ŋàà wi fali nè yo nè tuu sienne báli nē bèle, ŋàà nī gbòdoli wi 'puu wè, nè pe wáa nè mígi pe mieni bèle né ŋɔri ní, nè pe yiye wárigɛ yè sɔpɔ?i, fúo a pe 'fè né pe bururo wáa dè, nè ké kpáa mé, nɔmirɔ ní pe nē kúnmunima?ara pólopolo.

¹⁷ A Efezi kà?a wuulo pe mieni ki kaala náà lú?u lè, Zuufulo* yo, Girekile yo. A fíere 'jín pe mieni nī, a pe yè ne kpu?ɔɔ tari Kàfɔli Zezi mí?e nē gè. ¹⁸ Sienni?ene cé téngɛ, a pe yè ne ki nyu ne yigi kpàn?ane kacu?ɔɔ dáà peli 'kpí?ile nè tóri dè. ¹⁹ Bàli pe 'puu ninyu?ɔnigɔ kacénmine bèle, a peli pàli nì?ene 'pen né pe ninyu?ɔnigɔ sebele ní bèle, nè péni ti sòrigo sienne pe mieni yi?e mé gè. A pe 'ki yere dáà ti lɔri tóri dè, a ki wali wi 'yè *diramile*^m siramu?ɔyɔ siin sirakie (50.000). ²⁰ Kàfɔli wi fàn?a nē gè, a kire 'ki ken a Kataanna Sienre* ti kò ne nyu ne waa yi?e nē né ŋɔri ní.

Efezi kà?a wuulo pe 'kàgbaalige yègɛ téngɛfɔlilɔ kúruɔ bèle

¹19.8 Gireki sebeliele pàli nyénì ki sebe nè jo fàn?a 'puu wi mé kpu?ɔ.

^m19.19 *Dirami* wi cé tàfaliwe cenbogo sàri kúo.

²¹ Bà kire keke gálì ke kénì tóri gèle, a Pòli wi 'ki yègè bè sùuri Maseduwani ténime nī bè né Akayi ténime ní bè, bè ké Zerizalemi* kà?a mé. A wi 'jo: «A mi kénì kúo baa kire ti?e nī gè, ki yeli mi- ké Wurɔmi kà?a mé gè bè pínε.»

²² A wi sí wi baakuɔnyenine siin tun baa Maseduwani ténime nī bè, peli cé nyaa Timote né Erasiti; wire wè né kò baa Azii ténime nī bè nè lèle láà kúo.

²³ Kire lèle nī lè a kàgbaalige 'yè kpu?ɔ téngele koligo wori nē dè. ²⁴ Ki nyaa nàguɔ wáà 'puu baa, tiεkpuɔnwɔ wi 'puu, pe puu ne wi ye Demetursi; wi puu ne Aritemiisi^{n*} yasungo saapigele yafan?ana kpín?ini né walifiiwe ní. A ki baakuɔɔ pe 'kò ne wali tari nì?egè ki yafan?ana gálì nī gèle. ²⁵ A Demetursi wi 'peli bálì yeri bèle nè fàri bili pe puu ne ki baara felide kúu dè, nè pe pínε, né pe ye: «Mi siinyenine, yeli ki cén baara dáà tire nī weli ne weli wali tari wè. ²⁶ Gii sí nàguɔ n̄àà wii ne nyu gè, yeli ne ki lúru níe ki nya?a ne pínε. Efezi kà?a yákuɔ ce bè?, ki cénì kò cè bé Azii ténime pi mieni kpàri wī, bà Pòli n̄àà wi 'ki juu nè sienne pe sòngirɔ yi?e dè, né jo dí kulocelie bálì weli 'kpí?ile né weli kiye ní yè, dí ti wè kulocelie? ²⁷ Weli baara tire yákuɔ mí?e bè? ki je cú?ɔ?; weli kulocelie n̄àà wī kpuɔwɔ wè Aritemiisi wè, wire sundi?e kire pe je fáala, sien fã ní de tóri né ki ní?, bèri ki gbù?ɔrɔ? Azii ténime ni bè né duniya wi mieni nī wè?.»

²⁸ Bà sienne pe 'sienre dáà lú?u dè, a ti 'pe funyɔ yègè yè kpu?ɔ ! A pe yè ne nyu ne kpáala níe waa: «Aritemiisi* wè, Efeziyé wuu wè, wire wī kpuɔwɔ wè !» ²⁹ A ki kàgbaalige ki 'kà?a kpàri gè, a sienne pe 'fè nè pen baa dàlikpu?ɔ mé gè. Bà pe báan bèle a pe 'Pòli kobinenyenine cò bèle, Gayusi wè né Arisitariki ní wè; Maseduwani ténime wuulo pe 'puu.

³⁰ A Pòli wi 'yè nè jo wire bé jín baa sienne nī bèle, téngefɔlilo piyè fɔli nè wi ya?a wi 'ké?. ³¹ A ki ti?e ténime sienkpolilo pálì 'tunduro torigo wi mé nè wi fien né wi ye wi fã tí bé ki kòrirɔ? bé líe bè ké baa dàlikpu?ɔ mé gè?; Pòli wi nàgorilo pálì pe 'puu peli bèle. ³² Kàgbaalige ki 'puu kpu?ɔ baa dàlikpu?ɔ mé gè; pe mieni ne nyu piye fungo, nè sí ki taa pe kpuɔmɔ s̄i yé cénì ki cén? gáa nē piyē baa gbu?ulilo bèle?. ³³ Nàguɔ n̄àà Zuufulo* pe yé n̄origɔ nè torigo baa yi?eme gè, Aleggizandiri wè, a gboli wuulo pálì 'sienre ti yi?e juu nè t̄ie wi nē. A Aleggizandiri wi sí 'kòli yègè sienne mé bèle, bè juu t̄ie pe nē. ³⁴ Bà sienne pe kénì ki cén dí Zuufuwo wī wè, a pe mieni yè ne kòku?ulo wáari fúo nè pénì taa líerile siin, níe waa: «Aritemiisi wè, Efeziyé wuu wè, wire wī kpuɔwɔ wè !»

ⁿ19.24 Aritemiisi: Azii ténime kulocelie wáà wi 'puu, ne ní celiwe. Pe yé jo wi 'kón nyi?ene nī nè tuu baa wī. Pe puu ne wi gbù?ɔrɔ?.

³⁵ A kà?a ki komi wi 'juu nè sienne pe funyo nyígi yè né pe ye: «Efezi sienne yeli bèle, sien yē bile lé ñàa wi bé jo wire sì ki cén dí Efezi kà?a kire nī Aritemiisi yasungbu?o ki yē gè, á ki yafan?a ki 'tìgi nyì?ene nī lè nè tuu gè ? Wi sundi?e saakpu?o míeni gè ná?a gē ki yē. ³⁶ A ki sí yē sien sǐ gbè ti tíene? dè, ye- yeli funyo nyígi yè, ye fǎ tí bé nyùgofun kaala láà parige bè kpí?ile?. ³⁷ Nàguo?o bálì yeli 'cò nè pen bèle, piyè yakaa yùu sundi?e saakpu?o nī gè?, pe míeni piyè siencu?o?o juu nè wáa weli yasungo mé gè?. ³⁸ A ki sí yē Demetursi wè wire né bálì ní pe nyéni baanuro kúu dè, a ki yē sienre yē pe mé wàa kúrugu wè, kàyu?ujuudieye yē baa né fàn?afólilò ní, peri waa pe sa pe yeri kire ti?e nī. ³⁹ A ki sí yē sienre yē wàa mé yeli nī bèle, we bága sa wìye nyaa bè juu tire weli gboli nī lè. ⁴⁰ A kire laa wè, pe bága sienre cáan dè weli nē, bé jo weli nyénì kàgbaalige yègē kà?a nī gè pàngē gè. A kire laa wè, sienkpaanra díi we bé gbè juu gbú?urulo náà nī wori nē dè ?»

⁴¹ Bà kà?a ki komi wi 'tire juu nè kúo wè, a wi 'sienne ye bèle peri waa pe tieye nī.

20

Pòli kárilé wori dè Gireki kùlo nī lè Maseduwani ténime nī bè

¹ Bà kàgbaalige ki kénì tóri gè, a Pòli wi 'tunduro torigo pìtenmenε* mé bèle a pe 'pen. A wi pénì juu né pe ní nè pe nàzonnò líri bèle, á pe 'sàri piye nē, a Pòli wi 'yiri nè Maseduwani koligo líε. ² A wi 'tán?a nè tóri ki ténime tierε nī dè, nè juu ni?εgε nè téngefólilò pe nàzonnò líri bèle, né kúo né ké Gireki kùlo nī. ³ A wi sénì yeye taanri kúo kire ti?e nī gè. Zuufulo* pe cé nyuo le wi nē, bà sí wi yé kénì je yiri baa Siirii kùlo nī lè, a wi 'ki yègε bè koli bè tóri Maseduwani ténime nī. ⁴ Bili pe cé píne né wi ní bèle: Sopateri, Piirusi jaa wè Bere kà?a wuu wè, né Arisitariki né Sekundosi, Tesaloniki kà?a wuulo bèle, né Gayusi, Deribi kà?a wuu wè, né Timote, nè fàri Tisiiki nē, wire né Turowasi, Azii ténime wuu wè. ⁵ A peli 'kíni weli yi?e nē, nè sénì weli sige Turowasi kà?a mé gè. ⁶ Weli bèle, bà Sìnvarifun Búru fundaanra^{o*} cenye yi kénì tóri yè, a weli 'yiri Filipi kà?a nī gè nè jíin kórikpu?o káà nī nè ké pe kúrugu. Cenye koguno larige nī gè a we sénì jíin Turowasi kà?a nī gè, a we 'cégboli kúo baa.

Pòli wi 'nàgapunwo wáà yègε Turowasi kà?a mé, wi cé kùu wī

^o20.6 Wéli baa Yir 12.14-20.

⁷ Cégboli ni cɛnbelige nē gè, bà we 'cé wìye pínɛ bè Kàfɔli liile* lii lè, a Pɔli wi 'sienre cáan dè né sienne ní bèle; ki nyaa wi yé je yè ké ki kpiendu gè, a wi 'juu nè mɔgɔ nè pɛni nò nyìjalielɛ nē. ⁸ Saʔa gî nī weli puu nɛ wìye pínɛ baa náame gè, fètíngelɛ 'puu baa niʔegɛlɛ. ⁹ Nàgapunwɔ láà 'puu ténine kàlii nē wè, pe puu nɛ wi ye Etiyusi. A ɲónimɔ kénì wi suɔ a wi 'ɲóni píge, nè Pɔli yaʔa wè wi nyu nɛ t́in. Bà sí nàgapunwɔ ɲàà ni cé ɲóni nè pe wè, a wi 'láʔa nè tuu saataʔalige taanriwuʔu ki náame gè. Bà pe sɛni wi líe wè nè wi nyaa kùuwo. ¹⁰ A Pɔli wi 'tìgi nè gbɔbi nè tón wi nē, né wi fáa nè líe wi kiyɛ nī yè, né sienne ye bèle: «Ye fága yeli funyɔ yaʔa yè yi- curugoʔ, nàgapunwɔ wií náʔa sìi nē.»

¹¹ A wi koli nè tánʔa baa saʔa nī gè nè sɛni lii. Kire kàduʔume gè a wi koli nè juu fúɔ nè pɛni taa kpienduume mé, né yiri nè ké. ¹² A pe 'nàgapunwɔ kóri wè nè ké wi ní wiiwe wè, a ki tóni nè funyɔ ténge yè pe nī kpuʔɔ.

Pɔli wi 'yiri Turowasi kàʔa nī gè nè ké Miletì kàʔa mé

¹³ Weli bèle, weli cé ḱini wi yiʔɛ nē nè sɛni jíin kórikpuʔɔ nī gè, nè ké Asɔsi kàʔa gògogo mé gè; kire tiʔɛ nī weli yé je sa Pɔli kóri wè. Ki nyaa Pɔli wi cé ki yègɛ bè tánʔa ké tɔliyɔ nē. ¹⁴ Bà wi sɛni yiri baa weli kúrugu Asɔsi kàʔa mé gè, a weli 'wi líe a we 'ké Mitilɛni kàʔa mé. ¹⁵ Ki kpiendu gè, a weli 'yiri baa kire tiʔɛ nī gè, nè ké nè sɛni yéri nè yiʔɛ wáa Kiyɔsi kàʔa mé luʔɔ nyuɔ nē gè. Ki kpiendu gè, a we 'luʔɔ jeli gè nè ké Samɔsi tiʔɛ mé. Bà we 'yiri kire tiʔɛ nī gè, cendaanriwuʔu nē gè, a we 'ké nè sɛni nò Miletì kàʔa nē. ¹⁶ Ki nyaa Pɔli wi cé ki yègɛ bè taʔa tóri Efezi kàʔa nē gè, wire fága yéri bè lèlɛ tóri lè wii nē baa Azii ténime nī bèʔ. Ki nyaa, wi puu nɛ ki cìrá bè sa jíin Zerizalɛmi* kàʔa nī gè bè Pantekoti* fundaanra cenge cira gè daa.

Pɔli wi 'juu né Efezi téngefɔlilɔ gboli ni yieginine ní bèle

¹⁷ A Pɔli wi 'kò baa Miletì kàʔa mé gè né tunduro tórigo Efezi kàʔa mé gè, pe sa téngefɔlilɔ gboli* liele* yeri bèle de báan wuulo bèle. ¹⁸ Bà pe pɛni yiri bèle, a Pɔli wi 'pe ye: «Bà mi 'pɛn náʔa Azii ténime nī bè, nè ki 'líe cɛnbelige nē gè, yeli nyéni mi tánʔagenme nyaa bè yeli kɔli mé gè lègɛlɛ ke mieni nī gèlɛ. ¹⁹ Mi puu nɛ Kàfɔli wi baara kúu dè níe mi cérigi kenme pi mieni nē, né kɔnwaʔa ní, né wuʔɔyɔ ní yè Zuufulo* pe kiyɛ nī yè bà pe cé nyuɔ le mi nē wè.

²⁰ Yeli tíime 'ki cén mi sì kaala láà làrigɛ yeli nēʔ, nàa ni bé gbè yeli woli nyuɔ lèʔ. Mi 'yeli tenme gbuʔulo tiɛye nī yè, nè n'è yeli tenme yeli kpáaya mé yè. ²¹ Mi puu nɛ ki

nyu ne yigi Zuufulo* mé bèle né Girekile ní bèle, né pe ye pe- pe funyo yi?e yè pe ta?a Kulocelie nē wè, pé téngé Kàfòli Zezi nē wè.

²² Bà ki sí yē ḡḡ wè, Kulocelie Pìle* ni 'mi còri né jo mi- ké Zerizalemi* kà?a mé; miì sí ki cén gàa ki mi siri baa gè?. ²³ Gii sí ki 'cén gè, Kulocelie Pìle ni 'ki tìe mi nē nè lá?a dí kà?a ó kà?a nī, kasuu negejòliyo né wu?ògò ki nyéni mi siri baa. ²⁴ Kire né ki mieni ní gè, mi wè ne mi sii wire tóri yakaa?. Gii mi ne cìrá gè, mi gbè de mi kàsenige fé gè, béri mi baara kúu dè dàa mi 'taa Kàfòli Zezi mé wè, béri Kulocelie kpu?òrò ti kataanna wori nyu dè.

²⁵ Bà sí ki yē ḡḡ wè, mi 'ki cén yeli sǐ ní nè je ga mi nyaa cígini?, yeli ye mieni bèle, yeli báli mé mi 'Kulocelie Kùlofoligo* wori juu dè nè tóri bèle. ²⁶ Kire nē, gii ki 'yeli kenme kúo bè, a wàa sii cénì cú?ò wè, m'bé gbè ki juu pàngé gè bé jo ògìre wè mi nē? tiéle láà fáala nī yeli ye mieni kòli mé gè?. ²⁷ Nè ta?a gii nē, gii Kulocelie wi caa ki de kpín?ini gè, mi sǐ kénì ki kaala láà làrige yeli nē?, mi 'ti mieni juu nè tìe yeli nē.

²⁸ Ye- yìye cò cèngé yeli tíime bèle, yé míeni ye- sí de Kulocelie téngéfolilò gboli* sómigi lè yeri wéli, nàa nī Kulocelie sìnbatogo gè. Kulocelie Pìle* ni 'yeli téngé ti nē ye- puu ti nà?avòlilò yeri ti nári. Kire sìnbatogo kire Kulocelie wi 'téngé wii mé né wi tíime sǐsien ní gè. ²⁹ Mi tíime 'ki cén dí a mi kénì ké wè, kàdafiire sǐpiiboyo yáà bága pa jíin yeli nī; yii je sìnbatogo ya?a gè wī díe? ! ³⁰ Yeli tíime sun?òmò nī bè, nàguòlò pàli bága yè de káfinere sienre tàà caa de nyu, bè téngéfolilò pàli fáanni bè ta?a piye kúru. ³¹ Kire nē, yeri ci?ige cèngé, ye ki sòngi ye taa, nè ki líe yi?ele taanri, mi 'puu yéturo nē dè pìlige né cenvugo ne nyu ne tii yeli nē nigbe nigbe; miì kénì lá?a kire sienre ti ju?u nē gè?.

³² Bà sí ki yē píra ḡàà nī wè, mi 'yeli le Kulocelie kiyé nī né wi sienre ní dè (tīi né kpu?òrò ní); ti bé gbè yeli ken yeli ḡòri taa, bé sí kòrigò ken bìli mé piyē wàlidengele Kulocelie mé wè, pe mieni bèle.

³³ Mi sǐ kénì nyabienné kpí?ile wàa wali nē?, wàa tìe nē?, bé né ga jo wàa bururo?.

³⁴ Mi né mi kiyé nyáà ní yè, mi 'baara nè mi kaku?òlò nyuo gèle né mi kòrinyeniné ní bèle, yeli nyéni tìe cén. ³⁵ Mi 'yeli tìe feliye yi mieni, yeli 'yeli bèri baara gbèngé kire felige, bé sí gbè jáa bè fuunmòfolilò sá?a bèle. Ye- sòngi ye taa né Kàfòli Zezi wire tíime nyasienre ní dè, wi 'jo: «Bè wàa ken wè, kire fundaanra ti 'tóri wàa muò ken nē wè.» »

³⁶ Bà Pòli wi kénì tìe juu nè kúo dè, a wi 'tìgi nè káguro wáa né pe mieni ní bèle, né Kulocelie náari wè. ³⁷ A pe mieni 'tuu kòngò nē ne nyeni, a pe 'Pòli fàa wè nè mígi, nè fàan nè tári wi nē ne wi suòri. ³⁸ Pe laame pi cé tònì nè pien pe nī, bà Pòli wi cé ki juu

né jo dí piyě ní ga wire nyaa wè?, a pe 'ké nè sèni wi tórigò kórikpu?ò mé gè.

21

Zezi Tundunminò pe 'kò Kàfòli wi wori ti juufòlilò Wuròmi kà?a wuulo mé bèle

(21.1 - 28.31)

Pòli kárilè lè Zerizalèmi kà?a mé gè

¹ Bà we kénì lá?ala wìye nē wè, a weli 'kórikpu?ò* líe gè nè sien térire Kòsi kà?a mé. Ki kpiènduu gè a we 'jín Wuròdi kà?a nī, bà we 'yiri kire ti?e nī gè a we 'fali Patara kà?a mé. ² A weli sèni kórikpu?ò káà nyaa baa ki waa Fenisii ténime nī bè, a we 'jín ki nī nè ké. ³ Bà we sèni Siipiri ti?e wéli gè ne nya?a gè (ki ti?e ki lu?ò sun?òmo nī), a we 'ki ya?a a ki 'kò kàmège mé, né fali Siirii kùlo mé, nè sèni tìgi Tiiri kà?a nī, kire ti?e nī kórikpu?ò ki yé je sa tugoro tìrige dè. ⁴ A we 'tèngéfòlilò nyaa bèle baa, a weli 'cènye kòlisiin kúò baa né pe ní. A ki nyaa Kuloceliè Pìle* ni cé tunduro ken pe mé, a pe 'ti juu Pòli mé wè, né wi ye wi fàga ké Zerizalèmi* kà?a mé gè?.

⁵ Bà weli cènye yi cé kénì nyì yè, a weli 'koligo caa pe mé, a pe mieni 'yiri nè sèni weli tórigò nè yiri kà?a nī gè, nè celilè pínè bèle né pìile ní bèle. Bà we sèni nò dàrimi?e ti?e nī gè ku?òjii lu?ò nyuo nē gè, a we 'tìgi nè káguro wáa nè náari. ⁶ A we 'sàri wìye nē, á weli 'jín kórikpu?ò nī gè, a peli koli nè ké pe tièye nī yè.

⁷ Weli bèle bà we 'yiri Tiiri kà?a nī gè, a we 'lu?ò jeli gè kórikpu?ò nī gè nè sèni tìgi Pitolomasi kà?a nī. A we sèni tèngéfòlilò síeri bèle baa ki kà?a nī gè, né cènge nigbe kúò baa né pe ní.

⁸ Ki kpiènduu gè a we 'yè nè ké Sezare kà?a mé. A we sèni tìrige Filipi kpáa nī, Kuloceliè sienjaariwe wè. Nàguòò kòlisiin bíli tèngéfòlilò pe cé nyíene nè kòn Zerizalèmi* kà?a mé gè peli wàa wi 'puu. A we 'kò baa nè lèlè láà kúò né pe ní.

⁹ Pórifòlilò sicèri 'puu wi mé, piyè cé fie ténì nàgaaye nē?; Kuloceliè sienjuulo pe 'puu.

¹⁰ Bà weli 'puu baa nè cènye nyuo taa wè, a Kuloceliè sienjuuwo* wáà kénì kón Zude* ténime nī bè nè pèni yiri, pe puu ne wi mí?e yeri gè Agabusi. ¹¹ A wi 'pèn weli kúrugò nè pèni Pòli jàdigi mà?ana líe lè nè wì può tóliyò nē yè né kiye ní yè, né jo: «N'de, dàa Kuloceliè Pìle* ni 'juu dè: «Nàguò ñàà woli nī jàdigi mà?ana náà lè, kenme báà pire nē

Zuufulo* pe baa wi puo Zerizalemi* kà?a mé gè, bé sí wi ken kùlogolo kálì wuulo mé bèle.» »

¹² Bà weli 'sienre dáà lú?u dè, weli né Sezare wuulo ní bèle, a weli 'Poli fien wè né wi ye wi- fãga ké baa Zerizalemi kà?a mé gè?.

¹³ A Poli wi sí jo: «Kire nē yiyē ne nyeni lé, bè céri kpúu mi nē lé ? Mi 'gbòbori nè ya?a nè kúo, a ki cénì nyaa piyě sa mi puo yákuo wī wè?, a pe bé né ce sa mi kpúu bè píne baa Zerizalemi* kà?a mé gè Kàfòli Zezi mí?ε kire kenme nē bè wī yo, mi 'yéri nè ki síge.»

¹⁴ Bà Poli wiì yé yéri ki nē? bè Zerizalemi* kà?a kárigε ya?a gè, a weli 'piiri, né sí wi ye: «Ki- taa buu Kuloceliε nyéni kaala ni- kpí?ile !»

¹⁵ Bà kire cenye yi kénì tóri yè, a weli 'weli tugoro su?ulo dè nè Zerizalemi* kà?a koligo líε. ¹⁶ A Sezare kà?a téngéfòlilò pàlì 'píne né weli ní, nè sèni weli torigo téngéfòliεwε wáà ti?ε nī, Siipiri ti?ε wuu wi 'puu, pe puu ne wi ye Minasɔn. A weli 'súon baa wire ti?ε nī gè.

Poli wi 'ké Zaki kúruḡu Zerizalemi kà?a mé

¹⁷ Bà we sèni jíin Zerizalemi* kà?a nī gè, a téngéfòlilò pe 'weli kpàli né fundaanra ní.

¹⁸ Ki kpìenduu gè a Poli wi 'píne né weli ní Zaki ti?ε nī; baa liεε* pe mieni pe cé puu.

¹⁹ A Poli wi 'pe síeri, né kúo né jíin sienre nī dè nè kele tónminɔ gèle nigbe nigbe nè tìe pe nē, meni Kuloceliε wi 'baara né wire ní kùlogolo kálì sienne* sun?ɔmɔ nī bè wè.

²⁰ Bìli pe 'puu baa ne Poli sienre lúru dè, a pe 'ye ne Kuloceliε gbù?ɔrɔ wè, né sí kénì Poli ye wè: «Siinyeni, nyaa sienni?εme báà nē bè Zuufulo* nī bèle, pe 'jíin téngεle nī lè; pe mieni piyē ne lèbaanna nii Fàn?a Kasebεgele sienre nī dè. ²¹ Dii sí ti nyéni nyu muo kòli mé gè, pe 'jo Zuufulo bíli mieni bíεle ténine né kùlogolo kálì wuulo ní bèle, dí muo ne pe tenme ne pe fáanni ne lá?ala Misa kajuudi?εle nē gèle, né jo pe fã ní de pe pìile kenεkenε* bèle?, nè píne muo 'jo pe fã ní céri weli kali?εle tóri gèle?. ²² Pe bé sí ga muo penwori lú?u dè, káaliye wè tire nī?; we- ki cò meni ?

²³ Weli bé sienre juu muo mé, ma ti kpí?ile. Nàḡuɔɔ sicéri yē bile weli nī, pe nyéni nyuɔ kún nè ken. ²⁴ -Pe kóri ma píne né mīe ní, má sí muo jígemununɔ kakuɔrɔ kúo dè né pe ní, mari pe kele kúu gèle, dí pe sí pe nyù?ɔ kùnu yè. Bè sienne pe mieni bé ki cén dí dàa pe nyu ne tari muo nē dè, bà bè ti yē?. Giì muo ne kpín?ini gè, muo míeni yē ne tári sienwe nè yeli né gàa ní Fàn?a Kasebεgele* ke 'juu gèle.

²⁵ Giì ki 'kùlogolo kálì wuulo kenme kúo bè, bàli pe 'jíin téngεle nī lè, weli nyéni sienre

sebe nê torigo pe mé, nê weli sòngiro ken dè pe mé, tire di dâa dè: pe- pìye cò yasunro yakaara nê dè, tiî nù?wɔ Kulocelie yi?e mé gè; pe fãri sîsien kâa gè pîne?, né kaara dîi pe sî yaju?u seri gè nê kpúu gè, pe- pìye cò pe pîne cú?wɔ né tètii kele gîli kiyè pîne né cepɔrigɔ ní gè?.»^p

²⁶ Ki kpienduu gè a Pɔli wi sí nàguɔɔ bálì kóri bèle, nê wii jíge nê ciile né pe ní, né ké Kulocelie Gbù?wɔsa?a* mé gè nê sèni ti juu nê tìe cenge gîi nàguɔɔ bálì pe jígemununo kakuɔɔ ti cî ga kúu dè^q dí pe sí pe yakɔnɔ kòn dè pe mieni nigbe nigbe wori dè.

Pe 'Pɔli cò wè Kulocelie Gbù?wɔsa?a nî gè

²⁷ Bà cɛnye kɔlisiin yi pèni nò bè nyi yè, a ki nyaa Azii ténime Zuufulo* bíli pe 'puu baa Kulocelie Gbù?wɔsa?a* nî gè né Pɔli nyaa wè, a pe 'sienne pe mieni lí?i bèle nê wâa Pɔli nê wè a pe 'wi cò, ²⁸ níe kòku?ulo wâari né jo: «Isirayeli* wuulo, ye- we suɔ ! Nàguɔ ñàà wi ñe, né wi tenmene náà wii ne kan?a tiere ti mieni nî dè: wii ne weli kùlo sienne né weli Fàn?a Kasebegele* túngu gèle né wi tenmene ní lè, né ti?e gâà ní gè Kulocelie Gbù?wɔsa?a gè. Wi ñ'nè cèni ki líe nê torigo né pèni jíin ná?a Kulocelie Gbù?wɔsa?a nî gè né Gireki sienne ní, nê tiawalidengege gâà kpí?ile gè bè tiewaaya?age tíele.»

²⁹ Ki nyaa bà pe cé kîni nê Turofiimi nyaa wè baa kâ?a nî gè, Efezi kâ?a wuu wè, né Pɔli ní wè, a pe 'ki nyaa nê jo dù?ɔ wire ní Pɔli wi 'pen baa Kulocelie Gbù?wɔsa?a* mé gè.

³⁰ A kâ?a ki mieni yè ne túngú ne mári, a sienne pe 'fè nê pen. A pe 'Pɔli cò wè nê wi píle nê yige Kulocelie Gbù?wɔsa?a* nî gè, á pe fali nê kòriyɔ tón yè. ³¹ Bà pe puu ne kàrigí bè wi kpúu wè, a tunduro 'ké baa kapiengbuɔnno kâfɔli kpuɔwɔ ti?e nî gè, nê sèni ti juu né jo dí kàgbaalige yè baa Zerizalemi* kâ?a ki mieni nî gè. ³² A wire fali nê kapiengbuɔnno páli torigo baa pe kúru gu peli né kapiengbuɔnno kâfɔlilɔ ní. Bà pe kèni kapiengbuɔnno kâfɔli kpuɔwɔ nyaa wè wi báan né kapiengbuɔnno ní bèle, a pe 'Pɔli ya?a wè bà pe puu ne wi kpúunri wè. ³³ Bà kapiengbuɔnno kâfɔli kpuɔwɔ wi pèni yiri wè, a wi 'Pɔli cò wè, né fali nê jo pe- wi puɔ né negejɔliyɔ siin ní; píra ñàà nî wè né wi yúgo né wi kenme ní bè, né gâa wi 'kpí?ile gè. ³⁴ A sienne pe mieni yè ne yékpu?ulo wâari ne pe wori nyu, wâa sienre sî puu nuro né wâa wori ní?. Bà kapiengbuɔnno kâfɔli kpuɔwɔ wi kèni ki nyaa wire sî je ga sienre taa bè lú?u kâfulogo gâà sun?wɔ nî bè gâa

^p21.25 Wéli baa 15.20.

^q21.26 Wéli baa Tór 6.13.

Pɔli wi 'kpí?ile gè, a wi 'jo pe- Pɔli kóri wè peri waa baa peli kapiengbuɔnnɔ kpáakpu?ɔ mé gè. ³⁵ Bà wi sèni tári ne yègí pe wíile gbìn?ene nē gèle, a ki 'jáa a kapiengbuɔnnɔ pe 'wi líe nè tugo wī, bà sienne pe puu ne fàá ne tóngi wi nē né ɲɔri ní dè. ³⁶ Ki nyaa sienne pe cé ta?a pe kúrugu níe yékpu?ulo wáari né jo: «-Wi kpúu ma yige baa !»

Pɔli wi 'juu sienni?eme yi?e mé gè

³⁷ Bà pe sèni je wi nyógo kapiengbuɔnnɔ kpáakpu?ɔ nī gè, a Pɔli wi 'juu né kapiengbuɔnnɔ kàfɔli kpuɔwɔ ní wè né wi ye: «M'bé gbè yakaa juu muɔ mé lé ?»

A kapiengbuɔnnɔ kàfɔli kpuɔwɔ wi 'wi ye: «Muɔ ne gireki sienre nyu lé ? ³⁸ Dù?ɔ muɔ sí bè? Ezipiti* kùlo nàguɔ ɲáà wori we 'lú?u cenyε nyáà nī yè, á pe 'jo dí wi nyénì nàgagbenine^r siramu?ɔ (4.000) sùguru nè yègε nè pe tórigo waamakulo* mé lè lé ?»

³⁹ A Pɔli wi 'jo: «Zuufuwo wī mi wè, Tarisi kà?a wuu mi yē, kàyi?eyi?εge bè?, Silisii ténime nī. Mi ne muɔ fien wī, ma tí mi- juu né sienne ní bèle.»

⁴⁰ Bà pe 'sienre ken dè wi mé wè, a Pɔli wi 'kò baa wíile gbìn?ene nē gèle né kiye yègε yè sienne mé bèle. A pe 'piiri sényi, a wi fali ne nyu né pe ní pe eburu sienre nī dè, né jo:

22

¹ «Mi siinyenine né mi tobilo, ye- lú?u mi mé, m'bé juu píra ɲáà nī wè bè mi yirime tiele juu lè yeli mé.»

² Bà pe kénì wi nyaa wi nyu né pe ní pe eburu sienre nī dè, a pe né sómigo nè piiri níe lúru, a Pɔli wi 'jo: ³ «Zuufuwo wī mi wè, Tarisi kà?a mé pe 'mi sii, Silisii ténime nī. Ná?a Zerizalemi* kà?a gáà kire sí nī mi 'lie, ne n'ne pénì puu Gamaliyeli^s pìtenmewe a wi 'mi tenme cèngε weli tobilo pe Fàn?a Kasebegele* nē gèle. Mi yé mīe ken nè lá?a Kulocelie kele mé gèle majo bè yeli ye mīeni tíele bèle pàngε gè. ⁴ A sien ó sien cé puu Zezi koligo* gáà nī gè, mi nê cé wu?ɔgo ta?a ki sien nē wè a ki cénì sèni nyaa bè sien kpúu wè. A mi 'pàli puɔ nè sèni le kasuulo nī, nàguɔɔ, nè ki celile pínε bèle?. ⁵ Kacuɔnrilo* kàfɔli tíime wè né liele gboli ni mīeni ní lè, pe bé gbè ki juu bé jo kányi?ε gī dí peli mé mi cé pénì sebe caa wè nè sèni ken we siinyenine Zuufulo* bíli bíele baa Damasi kà?a mé gè, gii ki bé tí a mi cé sèni téngefɔlilo bíli nyaa baa bèle, mi gbè pe cò bè puɔ bé sí

^r21.38 Wéli baa 5.36.

^s22.3 Wéli baa 5.34.

pe kóri bè pen Zerizalemi kà?a mé gè pe- pa wu?ɔɔ ta?a pe nē.

Pɔli wi 'ki tìe meni wire 'ténge nè síe wè

⁶ «Bà sí mi 'Damasi kà?a koligo líe gè ne waa wè, bà mi sèni je de nògí kà?a nē gè, cenge ní gè nyùgo lèlè nī nī lè, cèri 'sì?ere a kpìenme páà 'fuu nè tìgi nyì?ene nī lè, nè càanna kpu?ɔ nè mi mà?a nè su?u. ⁷ A mi 'tìgi nè tuu dàala nē lè, a mi 'juumɔ páà lú?u a pi 'jo: «Sɔli, Sɔli, gáa nē muɔ ne mi wu?ɔ ?»

⁸ A mi sí 'siennugoro ken dè né jo: «Kàfɔli, ñáasièn wī ?»

A wi 'mi ye: «Mi wī, Zezi wè, Nazareti* kà?a wuu wè, mi muɔ ne wu?ɔ wè.»

⁹ Bili pe 'puu né mi ní bèle, a pe 'kpìenme nyaa bè; juumɔ báà sí mi yé lú?u bè, peli sì cé pire lú?u?. ¹⁰ A mi sí 'wi yúgo: «Kàfɔli, gáa mi yeli bè kpí?ile ?»

A Kàfɔli wi 'mi ye: «Yè mari waa Damasi kà?a mé gè; pe báa muɔ tìe kele gílì mieni gēle baa ne muɔ siri muɔ- ke kpí?ile gè.»

¹¹ Bà sí kpìenme báà pi cé mi fùn, miì cé ñ'nè puu ne nya?a wè, a mi kobinenyenine pe 'mi cò kɔli nē nè jíin Damasi kà?a nī gè.

¹² Nàguɔ wáà 'puu baa pe puu ne wi ye Ananiyasi. Wi puu ne Kulocelié kele gbù?ɔrɔ gèle, níe Fàn?a Kasebegele koligo tári gè. Zuufulo* bílì mieni pe 'puu baa kà?a nī gè, pe puu ne Ananiyasi wi míetan?a yeri. ¹³ A wi 'pen mi kúrugú nè pèni yéri mi táanni né mi ye: «Mi siinyeni Sɔli, mi 'jo mari nya?a.» Tienugo nī gè a nyapigele ke fali nè múgu mi nē, a mi 'wi nyaa. ¹⁴ A wi 'jo: «Weli tobilo pe Kulocelié wi 'muɔ nyíene nè kòn ma ki cén gii gī wire nyéni kaala lè, ma wire Siensinwe cén wè, ma wi sienre lú?u dè wire tíime nyuo nē. ¹⁵ Ki nyaa muɔ bága pa puu wi wori ti juufɔli wè sienne pe mieni mé bèle, gii muɔ nyaa gè né gii muɔ 'lú?u gè. ¹⁶ Píra ñáà nī wè, gáa sí muɔ ne siri ? Yè ma muɔ batemi* kpí?ile wè, ma miè jíge ma ciile, dí muɔ kapi?ile ke sí lá?a a muɔ wi 'mí?e kire yakuo yeri gè.»^t

Pɔli wi 'ki juu meni Kàfɔli wi 'wire tun kùlogolo kálì wuulo mé bèle

¹⁷ «Bà mi kénì kɔli nè ké Zerizalemi* kà?a mé gè, làa nē mi puu ne Kulocelié náari wè baa Kulocelié Gbù?ɔrɔsa?a* nī gè, a Kulocelié wi kénì kaala láà tìe mi nē kenme páà nē.

¹⁸ A mi 'Kàfɔli nyaa wè.

A wi 'mi ye: «Te fiélé ma yiri Zerizalemi* kà?a nī gè, á kire laa bà muɔ 'mi wori juu dè nè yige mme gè, piyè je yéri ti nē?.»

^t22.6-16 Wéli baa 9.2-19.

¹⁹ A mi sí jo: «Kàfòli, peli tíime nyénì ki cén mi mi puu ne waa tenmezaaya mé yè ne téngefòlilò cògí bèle ne nyógi kasuu nī wè níe pe kpúonri wè. ²⁰ Nè píne bà pe cé Ecienni kpúu wè, muo wori ti juufòli wè, mi 'puu baa ki cenge gè, a mi 'fàri né pe ní bàli pe cé wi kpúu wè; mi tíime ce mi cé pe bururo suo dè nè cò.»^u

²¹ A Kàfòli wi sí jo: «Yiri bile ná?a gè, mi je muo tun li?i kùlogolo káli wuulo mé wī.» »

Pòli wi 'ki juu dí wire yē Wuròmiyé wuu

²² Sienni?eme pi puu ne Pòli wi sienre lúru dè nè taa a wi péni dàa juu dè. Kire lèlè nī lè a pe 'kòku?ulo wáa né jo: «Ŋàa kpúu wè ma yige bile duniya nī wè ! Wii yeli púlo bè kò sii nē? !»

²³ Bà pe puu ne kòku?ulo wáari gèle, níe pe bururo fòlilo dè ne cáanri dè, níe cúbugo yègí gè ne wáari náame gè, ²⁴ a kapiengbuonno kàfòli kpuowò wi kénì jo pe- Pòli kóri wè pe nyógo baa pe kpáakpu?ò ki laame nī bè, pe sí wi kpúon né sápile ní, pé wi yúgo kori ŋí nē sienne piyē ne kpáala mme gè. ²⁵ Bà pe 'wi puo né jeri wi kpúonri wè, a Pòli wi 'juu né kapiengbuonno dabataan kàfòli ní wè ñaa wi 'puu baara nē dè ki cenge gè, né wi ye: «Ki yeli lé yeli Wuròmiyé wuu* kpúon lé, bè sí ki taa yeli sì wi kàyu?u juu gè lé?»

²⁶ Bà kapiengbuonno dabataan kàfòli wi 'sienre dáa lú?u dè, a wi 'ké nè sénì ti juu pe kàfòli kpuowò mé wè né wi ye: «Je we yé je pùnuni wī tiele náà nī lè; nàguo ñàà wè, Wuròmiyé wuu wī.»

²⁷ A kapiengbuonno pe kàfòli kpuowò wi koli nè péni Pòli yúgo wè né jo: «-Ti juu mi lú?u wéli, Wuròmiyé wuu* wī muo wè lé?»

A wi 'jo: «?aan.»

²⁸ A kapiengbuonno kàfòli kpuowò wi 'jo: «Mi wè, wali nì?ege mi 'sàri né né gbèn nè kò Wuròmiyé wuu wè.»

A Pòli wi sí wi ye: «Mi wè, mi sí sii Wuròmiyé wī sī.»

²⁹ Fáari fáari, bìli pe yé je wi kpúon sápile ní lè dí wi sí juu wè, a pe 'wi ya?a. Kapiengbuonno kàfòli kpuowò wire wè, a fíere yè ne wi cògí, bà wi kénì ki nyaa Wuròmiyé wuu* wire yé cò nè puo wè.

³⁰ Ki kpienduu gè, kapiengbuonno kàfòli kpuowò wi puu ne caa bè kányi?e ki mieni cén, gii nē Zuufulo* pe puu ne Pòli túngu wè. A wi 'negejoliyo yige yè wi mé kiyè nē yè, píra ñàà nī wè né sí kacuonrilò* kàfòlilò yeri bèle peli né Zuufulo pe kàyu?ujuulo gboli*

^u22.20 Wéli baa 7.58.

wuulo pe mieni ní bèle a pe 'piye pínε, né sí Pɔli kóri wè nè sèni wi yérige baa yi?ε mé gè.

23

Pɔli wi 'wi sienre sómigo dè nè juu kpolilo mé bèle

¹ A Pɔli wi 'nyapigele le gèle Zuufulo* kàyu?ujuulo gboli* wuulo nī bèle nè pe wéli, né jo: «Mi siinyenine, mi 'mi sii tán?a wè né funviige ní Kulocelie yi?ε mé gè fúo nè péni nò pàngε gè.»

² Kire lèle nī lè, Ananiyasi wè kacuɔnrilo* kàfɔli wè a wi 'jo pe- Pɔli kpúɔn wè nyuo nē gè, bìli pe 'puu baa wi táanni yérile bèle.

³ A Pɔli wi sí wi ye: «Kulocelie bága muo kpúɔn bínε, bà muo yē funlarigefɔli^v wè. Muo 'ténì né jo muo je kàyu?u juu mi nē bè yeli né Fàn?a Kasebegele* ní gèle, nè sí ki taa muo nyénì Fàn?a Kasebegele ke kafunno kpí?ile bà muo 'mi kpúɔn wè.»

⁴ Bili pe 'puu yérile wi táanni bèle a pe 'jo: «Nè jo gáa ? Kulocelie kacuɔnrigbuɔwɔ wire mé muo ne dàa nyu dè ne kan?a mme gè lé ?»

⁵ A Pɔli wi sí pe ye: «Mi siinyenine, mi sì cé ki cén? ga kacuɔnrilo kàfɔli* wire wí?, á kire laa wè Kulocelie siensebere* ti 'ki juu né jo:

Fǎga siencu?ɔɔ juu bè wáa muo kùlo sienne pe kàfɔli mé wè?.^w

⁶ Bà sí Pɔli wi cé ki cén dí kàyu?ujuulo gboli* ni 'puu, tɔlaga káà, Sadusienne*, tɔlaga káà, Farizienne* bèle, a wi 'juu kpu?ɔ kàyu?ujuulo gboli ni yi?ε mé gè né jo: «Mi siinyenine, Farizien wī mi wè, mi siivɔlilɔ bèle Farizienne bìele. Sòngirɔta?adi?ε yē mi mé a mi 'ténge ki nē kúbilo pe bága nyé yiri, kire kenme nē kàyu?u gáà kiī ne nyu nē pàngε gè.»

⁷ Bà Pɔli wi 'sienre dáà juu dè, a ti 'kàgbaalige yège Farizienne né Sadusienne* sun?ɔmo nī bè, a gboli ni 'tíla. ⁸ Ki nyaa Sadusienne peli 'jo dí kúbilo nyéyirile wè baa?, nè pínε dí nyi?ene tundunminɔ wè baa?, pile wori wè baa?; Farizienne peli sí yē ne tóri né ti mieni ní dè. ⁹ Kàgbaalige ki t̀ni nè puu kpu?ɔ.

^v23.3 *muo yē funlarigefɔli* Gireki sebere nī dè sienre ti kásiile nī; ti 'jo «gungo gáà pe 'fári fiige gè». Kire 'jo laama piī karibe, á pe sí kpàn?a kpí?ile wè bè yacènge tíele.

^w23.5 Wéli baa Yir 22.27.

A Kulocelie sienre sebecénmine* pàlì kénì yè nè yéri, Farizienne gboli wuulo pe 'puu, nè juu gbèngé né jo: «Weli sì tuudiele yafien nyaa nàguo ñàà nē wè?. Dù?o pile láà ni 'juu né wi ní yo, á kire laa dù?o nyì?ene tundunwo wáà wi 'juu né wi ní yo, we 'cén lé?»

¹⁰ Bà kapiengbuonno kàfòli kpuowò wi kénì kàgbaalige nyaa gè kàa 'fàri ki nē gè, a fiere 'wi cò, pe fàga ga de Pòli pìle wè pìye mé?, bè wi pìle bè sulugu?. A wi sí kapiengbuon tògo káà tórigò pe- sa wi suò pe mé pe wi tórigò kapiengbuonno pe kpáakpu?ò mé gè.

¹¹ Ki kpienduu pìlige nī gè, a Kàfòli wi sèni yiri Pòli kúrugu wè, nè wi ye: «Mìe liri ! Kenme bì nē muò 'mi wori juu dè nè yige Zerizalemi* kà?a nī gè, ma sa ti juu bè ma píne Wurómi* kà?a mé gè.»

Zuufulo pe 'nyuo le Pòli nē wè bè wi kpúu

¹² Bà kpienme pi 'yè nè tuu bè, a Zuufulo* pe 'nyuo píne, nè kàli né jo a peli sì Pòli kpúu wè?, peli fã lu?ò gbuo? bé né ga jo bè lii?. ¹³ Bàli pe cé ki dúu ñàà le wè, pe cé tóri sienne togosiin nē. ¹⁴ A pe 'ké kacuonrilò kàfòlilò kúrugu bèle, peli né liele ní bèle, nè sèni pe ye: «Weli nyèni kàli ki nē, né jo weli sí lii?, weli sí lu?ò gbuo?, fúò macen weli 'Pòli kpúu wè. ¹⁵ Kire nē yeli míeni bèle, ye- sienre píne dè, yeli né kàyu?ujuulo gboli* wuulo ní bèle, ye- sa wi náari kapiengbuonno kàfòli kpuowò mé wè, wi- wi tórigò ná?a yeli mé; yeli je pa wi kele si?e gèle bè wéli. Weli bèle weli nyèni gbòbori nè kúò bè wi kpúu ná?ane wi- nò ná?a wè.»

¹⁶ A ki nyaa Pòli wi nàa piige cé kpìlikpili ñàà wi sienre lú?u dè. A wire 'ké baa kapiengbuonno kpáakpu?ò mé gè nè sèni ki sienre juu dè Pòli mé wè. ¹⁷ A Pòli wi sí kapiengbuonno dabataan kàfòli wáà yeri, nè péni wi ye: «Sienre yē ná?a nàgabile náà mé lè bè juu kapiengbuonno kàfòli kpuowò mé wè; -wi kóri mari waa baa wi kúrugu.»

¹⁸ A kapiengbuonno dabataan kàfòli wi 'nàgabile kóri lè nè sèni yiri kapiengbuonno kàfòli kpuowò kúrugu wè, né wi ye: «Kasuulewe wè Pòli wè, wi 'jo mi nàgabile náà kóri lè mi de báan ná?a muò mé, dí sienre yē wi mé bè juu muò mé.»

¹⁹ A kapiengbuonno kàfòli kpuowò wi 'nàgabile cò lè kòli nè ké larige nī, nè sèni wi yúgo: «Díi dí baa muò je juu m'mé?»

²⁰ A wi 'jo: «Zuufulo* pe 'nyuo píne bè pa muò ye mbàn?a ma Pòli tórigò wè baa kàyu?ujuulo gboli* mé lè, bè ki kpí?ile peli je sa wi kele sómigo gèle bè si?e wī. ²¹ Fã tí pe- muò buòri né tire ní? ! Piyē baa nè tóri sienne togosiin nē, pe 'làri ne wi siri baa koligo nē gè. Pe 'ki kàli né jo peli sí lii?, peli sí lu?ò gbuo?, fúò macen peli 'Pòli kpúu wè

wī. Bà kii ñò wè, pe 'gbòbori nè kúo, muo nyasienre tire pe siri.»

²² A kapiengbuonno kàfòli kpuɔwɔ wi 'nàgabile tórigo lè, né sí ti juu nè gbèngɛ wi nē, né wi ye wi fãga ti juu sien mé?, dàa wi 'juu wire mé dè?.

Pe 'Pɔli tórigo wè fàn?afòli Feliisi ti?e nī

²³ A kapiengbuonno kàfòli kpuɔwɔ wi fali nè kapiengbuonno dabataan kàfòlilo siin yeri nè pèni pe ye: «Ye- kapiengbuonno sirakeli (200) gbòbori ye ya?a Sezare kà?a kárimɛ, né suɔnfɛbile togotaanri né kpɔrigɔ, né sandaliyɛfòlilo sirakeli (200); pe- gbòbori pe ya?a pìlige nī síne lègɛle mé gèle. ²⁴ Ye- suɔnyɔ míeni gbòbori yi- Pɔli líe wè wi- ké yanyige nē kùlofòli Feliisi ti?e nī, kùlofòli wè.»

²⁵ A kapiengbuonno kàfòli kpuɔwɔ wi 'sienre sɛbe nè tórigo, né jo:

²⁶ «Mi ne muo síeri Feliisi, kpu?ɔɔ yeli muo nē, muo wī kùlofòli wè. Mi wè Kulodiwusi Lisiyasi wè, mi mi nyéni muo síeri.

²⁷ Nàguo ñáà wè, Zuufulo* pe 'wi cò. Pe puu ne gbòborí bè wi kpúu wī, a mi sèni yiri né kapiengbuon tògo ní, nè wi suɔ pe mé. Ki nyaa mi cé kèni ki lú?u dí Wurɔmiyé wuu* wī. ²⁸ Mi sí puu ne caa bè ki cén gíi nē pe cé wi pari, kire nē a mi sí wi tórigo baa pe kàyu?ujuulo gboli* mé lè. ²⁹ Mi sí ki nyaa gíi nē pe wi pari wè, kire yē peli Fàn?a Kasɛbɛgɛle* koligo wori dī, né kire liɛle yige baa, wi kàyu?u kii kire juu? pe- wi le kasuu nī wè?, bé né ɛ ga jo wi yeli né kpúumɔ ní wè?. ³⁰ Bà sí mi kèni ki cén dí dúu pe 'le nàguo ñáà nē wè níe wi siri wè, a mi sí ne caa bè wi tórigo baa muo mé fáari fáari, né sí wi parifòlilo ye bèle pe sa wi parigɔri juu wè baa muo mé.»

³¹ Bà tunduro dáà ti 'ken kapiengbuonno mé bèle, a pe 'Pɔli kóri wè pìlige nī nè ké né wi ní fúo Antipatirisi kà?a mé. ³² Ki kpìenduu gè a pe 'wi ya?a suɔnfɛbile mé bèle a pe 'ké né wi ní, né koli nè pen kapiengbuonno kpáakpu?ɔ mé gè. ³³ Bà pe sèni jíin Sezare kà?a nī gè a pe 'sɛbe ken wè fàn?afòli mé wè né sí Pɔli tiè wè wi nē. ³⁴ A fàn?afòli wi 'sɛbe wi sienre wéli dè, né kèni pe yúgo ténime bíi wuu wī Pɔli wè. A pe 'wi ye Siliisi ténime wuu wī.

³⁵ A wi 'Pɔli ye wè: «A muo parifòlilo pe kèni pen bèle m'bé sienre ken dè muo mé.» A wi fali nè jo pe- sa Pɔli ténge wè kùlofòli Erodi saakpu?ɔ* mé gè.

24

Zuufulo piyē ne Pɔli kàyu?u nyu gè fàn?afòli Feliisi ti?e nī

¹ Cenye koguno 'tóri kire kàdu?ume gè, a Ananiyasi wè, kacuɔnrilo* kàfɔli wè, a wi 'pen baa né liele páli ní, nè fàri nàguɔ wáà nē wi cé juu macen wire cé pen bè pa sienre cáan dè Pɔli nē wī,^x pe puu ne wi ye Terituliisi. A ki sienne bálì pe sèni kàyu?u cáan Pɔli nē wè baa fàn?afɔli ti?e nī gè.

² Bà pe 'Pɔli yeri wè nè pènì téngɛ wè, a Terituliisi wi fali ne séli ne nyu ne sienre kíri dè ne tari Pɔli nē wè, né jo: «Weli fàn?afɔli Feliisi, muɔ fàn?a nē gè, né muɔ kpí?ilejènme kenme nē bè, kele sáa yi?e kùlo nī lè, a sienne pe 'kò yanyige nē kpu?ɔ.

³ We kàfɔli, kpu?ɔɔ ti yeli muɔ nē, weli 'muɔ kacèngɛ cén gè tiere ti mieni nī lègɛle ke mieni nī, weli ne muɔ síeri ne muɔ kan?a barige nē. ⁴ Bè sí sienre ya?a dè ti- puu weride mi fá ní ga muɔ cò déngɛ bè mɔgɔ wè, mi ne muɔ fien ma líiye cáan ma lú?u weli mé cè, majo meni weli 'muɔ cén muɔ fungo ki 'nyuɔ gè.

⁵ Ki nyaa nàguɔ ñàà wè, weli 'ki ci?ige nè nyaa wī bè yaabiime tíele. Wī ne Zuufulo pe mieni sùguru ne yègí duniya tiere nī dè; Nazaretiyé wuulo gboli^y ni yiɛginiwe wáà cè wī. ⁶ Wi yé cénì sori nè je Kulocelié Gbù?ɔɔdi?e nú?ɔ gè, a weli sí wi cò. [

⁷ Kapiengbuɔnnɔ kàfɔli wè Lisiyasi wè, wire wi 'wi píle nè suɔ weli mé fàn?a nē.] ⁸ A muɔ tíime kénì wi yúgo wè, muɔ bé ti nyaa, gíi nē weli ne wi túngu wè.»

⁹ A Zuufulo* pe 'ta?a sienre dáà nē dè, nè jo dí bè ti yē.

Pɔli wi 'wi wori juu dè fàn?afɔli Feliisi yi?e mé gè

¹⁰ A fàn?afɔli wi sí sienre ken dè Pɔli mé wè né jo wi- juu. A Pɔli wi 'jo: «Mi 'ki cén ki 'yi?ele nyuɔ kúɔ, muɔ wī ma nyéni kùlo náà ni kàyu?u nyu gè; kire nē m'bé mi wori juu dè bè lá?a káaliye fùn, bè mi yirime tiele tìe lè. ¹¹ Muɔ tíime muɔ bága ti nyaa, kiì fie tóri cenye kie né siin nē?, bà mi 'ké Zerizalemi* kà?a mé gè nè sèni Kulocelié gbù?ɔɔ wè. ¹² Sien sì kénì mi nyaa mi ne nyu ne kíí né wàa ní? baa Kulocelié Gbù?ɔɔsa?a* mé gè?, sien míeni sì fie mi nyaa mi ne sienne sùguru bèle ne yègí tenmezaaya nī yè?, bé né ga jo kà?a nī gè?. ¹³ Sienne bálì bèle, dàa pe nyu ne tari mi nē dàa dè, piyě gbè ti yáari ceri wè?. ¹⁴ M'bé sí mi wori juu dè bè lá?a muɔ mé. Zezi Koligo gè, gàa sienne pe 'jo kojèngɛ bè? gè, kire nī mi yē, ne Kulocelié gbù?ɔɔ wè, weli tobilo pe Kulocelié wè, né sí téngɛ sienre díi mieni Misa Fàn?a Kasebɛgele* ke 'tìe gèle, né kele gílì gíele baa sebegele

^x24.1 Ki nyaa bà Zuufulo piyè cé Wurɔmiyé wuulo kele cén? gèle, a pe sí wàa caa, ñàa wi 'sienre cén dè né kùlo kele ní gèle, wire wi 'puu Terituliisi wè.

^y24.5 A ki 'juu mme gè né jo Nazaretiyé wuulo gboli lè, téngɛfɔlilo pe yerigenme pàà bī.

Kulocelie sienjuuliele pe 'sebele nī bèle. ¹⁵ Sòngirɔta?adi?e yē m'mé Kulocelie nē wè, nè pīne ki sòngirɔta?adi?e kīi pe mé peli tíime bàli bèle, nè téngé ki nē dí kúbilo pe siencènmine bèle né pe sienpiile ní bèle, pe bága koli bè nyé. ¹⁶ Kire nē mi ne mīe cì?ilé mi fungo ki- puu cìilige Kulocelie yi?e mé gè né sienne pe mīeni yi?e mé gè.

¹⁷ Yi?ele nì?egele 'tóri kire kàdu?ume gè, a mi koli nè pen Zerizalemi* kà?a mé gè nè pèni kpu?ɔɔ kpí?ile né wali ní mi kùlo wuulo mé bèle, né sí yakɔnrɔ kòn Kulocelie mé wè. ¹⁸ Kire mi puu ne kpín?ini á pe sèni mi nyaa baa Kulocelie Gbù?ɔɔsa?a* nī gè, a mi 'mi jígem ununɔ kakuɔɔ kúɔ dè; sienni?ene sì puu baa?, bé né ce ga jo kàgbaalige?.

¹⁹ Nè sí ki taa, Zuufulo* páli 'puu baa, Azii ténime wuulo pe 'puu, mi 'ki nyaa majo peli pe cé yeli bè puu ná?a gè bè gbè kàa juu muɔ yi?e mé gè bè mi parige ki wori nē dè, a ki yē yakaa yē baa pe- mi pari ki wori nē dè wè. ²⁰ A kire laa wè, sienne báli bèle, pe- ki juu wéli, gíi pe 'nyaa kaparile lè mi koli mé gè, bà mi 'puu baa kàyu?ujuulo gboli* yi?e mé gè ? ²¹ Sienti?e nigbe mi cé juu, dù?ɔ kire kenme nē pe 'mi pari. Ki 'nyaa mi cé yè nè yéri pe yi?e mé gè né ti juu kpu?ɔ né jo: «Kúbilo pe nyéne wori dáà mi 'juu dè, kire kenme nē yeli ne kàyu?u nyu mi nē pànge gè.» »

²² Feliisi wire cé sí Zezi Koligo* cén gè cènge, a wi 'kàyu?u cenge sì?ere gè, né sí pe ye: «A kapiengbuɔnnɔ kàfɔli kpuɔwɔ wi kénì tìgi ná?a wè, Liisiyasi wè, m'bé né gbè kàa juu yeli kàyu?u ki sienre nī dè.» ²³ A wi 'kapiengbuɔnnɔ dabataan kàfɔli ye wè wi- Pɔli le wè kasuu nī wè, wi sí ki ya?a ki- puu mé yórigɔ, wi fã cíi? a wi wuu wáà je sa yakaa kpí?ile wi mé wè?.

Fàn?afɔli Feliisi wi 'yúgogolo wáa Pɔli mé wè téngéle koligo wori nē dè

²⁴ Cènye yáà kénì tóri yè, a Feliisi wi 'pen wire né Durusiili, wi cuɔ wè, Zuufuwo wi 'puu. A wi 'tun a pe sèni Pɔli kóri wè baa kasuu nī wè, nè pèni wi wori lú?u dè dàa ti 'puu wi mé bè juu téngéle wori nē dè Zezi Kirisi* nē wè. ²⁵ Bà Pɔli wi sienre séli dè nīe ki nyu dí sien yeli bèri sínme koligo tári wè, né muɔ sien ma jáa ma mīe cò wè, dí kàyu?u káà ne we siri wè, a ti 'fíere cò Feliisi nē wè, a wi 'Pɔli ye wè: «Ti bé yeli bè pànge gè; te waa, a mi kénì lèle láà taa m'bé muɔ yeri.»

²⁶ Wi puu ne sòngí ne pīne nè jo dù?ɔ Pɔli wi bé wali ken wire mé, kire kenme nē wi puu ne wi yeri ne báan túɔn túɔn né báan ne nyu né wi ní.

²⁷ Yi?ele siin kénì tóri gèle, a fàn?afɔli wáà 'tèni fàn?a nē gè nè Feliisi wi larige líe gè, pe puu ne wi ye Pɔrisiyusi Fesitusi. Wire puu ne caa bè mí?e taa Zuufulo* mé bèle, a wi sí Pɔli ya?a wè tónwɔ baa kasuu nī wè.

Pɔli wi 'jo wire kàyu?u ki yeli bè sa juu kùlofɔgbuɔwɔ Sezari ti?e nī

¹ Bà Fesitusi wi téni fàn?a nē gè Zude* ténime nī bè, cenye taanri tóri kire kàdu?ume gè, a wi 'yiri Sezare kà?a nī gè nè ké Zerizalemi* kà?a mé. ² A kacuɔnrilo* kàfɔlilo bèle né Zuufulo* pe lielé ní bèle, a pe 'pìye pínε nè sèni kírì ne tari Pɔli nē wè. ³ A pe 'Fesitusi ye wè wi- nyuɔ peli nē wi- Pɔli tórigo wè baa peli mé Zerizalemi kà?a mé gè peli sa wi kàyu?u juu gè. Ki nyaa pe puu ne caa bè sa Pɔli kpúu wè koligo nē wī.

⁴ A Fesitusi wi sí pe ye dí Pɔli wiī baa kasuu nī Sezare kà?a mé, dí wire sì je mɔgɔ?, wire tíime ne waa baa. ⁵ Né sí pe ye: «Bìli bìele yeli nī yiεginine bèle, yeri báan we- ké ye sa yeli wori juu dè nàguɔ ɲàà nē wè, kaala nī yeli nyaa wi 'kpí?ile ni sīen lè?»

⁶ A Fesitusi wi 'kò baa né pe ní kii tóri cenye kataanri nē?, a kire laa cenye kie, né kúo né ké Sezare kà?a mé gè. Ki kpìenduu gè a wi 'sèni téni kàyu?ujuufɔli kácun?ɔ nē gè, né jo peri báan né Pɔli ní wè. ⁷ Bà Pɔli wi sèni yiri wè, Zuufulo bíli pe cé kón Zerizalemi* kà?a mé gè nè pen bèle, a peli 'yéri nè wi mà?a nè su?u níε kele ni?εgele sìpi?ile nyu ne tari wi nē, nè sí ki taa piyè yé je gbè ki sienre ti yáari ceri wè?

⁸ A Pɔli wi sí wi juumɔ juu bè, nè ki tìε dí wire sì kapuunninɔ kpí?ile Zuufulo pe kajuudi?ele nē gèle?, nè pínε wire sì yakaa kpí?ile sìpi?i Kuloceliε Gbù?ɔrɔsa?a* nē gè?, wire sì kakoligo kpí?ile kùlofɔgbuɔwɔ* nē wè?, Sezari* wè.

⁹ Fesitusi wi sí puu ne ki caa bè Zuufulo* pe kanɛdaanna kpí?ile, a wi sí Pɔli ye wè o: «Muɔ bé fɔli lé bè ké Zerizalemi* kà?a mé gè lé, mi sa muɔ kàyu?u juu gè baa kire ti?e nī lé?»

¹⁰ A Pɔli wi sí wi ye: «Mi yē ná?a yériwe nè kúo kàyu?ujuudi?e nī gè kùlofɔgbuɔwɔ Sezari* wi yi?e mé gè, bile mi kàyu?u ki bé juu. Mi sì tán?a nè jíin Zuufulo* mé bèle kaala láà fáala nī?, muɔ tíime muɔ nyénì kire cén cènge. ¹¹ A ki yē mi nyénì kaala kpí?ile ni sīen lè?, a ni 'yeli né kpúumɔ ní wè, mi sì cíi? pe- mi kpúu wè?. A ki sí nyaa dii pe nyu ne tari mi nē dè, ti wè kányi?e? wè, sien fã mi le pe kiye nī ye nyùgofun?. Mi ne ki caa mi kàyu?u ki- sa juu kùlofɔgbuɔwɔ Sezari* ti?e nī.»^z

¹² A Fesitusi wi 'ké nè sèni wi yerifɔlilo nyaa bèle a pe 'juu; píra ɲàà nī wè á wi pénì

^z25.11 Ki nyaa a sien cé puu Wurɔmiyé kùlo wuu wè, a pe 'kàyu?u juu sien nē wè, á sien wi 'ki nyaa kàyu?u kii juu nè wi fungo nyígi gè, larige 'puu sien mé wè wi- ki juu bé jo pe sa wire kàyu?u juu gè Wurɔmiyé kùlofɔgbuɔwɔ ti?e nī gè.

Pɔli ye wè: «Muɔ túʔu jo kùlofɔgbuɔwɔ Sezari* wi yeli bè muɔ kàyuʔu juu gè lé ? Ao, baa muɔ bé sí ké !»

Pe 'ké né Pɔli ní wè kùlofɔli Agiripa tiʔe nī

¹³ Cɛnye yàà kénì tóri yè, a kùlofɔli Agiripa* wi 'ké wire né Bereniisi, bàa Fesitusi síeri wè baa Sezare kàʔa mé gè.

¹⁴ Bà ki nyaa pe cé kò baa nè mɔɔ wè, a Fesitusi wi sí Pɔli wori juu dè nè tiè kùlofɔli nē wè, né wi ye: «Nàguɔ wáà yē bile, Feliisi wi cé wi tón nè yaʔa náʔa kasuu nī. ¹⁵ Lèlè nī nī mi 'puu baa Zerizalemi* kàʔa mé gè, a kacuɔnrilo* kàfɔlilo bèle né Zuufulo* pe liele ní bèle, a pe sɛnì yiri né ki nàguɔ wi sienre ní dè, a pe 'jo dí fúɔ ki yeli kàyuʔu ki-tuu wi nē wī. ¹⁶ Mi sí cé pe ye dí weli Wurɔmiyé wuulo mé bèle, ki wè kpínʔiniʔ, bè kàyuʔu juu sien nē círacira wèʔ, dí ki sí nyaa sien wīl wi juumɔ juu bè wi parifɔlilo pe yiʔe mé gè wèʔ, bè ki tiè a ki yē wi yirime yē baa sienre nī dèʔ. ¹⁷ A pàli sí pen né mi ní náʔa Sezare kàʔa mé gè. Mi sì kele yaʔa gèle a ke mɔɔʔ; ki kpìenduu gè, a mi sí fali nè sɛnì ténì kàyuʔujuudiʔe kácunʔ nē gè, né tí a pe 'pen né nàguɔ ní wè. ¹⁸ Wi parifɔlilo piyè kénì siensinre juuʔ dìi ti gbè nè nyaa kapiile wori dèʔ, majo meni mi puu ne ki sòngí gèʔ. ¹⁹ Gīi yákuɔ nē pe cé wi pari wè, kire nyaa peli tíime Kuloceliè caagoligo sienre ti 'puu, né sien wáà wori ní, pe wi ye Zezi; wi 'kùu á Pɔli wire sí jo dí wīl sìi nē. ²⁰ A mi 'còri kire tiele náà nī lè, miì n'è ki cén gīi m'bé juu gèʔ. A mi sí Pɔli yúgo wè a ki yē wi bé fɔli bè ké kàʔa mé kàyuʔu ki- sa juu baa kire tiʔe nī. ²¹ Pɔli wi sí cé cíi né jo wire kàyuʔu ki yeli bè sa juu kùlofɔgbuɔwɔ* tiʔe nī. Kire nē a mi sí tí a pe 'wi tón nè yaʔa baa kasuu nī wè, sɛni né mi ga wi tórigo kùlofɔgbuɔwɔ Sezari* tiʔe nī gè.»

²² A Agiripa* wi 'Fesitusi ye wè o: «Mi míeni wè, mi ne caa bè lúʔu nàguɔ n̄àà mé wè !» A Fesitusi wi 'wi ye: «M'bànʔa gè muɔ bé lúʔu wi mé.»

²³ Ki kpìenduu gè, a Agiripa* wè, né Bereniisi ní wè, a pe sɛnì jíin kàyuʔujuudiʔe nī gè né pe nàbuɔɔ yere ní dè; kapiengbuɔnɔ pe kàfɔlikpolilo pe 'puu né pe ní, nè fàri kàʔa ki yiʔeme sienne nē bèle. A Fesitusi wi 'tunduro tórigo a pe sɛnì Pɔli cò wè nè pen.

²⁴ A Fesitusi wi pɛnì sienre líe dè né jo: «Agiripa*, muɔ wī kùlofɔli wè, né yeli ye mieni bèle náʔa né weli ní bèle, nàguɔ n̄àà yeli ne nyaʔa n̄àà wè: Zuufulo* pe mieni bèle Zerizalemi* kàʔa nī gè, pe 'ké mi kúrugu nè sɛnì mi fiɛn, níe yékpuʔulo wáari né jo dí nàguɔ n̄àà wīl yeli bè kò sìi nēʔ; pàngɛ né ki pàngɛ, ki siennuro tire nē pe tíin. ²⁵ Mi wè, miì sí tiele nyaa wi nēʔ, gàa wi 'kpíʔile kakpuu wuʔu gèʔ. Bà sí wi 'jo wire ne ki caa wire kàyuʔu ki- sa juu kùlofɔgbuɔwɔ* tiʔe nī gè, baa mi ne caa m'bé wi tórigo. ²⁶ Mi sì sí

ki cén?, gii mi yeli bè sɛbɛ bè tórigo kùlofɔgbuɔwɔ mé wè wi wori nē dè?. Kire nē mi 'tí a pe 'wi yige ná?a ye mieni yi?e mé gè; muo míeni pa kàa juu ki nī muo wè, Agiripa*, muo wī kùlofoli wè, dí mi sí sienre táà cén bè sɛbɛ wi wori nē dè, a we kénì wi yúgo nè kúo wè. ²⁷ A kire laa wè, mi tóni nè ki nyaa nyùgo wè ki nē?, bè kasuulewe tórigo baa kùlofɔgbuɔwɔ* mé wè, dí ki sí nyaa gii nē pe 'wi pari wè ki sienre ti fã puu ciilide dè?.»

26

Pɔli wi 'wi juumɔ juu bè kùlofoli Agiripa yi?e mé gè

¹ A kùlofoli Agiripa* wi sí Pɔli ye wè: «Larige yē muo mé, ma muo juumɔ juu bè.»

A Pɔli wi 'kɔli yègɛ gè né sienre líe dè bè wi juumɔ juu bè. A wi 'jo: ² «Kùlofoli Agiripa*, muo wī kùlofoli wè, ki 'mi déni bà ki nyaa m'bé gbè mi juumɔ juu bè muo yi?e mé gè pàngɛ gè, kele gílì mieni nē Zuufulo pe 'mi pari bèle, ³ bà ki n'è cénì nyaa muo nyénì Zuufulo pe kali?ele ke mieni cén gèle né pe kacin?eme ní bè. Kire nē, mi ne muo fien wī, ma fungo nyígi gè má lú?u m'mé.

⁴ Bà ki 'líe baa mi nàgapunmɔ lèlɛ nī lè, Zuufulo* pe mieni nyénì kàa cén mi sii wi tán?agenme nī bè, meni mi puu nè síe mi kùlo wuulo pe sun?ɔmɔ nī bè Zerizalemi* kà?a nī gè. ⁵ Pe 'kire cén a ki 'mɔgɔ, nè pínɛ a pe je yéri ki nē bè ki juu gè, pe 'ki cén Farizienne koligo kire nī mi 'puu, kire gī weli Kuloceliɛ caagoligo kogbenge gè. ⁶ Pàngɛ gè pe sí mi yeri fàn?a ti?e nī gè bà ki nyaa mi 'mi sòngirɔ ta?a dè Kuloceliɛ wi nyafenige ki sienre nē dè, dàa wi cé juu weli tuuliele mé bèle. ⁷ Kire nyafenige gáà kire nē weli kùlo wuulo pe tuufɔduluyo kie né siin yi 'yi sòngirɔ ta?a dè, né sí gbènme le ne Kuloceliɛ gbù?ɔró wè pilige né cenvugo, ne ki siri wi nyafenige sienre ti- ga fori. Tire sí dī, Kùlofoli, mi parige nyùgo kire gī mme gè Zuufulo* mé bèle. ⁸ Gíi nē yeli ne ki sòngí nè jo kiĩ gbè kpí?ile? wè, Kuloceliɛ wi- kúbilo nyé bèle wè ?

⁹ Mi tíime ɲáà wè mi cé puu ne ki sòngí mi yeli bè kenme pi mieni kpí?ile bèri Zezi mí?e túngu gè, Zezi wè Nazaretiyé kà?a wuu wè. ¹⁰ Kire sí mi 'kpí?ile mi wè, Zerizalemi* kà?a mé gè. Nè yeli né fàn?a gū kacuɔnrilo* kàfolilo pe yé ken mi mé gè, a mi 'téngefɔlilo nì?ene cò nè tón kasuu nī, nè pínɛ a pe cé kàyu?u juu nè cáan sien ɲī nē bè wi kpúu wè mi nê cé wúo né pe ní. ¹¹ Nè kire liele yige baa, lègɛle sáa nī, mi puu ne tòrí tenmezaaya yi mieni nī yè ne téngɛfɔlilo kan?a bèle pe pe wu?ɔ, níe pe còrí fàn?a pe- yiri Zezi koligo* nī gè. Bà mi fungo ki cé yè nè nò larige gū nī téngɛfɔlilo kúru gu bèle, fúo mi nê cé yè nè ké pe kúru gu kàaya yáà mé kùlogolo kálì kiyeye nī pe wu?ɔdi?e

nī gè.

Pɔli wi 'ki juu meni wire 'kò téngefɔli wè

(Kakpi 9.1-19; 22.6-16)

¹² A Pɔli wi n̄nè jo: «Tire nē mi 'puu, a ki kénì nyaa làa nē mi puu ne waa Damasi kà?a mé, né sí kacuɔnrilo* kàfɔlilo pe nyasienre taa cenge, a pe 'ki fàn?a ken gè m'mé. ¹³ N'de mi ne nyu muɔ mé de, kùlofɔli, koligo kire nē mi 'puu, cenge ní gè nē yéri nyùgo nī, a mi kénì kp̄ienme pàà nyaa pi 'kón baa nyi?ene nī lè, pi puu ne càanná kpu?ɔ nē tóri cenge nē gè. A pi péni mi mà?a nē su?u mi né mi kobinenyenine ní bèle. ¹⁴ We m̄ieni bèle a we 'tigi nē tuu dàala nē lè, a mi 'yékp̄oli juumɔ pàà lú?u eburu sienre nī, a pi 'jo: «Soli, Soli, gáa nē muɔ ne mi wu?ɔ ? Ni bé gbèn né muɔ ní díe bà muɔ ne m̄ie cílele muɔ Kàfɔli kp̄iile nē lè !»^a

¹⁵ A mi sí jo: «Kàfɔli, ñásien wī ?»

A wi 'jo: «M̄i wī, Zezi wè, mi muɔ ne wu?ɔ wè. ¹⁶ Ma sí yè ma yéri. Ḡi nē mi 'm̄ie tiè muɔ nē wè, n'ge: mi 'muɔ líe ma puu mi baakuɔwɔ, nē p̄ine mari mi wori nyu dè sienne mé bèle, ḡi muɔ 'nyaa ḡa gè né ḡi ní m'bé ní ga tiè muɔ nē gè. ¹⁷ M'bé muɔ suɔ muɔ kùlo wuulo pe kiye nī yè, Zuufulo* bèle, bè muɔ suɔ b̄ine kùlogolo kálì sienne* kiye nī yè, bàli mé mi je muɔ tun wè. ¹⁸ Ma sa pe yieye múgolo yè, pe- kàdu?u wáa yebilige mé gè, pé sí j̄iin kp̄ienme nī bè, pe- kàdu?u wáa Seteni fàn?a mé gè, pé sí ta?a Kuloceliè nē, ḡi ki bé tí Kuloceliè wi- pe kapi?ile lá?a gèle, dí pe sí pe liele taa lè bè p̄ine né Kuloceliè wuulo ní bèle, bàli pe 'ténge mi nē bèle.»

¹⁹ Kire ti?e ḡàa nī gè, kùlofɔli Agiripa*, nē yeli né fiè ñàa mi 'nyaa nyi?ene nī lè, mi sì gbè nē j̄aa nē cí kaala nàa Kàfɔli wi 'tiè mi nē né ki tunduro ken dè mi mé dè?. ²⁰ A mi sí ki séli gb̄in?ene Damasi kà?a nī, nē s̄enì fali Zerizalemi* kà?a mé, né Zude* ténime tiere ti m̄ieni ní dè, nē s̄enì fali kùlogolo kálì mé. Mi puu ne ki nyu sienne mé bèle dí pe- yi?e pe funyɔ nī yè, pe- ta?a Kuloceliè nē, péri kakpi?iligele kúu, kakpi?iligele ḡilì ke bé ki tiè dí pe nyénì làa yi?e pe funyɔ nī yè. ²¹ Kire sienre dáa ti ju?u kire kenme nē Zuufulo* pe s̄enì mi cò baa Kuloceliè Gbù?ɔrɔsa?a* mé gè nē mi wu?ɔ ne waa bè mi sìi kúɔ wè. ²² Nè sí ki taa bà Kuloceliè wi 'mi sá?a wè, kire ki tí mi yē ne t̄iin bile p̄ange gè, ne tàa nya?a ne nyu ne t̄ii fàn?afunvɔlilo mé bèle né kpolilo ní bèle. D̄i sí Kuloceliè sienjuuliele

^a26.14 Gireki sienre nī dè, kàsiile làa Kàfɔli Zezi wi 'wáa nē ken Soli mé wè, bè ki tiè a n̄efaliwe wi 'cí ne cáanri né wi kàfɔli ní wè, wi n̄e kpuɔnni?ere suɔ.

pe 'juu nè kúo dè, peli né Misa* ní wè, né jo ki bé kpí?ile gè, mi wè ne taa nyu tiiye?.

²³ Kire sienre tire dī dāa dè: Kulocelie Siennyienegonwo* wi cī ga wu?ogō suo, bāga nyé péliwe wè kúbilo nī bèle, nè pīne, wi yeli bè kpīenme pi wori juu dè weli kùlo wuulo mé bèle né kùlogolo kálì sienne* mé bèle bè pīne.»

Pɔli wi 'kùlofɔli Agiripa ye wè wi- kò téngɔfɔli

²⁴ Tire Pɔli wi puu ne nyu ne tīin bè wi juumō juu bè, a Fesitusi wi fali nè kénì juu nè jenme seni, né jo: «Kàala ke yègí muo nī lé, Pɔli ! Mi 'ki nyaa majo muo sebecéngɛ ki caa bè nyùgo yègɛ muo nī !»

²⁵ A Pɔli wi sí jo: «Fesitusi, kpu?orō ti yeli muo nē, kàala yafien wè mi nī?. Kányi?e fiige kire mi ne nyu muo mé. ²⁶ Mi nyénì ta?a ki nē nè pīne, kùlofɔli ñàà mé mi ne mi sienre nyu dè, wi nyénì ki kele gálì cén gèle, làa fáala wè wi diire nī?. Nè ta?a gíi nē mi 'tire juu dè, ki kele gálì kiyè kpí?ile ti?e káà nī làrime nī wī?. ²⁷ Weli kùlofɔli Agiripa, mi 'ta?a ki nē muo nyénì téngɛ Kulocelie sienjuuliele pe sienre nē dè, dù?o mi sí fine ?»

²⁸ A Agiripa* wi 'Pɔli ye wè o: «Ki cé kò cèri dí muo sí mi yi?e mi- kò Kirecenwe.»

²⁹ A Pɔli wi 'jo: «A ki yē ki 'kò cèri wī yo, ki tīin kpu?o wī yo, mi sí ne Kulocelie náari wè, ki fǎ nyaa muo nigbe?; mi ne ki caa ne pīne yeli bálì mieni pe nyéni mi sienre dáà lúru dè pàngɛ gè, ye- kò bè mi tíele, nè kire liele yige baa negejoliyo nyáà yire liele yige baa wè.»

³⁰ A kùlofɔli wè, né fàn?afɔli ní wè, nè fàri Bereniisi nē wè né bìli pe 'puu baa ténine né pe ní bèle, a pe 'yè nè yéri. ³¹ Bà pe kénì yiri ne waa bèle, a pe yè ne nyu ne tii pīye nē né jo: «Nàguo ñàà wīi yafien kpí?ile gīi ki yeli pe- wi le kasuu nī wè?, bé né cɛ ga jo bè wi kpúu wè?.»

³² A Agiripa* wi 'Fesitusi ye wè: «A kīi cé nyaa nàguo ñàà wi 'jo dí kùlofɔgbuowō Sezari* wi yeli bè juu wire kàyu?u nī gè wè?, we cī wi ya?a wiri waa yanyige nē.»

27

Fesitusi wi 'Pɔli tórigo wè Wurōmi kà?a mé

¹ Bà pe cé weli káriwori juu dè nè cáan nigbe nē Itali kùlo mé lè, a ki nyaa kasuulebele bèle, Pɔli wè né bìli ní bèle, a pe 'pe ken kapiengbuonno dabataan kàfɔli wáà mé, pe puu ne wi ye Zulusi, Wurōmiyé kùlofɔgbuowō* kapiengbuon tògo wuu wáà wi 'puu.

² A we sɛnɪ jɪn kɔ́rikpuʔɔ káà nī, Adiramiti kàʔa mé ki yé kón, ne waa kàaya nyí mé kɔ́rikpoliyo yi yèrí kuʔɔjii nyuɔ nē gè baa Azii ténime nī bè. Maseduwani ténime sien wáà 'puu né we ní, Tesaloniki kàʔa wuu wi 'puu; pe puu ne wi ye Arisitariki. ³ Ki kpiɛnduu gè a we sɛnɪ tigi Sidɔn kàʔa nī. Zulusi wi cé Pɔli cò wè né funjènge ní, a wi 'larige yaʔa Pɔli mé wè a wi 'ké nè sɛnɪ yiri wi nàgorifɔlilɔ kúruɔ bèle, a pe 'wi ken né wi màakuunyuyere ní dè.

⁴ Bà we 'yiri baa kire tiʔe nī gè, a we 'sùuri nè fali, ne Siipiri gògogo sóligi gè (ki tiʔe ki 'puu luʔɔ sunʔɔmɔ nī), ki nyaa káfalige ki puu ne wáari ne weli kɔ́rikpuʔɔ kpàlí gè. ⁵ A ki nyaa a we 'kuʔɔjii jeli wè nè tóri Silisii ténime tiʔe nī gè né Panfilii ténime tiʔe ní gè, nè sɛnɪ tigi Miira kàʔa nī, Lisii ténime tiʔe nī ki 'puu. ⁶ A we sɛnɪ kɔ́rikpuʔɔ káà nyaa baa, Alegizandiri kàʔa wuʔu ki 'puu níe waa Italii kùlo mé lè, a kapiengbuɔnno dabataan kàfɔli wi 'weli nyɔ́ɔ ki nī.

⁷ Bà ki nyaa káfalige ki puu ne wáari ne weli kpàlí wè, kɔ́rikpuʔɔ kii puu ne waa fáariʔ, a kire 'ki ken a tánʔana ni 'cenyɛ niʔeyɛ líe. A weli tɔni nè fùrɔ kátii né né sɛnɪ nò Kiniidi kàʔa nē gè. A we 'tóri Kireti tiʔe táanni gè (ki tiʔe kii luʔɔ sunʔɔmɔ nī) nè ké Salimone kàʔa kɔli mé bè làridiʔe taa, bà káfalige ki puu ne wáari gè. ⁸ Weli cé tɔni nè kàli nè mɔɔɔ, bà we puu ne luʔɔ gògogo sóligi gè. A we sɛnɪ nò tiʔe káà nē pe ki ye «Kɔ́rikpoliyo yéridiʔe cènge». Kàʔa káà yē baa ki tiʔe táanni gè, pe ki ye Lase.

⁹ Lèlè láà cé tóri a ki 'mɔɔɔ we ní ne tɪn baa kɔ́rikpuʔɔ nī gè luʔɔ nī gè. A we 'kò ne waa kóri nī gè dùʔɔ nē wī. Ki nyaa sún le lèlè ni cé tóri nè kúɔ. A Pɔli wi sí jo wire bé juu né kɔ́rikpuʔɔ baakuɔɔ ní bèlè. ¹⁰ A wi 'pe ye: «Ne wuulo, mi 'ki nyaa majo cúʔɔmɔ bé nyaa tánʔana náà nī lè díe ! Kii ce yéri tugoro tire né kɔ́rikpuʔɔ kire yákuɔ nēʔ, weli tíime wobobilo bèlè weli sii wii káaliye nē.»

¹¹ Nè sí ki taa kapiengbuɔnno dabataan kàfɔli wiì Pɔli wori lúʔu dèʔ, a wi 'wi fungo taʔa gè kɔ́rikpuʔɔ fèwe wire nē, né kɔ́rikpuʔɔ ki kàfɔli ní wè. ¹² Bà kɔ́rikpoliyo yi yéridiʔe kii puu cèngeʔ wiikuninɔ lèlè nī lè, a sienne pe kpuɔmɔ 'fɔli ki nē pe- yiri baa ki tiʔe nī gè, níe ki sòngí dùʔɔ pe bé nò Feniikisi kàʔa nē gè bè wiire lèlè kúɔ lè baa kire tiʔe nī gè. Kireti kɔ́rikpoliyo yéridiʔe káà ki 'puu, ki cé yiʔe wáa cengenyenijiinme kámege mé sɔrigɔ nī, né cengenyenijiinme kàliige mé sɔrigɔ nī.

Káfaligbuʔɔ káà 'yè baa luʔɔ nī gè

¹³ A káfalinyine láà yè ne wáari cengenyenifolime kàliige kɔli mé gè, a pe 'ki sòngi nè jo dùʔɔ peli tánʔana ni bé ténì wī. Timɔriyegɛ gî ki cé kɔ́rikpuʔɔ yérigɛ gè, a pe 'ki yègɛ

lu?o n̄i gè nè nyógo kórikpu?o n̄i gè, né kò ne waa Kireti kùlo ni sóligimɔ n̄i bè. ¹⁴ Kii mɔgo?, a káfaligbu?o kàsa?a káà yè ne wáari baa kùlo n̄i lè nè pénì weli taa baa lu?o n̄i gè, ki káfalige gè piyē ne ki ye «Erakulɔni». ¹⁵ A ki 'kórikpu?o líe gè; weli fàn?a s̄i cé n̄i nè puu bè gbèri ki kàrigí?. A lu?o ki 'weli líe ne waa wī. ¹⁶ A we 'tóri dàawa?ala ti?e káà táanni (ki ti?e ki 'puu lu?o sun?omɔ n̄i), pe ki ti?e ye gè Koda. A kire 'we làrige cèri káfalige n̄e gè. A we 'pàanmipaanmi nè kóripile lire yérige náà ni cí puu ne sienne suu bèle, ¹⁷ nè ni yège nè nyógo kórikpu?o n̄i gè. A pe sí mà?ara tí?e nè kórikpu?o puo gè nè cò ki fãga cú?o?. Bà we puu ne fi?é we fãa ga sa wiye wáa bè kabari Siiriti dàrimi?e gbu?ulo n̄e gèle Liibii kùlo kɔli mé gè, a kórikpu?o fèwe wi 'kórikpu?o fèni^b sá?a wè, á káfalige ki 'kò ne we fílagi ne waa lu?o n̄e gè. ¹⁸ Ki kpiendu gè káfaligbu?o kàsa?a ki puu ne kórikpu?o wáari gè ne fíigi kpu?o, a pe séli ne kórikpu?o ki tugoro táa yigi ne wáari lu?o n̄i gè, bè káa yige kórikpu?o ki silubumɔ n̄i bè. ¹⁹ Cendaanriwu?u n̄e gè a kórikpu?oflilɔ tíime pe 'kórikpu?o ki fèyere yige dè nè wáa lu?o n̄i gè. ²⁰ A ki 'cenyē nyuo kúo weli wè cenge nya?a gè?, bé né ce ga jo ɲogɔlɔ gèle p̄ilige n̄i gè?. Káfaligbu?o kàsa?a gáà gè, ki puu ne fàri ne waa ki n̄e kpu?o?. Ki 'puu fíerewu?u, a weli t̄oni nè ki nyaa weli sí su?o.

²¹ Ki cé mɔgo, bìli pe 'puu baa kórikpu?o n̄i gè, piyè cé yafien káa?. A Pɔli sí kénì yè nè yéri pe sun?omɔ n̄i bè né jo: «Ne wuulo, yeli s̄i nyaa? wè lé, a ki yē yeli cé mi sienre lú?u dè, á we cé kò baa wiyè yiri? Kireti kùlo n̄i lè, fūrɔgo gáà gè né yacu?o?o dáà tií cí we taa?. ²² Bà ki sí yē ɲò wè, mi ne ki caa ye- yeli nàzɔnnɔ l̄iri bèle; yafien s̄i je yeli wàa taa?, nè yiri kórikpu?o kire yákuo n̄i ki bé cú?o gè?. ²³ Ki nyaa p̄ilige gáà ki 'kúo gè, Kulocelié ɲáà mé mi yē né ní wi wuu wè, níe baara wi mé wè, a wi nyi?ene tundunwo wáà pénì yiri mi kúrugu, ²⁴ né mi ye: «Fãri fi?é?, Pɔli?, ki nyaa fúo muo yeli bàa yéri kùlofɔgbuɔwɔ* wi yi?e mé gè, dí Kulocelié wè né wi kacenge ní dè, wi- sí muo suɔ né muo kobinenyenine pe m̄ieni ní bèle, bàli biéle né muo ní baa kórikpu?o n̄i gè.»

²⁵ Kire n̄e, ne wuulo, ye- gbènm̄e le. Mi 'téngē Kulocelié n̄e wè, nè ta?a ki n̄e ḡi wi 'juu m'mé gè ki bé kpí?ile. ²⁶ Ki nyaa fúo weli kórikpu?o ki báa kii wáa kabari dàawa?ala ti?e káà n̄i lu?o sun?omɔ n̄i bè.»

²⁷ Ki p̄iliye kie né siceriwu?u kire ki 'puu á we ní ne waa, lu?o ki we fílagi Adiriyatiki ku?ojii n̄i wè. Bà p̄ilige ki pénì n̄o nyijaliele lèle n̄i lè, a kórikpu?o baakuɔlɔ pe kénì ki

^b27.17 Pe n̄e cé fèni wáa puo nè wi yège nè yérige kórikpu?o náame gè, káfalige ki nàa wi fii, ne kórikpu?o p̄ile gè ne waa. A pe sí gbénè ki fèni ɲáà sá?a wè, káa n̄e yiri kórikpu?o ki kàsenige n̄i gè.

nyaa majo wiyē ne nògí dàawa?ala ti?e káà nē. ²⁸ A pe 'lu?o sícuumɔ simeyeye cáan gè lu?o nī gè, nè ki sime, a ki 'yè mietirele togo né kpɔrigo né kɔlisiin. Bà we 'sì?ere baa we, a pe ní nè ki cáan, a ki 'yiri mietirele togo né kataanri. ²⁹ A kórikpu?o baakuɔɔ pe yè ne fi?é, kórikpu?o ki fãa ga sa kii wáa kabari sɛndeniyē nē?, a pe sí kórikpu?o yérigeyeye siceri tìrige nè cáan kórikpu?o kàdu?ume gè lu?o nī gè, níe kpìenme wáari bè kàdari ní. ³⁰ Nè sí ki taa kórikpu?o baakuɔɔ pe puu ne ki caa bè fè bè yiri kórikpu?o nī gè wī, a pe 'kóripile tìrige lè nè cáan lu?o nī gè, nì ni sí ne sienne suu bèle, nè ki kpí?ile majo peli je tigi bè kórikpu?o yérigeyere yige dè lu?o nī gè wī.

³¹ A Pɔli wi 'juu né kapiengbuɔnnɔ dabataan kàfɔli ní wè, né kapiengbuɔnnɔ bíli ní bèle, né pe ye: «A sienne báli piyè kò ná?a kórikpu?o nī gè?, yeli sí suɔ? !»

³² A kapiengbuɔnnɔ pe sí kóripile ni mà?ara celile dè, bà ni 'puu puɔɔ kórikpu?o nē gè, a lu?o ki 'ké né ni ní.

³³ Séni né kpìenme pi- tuu bè, a Pɔli wi 'pe mieni fien né pe ye: «Ye- yéri ye- yakaa káa. Ki cɛnye kie né siceri yī ñò wè bà yeli ne siri wè, wàa fiε fɔli bè yakaa káa?. ³⁴ Mi ye fien wī, ye- yakaa káa, kire ce ki bé póri yeli mé. Ye fã cɛri fi?é?, yeli wàa nziige sì je tuu dàala nē?.»

³⁵ Bà wi 'tire juu nè kúɔ dè, a wi 'búru líε wè, nè kpu?ɔɔ ken Kuloceliε mé pe mieni yi?e mé gè, né fali nè wàa kún ne káa. ³⁶ A ki 'nàzɔnnɔ líri bèle pe mieni nī bèle, a pe né yéri nè yaliire líi. ³⁷ Ki nyaa weli we mieni báli we 'puu baa kórikpu?o nī gè, we 'puu sienne sirakeli togotaanri né kpɔrigo né sienne kɔlini (276). ³⁸ Bà we yé kénì líi nè tín nè kúɔ wè, a we 'yaliire senre wáa dè lu?o nī gè, gii ki bé tí kàa yiri kórikpu?o ki sìlubumɔ nī bè.

Kórikpu?o ki 'cú?o né Pɔliyé ní bèle ku?ɔjii nī wè

³⁹ Bà kpìenme pi 'yè nè tuu bè, kórikpu?o baakuɔɔ piyè ki cén? dàala lire nē peli nò?, a pe 'dàawa?ala láà wéli nè nyaa gòrigo ti?e káà nī, dàrimi?e ti?e; kire ti?e nī pe puu ne sòngí peli bé sa kórikpu?o yérige gè a ki yē ki bé gbè jáa wè. ⁴⁰ A pe sí kórikpu?o yérigeyere yige dè nè wáa lu?o nī gè, né fali nè kórikpu?o biniye mà?ara sá?ala dè bèri kórikpu?o nii gè koligo nī, né sí kórikpu?o ki fèni sá?a wè nè wi yège nè yérige káfalige ki wáari ne jíin wi nī, a kórikpu?o ki 'sien ne waa dàawa?ala ti?e mé gè, dàrimi?e ti?e gè. ⁴¹ Nè sí ki ya?a a kórikpu?o ki sèni ta?a nè fali ti?e káà nī, luɔyɔ siin cé yii kpàli ki ti?e nī gè, a kórikpu?o ki fínaana ni sèni nìi wáa nè cùru dàrimi?e nī. Kórikpu?o kíi cí ní gbè yiri?, a lu?o ki 'ki wáa nè kabari kàdu?ume gè, bà lakuruyo yi puu ne yègí ne wáari

ḡori ní dè.

⁴² A kapiengbuɔnnɔ pe yè ne ki caa bè kasuulebele kpúu bèle, pe fàá ga fè bè suo bè lu?ɔ nyé gè bè ké?. ⁴³ Kapiengbuɔnnɔ dabataan kàfɔli wire sí cé puu ne caa bè Pɔli suo wè pe kiye nī. A wi 'pe ye gaa pe je kpí?ile gè pe- tíi, né sí bìli ye bèle a ḡii nyé macén wè, pe- yo pe tuu lu?ɔ nī gè pélile bèle, pe- nyé pe yiri. ⁴⁴ Né sí bìli senmine ye bèle, bàli pe yé kò baa kórikpu?ɔ nī gè, pe- kongo kórikpu?ɔ kabarire nē dè pe- yiri. A pe 'ki kpí?ile bè kire kenme nē bè, nè yiri lu?ɔ nī gè pe mīeni bèle, yakaa sì wàa taa?.

28

Pɔli wi sèni lèle láà kúɔ Maliti ti?e nī

¹ Bà we kénì pa?a nè suo nè kúɔ wè, a we né peli nè ki dàala ni ti?e ki mí?e cén gè: pe puu ne ki ye Maliti, lu?ɔ sun?ɔmɔ nī ki 'puu. ² A ki ti?e sienne pe 'weli cò cèngɛ. Ki nyaa pe cé kàsun kpí?ile né weli yeri we- sa wa?a, bà kàsa?a ki puu ne báan gè á wiire ní de ne kúru dè. ³ A Pɔli wi 'kàmubiire fàa ni?ere bè sa le kàsun nī gè. A ki nyaa wɔmɔri 'puu baa, bà kàsun sífalime pi 'ki taa wè, a ki 'tári Pɔli kɔli nē gè ne wi nɔgi. ⁴ Bà Maliti ti?e sienne pe 'wòbugɔ nyaa gè fàandarige Pɔli nē wè kɔli nē gè, a pe yè ne nyu níe piye wéli, né jo: «Cí, sienkpuuwo wī nàguɔ ḡàà wè, wi 'jáa nè suo lu?ɔ mé gè; weli ti?e lògo kii sí yéri ki nē wi- kò sìi nē?.»

⁵ A Pɔli wi 'kɔli yà?ara gè, a wòbugɔ ki lá?a nè tuu kàsun nī gè; yafien sì Pɔli taa wè?. ⁶ Nè sí ki taa Maliti ti?e sienne bàli pe puu ne ki sòngí suɔnrɔ ti bé Pɔli fie wè, wi- tuu bè kùu tienugo nī gè. A pe kénì wéli nè fùrɔ nè ki nyaa yafien sì wi taa?. A pe n'ne yi?e ne nyu ne wáa dí kulocelié wáa wī.

⁷ Baa we táanni bèle, dàala láà 'puu baa, pe puu ne ni kàfɔli ye wè Pobiliwusi, wire wi 'puu ki ti?e sienkpuɔwɔ wè. A weli 'cenyé taanri kúɔ baa wi kpáa mé gè, a wi 'weli cò cèngɛ nabɔnrɔ nē. ⁸ A ki nyaa ki nàguɔ ḡàà wi tuu wi 'puu yaazinewe; céri ti yé fúugo wi nē, a cesin?e 'wi cò. A Pɔli wi 'ké nè sèni wi síeri, né kiye ta?ala yè wi nē nè náari wi mé, a wi 'pu?ɔ. ⁹ Kire kàdu?ume gè, bìli pe mīeni pe 'puu yaala ki kùlo náà nī lè, a pe 'ké Pɔli kúrugu wè, a wi 'náari pe mé a pe 'pu?ɔ. ¹⁰ Pe cé tɔni nè kpu?ɔrɔ ta?a weli nē, nè píne bà weli cé n'ne kénì jīin kórikpu?ɔ káà nī ne waa wè, a pe 'weli ken yere ní dii ti cí gbè weli màakuu nyuɔ wè.

Pɔli wi sèni nò Wurɔmi kà?a nē gè

¹¹ Yeye taanri kire kàdu?ume gè, a weli 'jín kórikpu?o káà nī, ki cé yéri nē wiire lèle kúo lè baa Maliti ti?e nī gè (ki ti?e ki 'puu lu?o sun?omō nī). Ałegizandiri kà?ayé wu?u ki 'puu ki kórikpu?o gè, pe cé mí?e le ki nē ne ki ye «Nyì?ene pìjorō». ^c ¹² A we sèni nò Siirakuzi kà?a nē, a we 'tìgi nē cènye taanri kúo baa kire ti?e nī gè. ¹³ Bà we 'yiri baa kire ti?e nī gè, a we 'kórikpu?o fē gè lu?o gògogo sóligimō nī bè nē sèni nò Eregiyo kà?a nē. Ki kpiendu gè a káfalige káà yè ne wáari cengenyenifolime kàliige kòli mé gè, a kire 'ki ken a we 'wári nē jín Puzoli kà?a nī gè cènye siin larige nī. ¹⁴ A we 'weli téngefōnyenine páli nyaa baa ki kà?a nī gè, a pe 'we fien a we 'cégboli kúo baa né pe ní. Weli tán?ana ni tórigenme pire pi 'puu mme gè, fúo nē taa a weli sèni jín Wurōmi* kà?a nī gè. ¹⁵ Bà ki ti?e téngefólilo pe cé weli penwori lú?u dè, a pe 'pen nē pénì weli kpàli fúo nē sèni nò Apiwusi kà?a céni nē gè, né Nabōnminō Tìrigedieye Taanri ti?e nī gè. Bà Pòli wi cé pe nyaa bèle, a wi 'Kulocelie síeri wè; wi cé ñori taa.

¹⁶ Bà we cé sèni jín Wurōmi* kà?a nī gè, a pe 'Pòli ya?a wè wi- puu wìime, né sí tí a kapiengbuōnwō wáà 'kò baa né wi ní ne wi wéli.

Pòli wi 'juu né Wurōmi kà?a Zuufulo pe yiēginine ní bèle

¹⁷ Cenye taanri tóri kire kàdu?ume gè, a Pòli wi 'Wurōmi kà?a Zuufulo* pe yiēginine yéri bèle pe- pen ná?a wire mé. A pe pénì piye pínē, a wi 'pe ye: «Mi siinyenine, bà mi yē ñò wè, kasuulewe mi yē, nē sí ki taa mi sì kolimō yafien kpí?ile? weli kùlo ni kele nī gèle?, bé né ga jo mi 'tán?a nē tuu weli tuuliēle pe kali?ēle nī gèle wī?, á pe sí mi cò nē le Wurōmiyé pe kiye nī yè bà ki 'líe baa Zerizalemi* kà?a mé gè. ¹⁸ Bà pe sí yé kénì mi si?e nē wéli né mi yúgo wè, piyè tuudiēle nyaa mi nē? nàa ni yeli né mi kpúulo ní lè?, a pe sí puu ne caa bè mi ya?a. ¹⁹ Nè sí ki taa bà Zuufulo pe yé cí né jo kire sǐ gbè? kpí?ile gè, a ki 'jáa, a mi sí jo fúo kùlofōgbuōnwō Sezari* wi yeli bè juu mi kàyu?u nī gè; kii sí kò majo mi 'ti ta?a mi kùlo wuulo nē bèle wī?. ²⁰ Kire kenme nē mi sí nyénì yeli yeri we- pa wìye nyaa, bé sí juu né yeli ní. Negejoliyo nyáà yī mi nē puōyo nyáa yè, sien ñi nē Isirayeli* wuulo pe 'pe sòngiro ta?a dè, wire kenme nē tii mi nē puōro.»

²¹ A pe sí Pòli ye wè: «Tunduro fie yè baa Zude* ténime nī bè? nē pen ná?a weli mé muo wori nē dè?. Nè pínē weli siinyeni wáà fie pen ná?a? nē pénì muo sìpiime wori juu?. ²² Weli sí yē ki mé muo tíime wè ma ga muo funzōngiro juu dè weli lú?u. A kire laa

^c28.11 Nyì?ene pìjorō*: ki nyaa pe cé ki yasunyo siin tén yè nē tērige kórikpu?o ki fínaana yi?e mé gè, pe puu ne pe ye Kasitōri né Polukisi. Peli mé bèle ki kuloclele báli peli bíele pe ne kórikpu?o baakuolo wéli bèle.

wè, kowalige* gaa nī muo yē gè, weli nyénì ki cén sienne piyē ne túngu né ki koligo ní gè tiere ti mieni nī.»

²³ A pe 'cenge káà téngé bága piye nyaa. Bà ki cenge ki kénì nò gè, a pe 'ké nì?ene baa Pòli wi kòridi?e mé gè. A wi 'sienre líe dè ne Kulocelie Kùlofòligo* ki wori nyu dè ne tii pe nē. Nè ki líe sínbinime táanni bè nè sèni nò cengu?o gè, wi puu ne ti nyu ne lá?ala pe nē, níe Misa Fàn?a Kasebegele* sienre nyu dè né dàa Kulocelie sienjuuliele pe 'sebe dè, ne ki tii dí káaliye wè Zezi wori nī dè?. ²⁴ Pàli cé yéri Pòli sienjuuro nē dè, a pàli 'ti cíi. ²⁵ Bà piyè cé biè? bèle, a pe kénì lá?ala nè ké gbèyegbeyè. A Pòli wi sí sienkenige nigbe juu pe mé né jo: «Ti yeli baa círe! Sienre dáà Kulocelie Pìle* ni cé tí a Kulocelie sienjuuliewe Ezayi 'wi 'juu yeli tuuliele mé yè wè, ²⁶ wi cé jo:

*Te waa ma sa juu né kùlo náà ni sienne ní bèle,
ma pe ye: «Sienre ti bé tóni de jün yeli ngbú?ulo nī gèle, yeli sǐ sí de lúru?
Nè pínè nyapigele kiyē yeli nē yeli béri wéli, yeli sǐ sí de nya?a?*

²⁷ Kùlo náà sienne pe funyo yi 'gbèn,
a pe ngbú?ulo ke 'pàanni pe wè lúru?
pe 'pe nyapigele tón gèle peli fǎri nya?a ke nī?
nè pínè peli fǎri lúru?
peli funyo yi fǎri kele céngi?
dí peli sí peli funyo yi?e yè bè pen mi mé?,
dí mi sí pe pu?o?.»^d

²⁸ A Pòli wi sí pe ye: «Ye- sí ki cén sí: Kulocelie wi 'sien suolo wori dáà tórigò dè kùlogolo kálì wuulo mé. Peli bèle, pe bé ti lú?u.»

²⁹ [Bà Pòli wi 'sienre dáà juu dè nè kúo dè, a pe 'lá?ala nè ké, a kàkiere 'yè pe sun?omo nī bè kpu?o.]

³⁰ A Pòli wi 'kò baa wi kòridi?e nī gè nè taa yiebogolo siin, níe ki sàrí wire tíime wè. Sienne bíli mieni pe puu ne waa baa wi mé bèle, wi nē cé pe cò nabonro nē. ³¹ Wi puu ne Kulocelie Kùlofòligo* wori nyu dè ne mári, níe sienne tenme bèle Kàfòli Zezi Kirisi* koligo nē gè né téngéle ní. Wiì puu ne fi?é yafien nē?.

^d28.27 Koliyo 26-27 ti?e nī gè, wéli baa Eza 6.9-10.